

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON ANABİLİM DALI
YENİLEME VE KORUMA YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖKDERE MEDRESESİ ÖRNEĞİNDE OSMANLI KLASİK DÖNEMİ
ÖNCESİ BURSA MEDRESELERİ

Deniz ILDIZ (Mimar)
20047117

DANIŞMAN: Prof. Dr. İlgi YÜCE AŞKUN

Eylül-2006

Deniz Ildız tarafından hazırlanan ‘‘Gökdere Medresesi Örneğinde Osmanlı Klasik Dönemi Öncesi Bursa Medreseleri’’ adlı araştırmanın Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yüksek Lisans Tez Danışmanı:
Prof. Dr. İlgi AŞKUN

Bu çalışma Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında Restorasyon Yenileme Koruma Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. İlgi AŞKUN

Jüri üyesi: Yrd. Doç. Dr. Hale TOKAY

Jüri üyesi: Doç. Dr. Nadide SEÇKİN

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON ANABİLİM DALI
YENİLEME VE KORUMA YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖKDERE MEDRESESİ ÖRNEĞİNDE OSMANLI KLASİK DÖNEMİ
ÖNCESİ BURSA MEDRESELERİ

Deniz İLDİZ (Mimar)
20047117

DANIŞMAN: Prof. Dr. İlgi YÜCE AŞKUN

Eylül-2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET

SUMMARY

RESİM LİSTESİ

ÇİZİM LİSTESİ

TABLO LİSTESİ

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı-----	1
Çalışmanın Yöntemi Ve Kapsamı-----	1

BÖLÜM 1: MEDRESENİN TANIMI VE İŞLEYİŞ SİSTEMİ

1.1. MEDRESENİN TANIMI VE TARİHÇESİ-----	3
1.2. MEDRESENİN İŞLEYİŞ SİSTEMİ-----	7

BÖLÜM 2: OSMANLI KLASİK DÖNEMİ ÖNCESİ BURSA MEDRESELERİ

2.1. GÜNÜMÜZDE MEVCUT OLMAYAN MEDRESELER-----	13
2.2. GÜNÜMÜZDE MEVCUT OLAN MEDRESELER-----	23
2.3. BÖLÜM SONUCU-----	90
2.3.1. Konum Özellikleri-----	90
2.3.2. Plan Özellikleri-----	92
2.3.3. Cephe Özellikleri-----	95
2.3.4. Yapım Sistemi ve Malzeme Özellikleri-----	96

BÖLÜM 3: GÖKDERE MEDRESESİ

3.1. GÖKDERE MEDRESESİ'NİN TARİHÇESİ-----	104
3.2. GÖKDERE MEDRESESİ'NİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE ERKEN DÖNEM OSMANLI MEDRESELERİ İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ-----	105
3.2.1. Konum Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi-----	105
3.2.2. Plan Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi-----	105
3.2.3. Cephe Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi-----	108
3.2.4. Yapım Sistemi Ve Malzeme Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi-----	110
3.3. GÖKDERE MEDRESESİ'NDE 2006 YILINDA TAMAMLANMIŞ OLAN RESTORASYON ÇALIŞMALARI VE DEĞERLENDİRMESİ-----	134

BÖLÜM 4: SONUÇ

4.1. GÖKDERE MEDRESESİ İÇİN YENİ İŞLEV ÖNERİSİ-----	138
4.2. GÖKDERE MEDRESESİ İÇİN RESTORASYON, KORUMA VE ONARIM ÖNERİLERİ-----	141

ÖZGEÇMİŞ

ÖZET

Gökdere Medresesi örneğinde Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreseleri isimli bu çalışmada, öncelikle genel olarak medresese kavramı, medresenin tarihi ve işleyiş sistemi araştırılmıştır. Daha sonra Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Osmanlı klasik döneminin başlangıcına kadar geçen dönem (15. yüz yılın sonuna kadar) içinde Bursa şehrinde inşa edilmiş olan medreseler “Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreseleri” başlığı altında incelenmiştir.

Gökdere Medresesi' nin ayrıntılı rölöveleri hazırlanmıştır. Gökdere Medresesi restitüsyon projesi aşamasında; rölöve çizimleri ışığında yapı üzerindeki izler ve yapının günümüzdeki durumunun tespitiyle, yazılı ve görsel belgeler ve aynı dönemde inşa edilmiş olan medrese örnekleri incelenerek yapının özgün durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Restitüsyon aşamasında yapının sonradan değiştirilmiş ve yok olmuş olan bölümleriyle ilgili olarak aynı dönem içerisinde, Gökdere Medresesi'nden daha erken tarihte inşa edilmiş olan medreseler incelenmiştir. Bu yapılar yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanarak incelenmiş ve değerlendirme tabloları hazırlanmıştır. Hazırlanan tablolarda yapıların mimari özellikleri ve günümüzdeki durumları detaylı olarak tanımlanmıştır.

Gökdere Medresesi'nin rölöve çizimlerinin hazırlanmış olduğu tarihte (2005) Osmangazi Belediyesi tarafından Gökdere Medresesi'nde restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar günümüzde tamamlanmış durumdadır. Çalışmamız içerisinde Osmangazi Belediyesi'nin restorasyon çalışmaları da gözlenmiş ve değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Gökdere Medresesi için yeni bir koruma ve onarım önerisi sunulmuştur.

Gökdere Medresesi' nin restorasyon projesinde restitüsyon projesine ve yapıya verilen yeni işleve uygun olarak yapının onarımı için gerekli görülen müdahaleler saptanmış ve 1/50 ölçekli plan, cephe ve kesit çizimleri hazırlanmıştır. Gökdere Medresesi'ne yeni bir işlev kazandırılarak yeniden hayata geçirilmesi amaçlanmıştır. Bu yeni işlev nedeniyle revakların kapatılması gündeme gelmiş ve revak kapatma sistemi için araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucu yapının mimari bütünlüğünü bozmayacak en az müdahale gerektirecek olan sistem önerilmiştir.

SUMMARY

Firstly, in order to create a base and an entrance to the study; we tried to find out what really is the “Medrese”, how it works and what’s its history. Then we investigated the historical and architectural properties of the medreses which had been built since the pre-classic Ottoman period in Bursa. Among these pre- classic Ottoman medreses we tried to find out where Gökdere Medrese stands and what is its importance, as well as its architectural properties.

For this purpose; we drew the 1:50 scale measured drawings of Gökdere Medrese. Then we made research for the restitution drawings. In this case the reference resources were; the measured drawings that shows the recent situation of the building, the remaining marks of the lost building elements, the written and visual documents about the building. Also the other Medrese buildings which were built at the same period of The Ottoman Empire in Bursa were important for the restitution research. So we analysed these buildings in a detailed way and produced information tables about each of the medrese buildings. These tables show us the architectural properties and the recent situations of these medreses.

By the time that the measured drawings of the Gökdere Medrese were drawn (2005) the restoration works were started by the sponsorship of Osmangazi Municipality. The constructional works of the restorations have recently been completed. In this study we also observed this restorational work and evaluated it..

As the conclusion, we tried to suggest a newly prepared solution for the restoration of Gökdere Medrese. By this suggestion we tried to generate an example for the restoration of such buildings to point out an alternative for the existed restoration of Gökdere Medrese. With this new suggestion we aimed to create a new function which will reanimate the building and to give minimum damage to the building during the restoration process. The restoration drawings were prepared according to the analysis that we made by the measured drawings, researches and restitution Project. The 1:50 scaled plan, sections and elevations have been prepared for the restoration.

RESİM LİSTESİ

- Resim 2.1. Süleyman Paşa Medresesi'nin günümüzdeki durumu
- Resim 2.2. Süleyman Paşa medresesi'nin onarım görmeden önceki durumu (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin İlk Devri- Cilt I, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Resim 2.3. Süleyman Paşa medresesi'nin onarım görmeden önceki durumu (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin İlk Devri- Cilt I, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Resim 2.4. Süleyman Paşa medresesi'nin onarım görmeden önceki durumu (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin İlk Devri- Cilt I, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Resim 2.5. Lala Şahin Paşa Medresesi'nin giriş cephesi
- Resim 2.6. Lala Şahin Paşa Medresesi'nin doğu cephesi
- Resim 2.7. Lala Şahin Paşa Medresesi'nin avlusunda bulunan sütun başlığı.
- Resim 2.8. Lala Şahin Paşa Medresesi'nin avlusundan dersliğinin görünüşü
- Resim 2.9. Lala Şahin Paşa Medresesi'nin kapalı avlusu
- Resim 2.10. Hüdavendigar Medresesi'nin giriş cephesi (A.T.B Mimarlık)
- Resim 2.11. Hüdavendigar Medresesi'nin doğu cephesi (A.T.B Mimarlık)
- Resim 3.12. Hüdavendigar Medresesi'nin kesiti (A.T.B Mimarlık)
- Resim 2.13. Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin giriş cephesi
- Resim 2.14. Usbaşı Eyne Bey Medresesi'nin giriş kapısı
- Resim 2.15. Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin güney cephesi
- Resim 2.16. Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin avlusu
- Resim 2.17. Yıldırım Medresesi'nin giriş cephesi
- Resim 2.18. Yıldırım Medresesi'nin güney cephesi
- Resim 2.19. Yıldırım Medresesi'nin güney cephesinin XIX.yy ortalarında çekilmiş fotoğrafı. (AKKULUÇ. Y. (1987), Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni, Yıldırım Belediyesi Yayınları, Bursa)
- Resim 2.20. Yıldırım Medresesi'nin revakları
- Resim 2.21. Yıldırım Medresesi'nin avlusu
- Resim 2.22. Yıldırım Darüşşifasının onarım geçirmeden önceki durumu.
- Resim 2.23. Yıldırım Darüşşifası'nın giriş cephesi Sedat Çetintaş'ın resitüsyon çizimi. (ÖDEKAN. A. (Haziran 2004), Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ yayın evi, İstanbul)
- Resim 2.24. Yıldırım Darüşşifası'nın giriş cephesi
- Resim 2.25. Yıldırım Darüşşifası
- Resim 2.26. Yıldırım Darüşşifası
- Resim 2.27 Yıldırım Darüşşifası'nın avlusu
- Resim 2.28 Vaiziye Medresesi'nin güneyden görünüşü.
- Resim 2.29. Vaiziye Medresesi'nin revakları.
- Resim 2.30. Vaiziye Medresesi'nin revakları.
- Resim 2.31. Vaiziye Medresesi'nin avlusu.
- Resim 2.32 Yeşil Medresesi'nin giriş cephesi.
- Resim 2.33. Yeşil Medresesi'nin batı cephesi.
- Resim 2.34. Yeşil Medresesi'nin güney cephesi.
- Resim 2.35. Yeşil Medresesi'nin avlusu
- Resim 2.36. Yeşil Medresesi'nin dersliği
- Resim 2.37. Yeşil Medresesi'nin giriş cephesindeki pencere
- Resim 2.38 Yeşil Medresesi'nin doğu tarafında bulunan eyvan
- Resim 2.39. Muradiye Medresesi'nin giriş cephesi Sedat Çetintaş'ın rölöve çizimleri. (ÖDEKAN. A. (Haziran 2004), Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ yayın evi, İstanbul)
- Resim 2.40. Muradiye Medresesi'derslik Eyvanı.

- Resim 2.41. Muradiye Medresesi'nin doğu cephesi Sedat etintaş'ın rölöve çizimleri. (ÖDEKAN. A. (Haziran 2004), Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat etintaş, İTÜ yayın evi, İstanbul)
- Resim 2.42. Muradiye Medresesi'avlusu.
- Resim 2.43 Muradiye Medresesi'avlusu.
- Resim 2.44 Devşirme sütun kaidesi.
- Resim 2.45. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin güney cephesi.
- Resim 2.46. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin giriş kapısı.
- Resim 2.47. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin güney cephesi.
- Resim 2.48.Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin giriş cephesi.
- Resim 2.49. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin avlusu.
- Resim 2.50. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin kuzey cephesi.
- Resim 2.51. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin çatısı.
- Resim 3.1 Gökdere Medresesi'nin giriş cephesi. (Ekim 2005)
- Resim 3.2 Gökdere Medresesi'nin avlusundan dersliğinin görünüşü.(Nisan 2005)
- Resim 3.3 Gökdere Medresesi'nin avlusundan revaklarının görünüşü.(Şubat 2006)
- Resim 3.4 Gökdere Medresesi'nin avlusundan revaklarının görünüşü. (Nisan 2005)
- Resim 3.5 Gökdere Medresesi'nin avlusundan revaklarının görünüşü. (Şubat 2006)
- Resim 3.6 Gökdere Medresesi'nin hücrelerinde bulunan tepe pencereleri. (Nisan 2005)
- Resim 3.7 Gökdere Medresesi'nin dersliği. (Şubat 2006)
- Resim 3.8 Gökdere Medresesi'nin avlusundan revakları. (Nisan 2005)
- Resim 3.9 Gökdere Medresesi'ninhücre kapıları. (Nisan 2005)
- Resim 3.10 Gökdere Medresesi'nin hücrelerinde bulunan ocaklar. (Nisan 2005)
- Resim 3.11 Gökdere Medresesi'nin Dersliğinde güney duvarında bulunan kemerdeki çatlak. (Nisan 2005)
- Resim 3.12 Gökdere Medresesi'nin çatısı. (Nisan 2005)
- Resim 3.13 Gökdere Medresesi'nin hücrelerinin üzerini örten tonoz. (Şubat 2006)
- Resim 3.14 Gökdere Medresesi'nin çatısı. (Nisan 2005)
- Resim 3.15 Gökdere Medresesi'nin çatısı. (Şubat 2006)
- Resim 3.16 Gökdere Medresesi'nin çatısı. (Nisan 2005)
- Resim 3.17 Gökdere Medresesi'nin dersliği. (Şubat 2006)
- Resim 3.18 Sofya Mahmut Paşa Cami (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi' marisinde Fatih Devri- Cilt III, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Resim 3.19 Sofya Mahmut Paşa Cami (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi' marisinde Fatih Devri- Cilt III, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Resim 3.20 Sofya Mahmut Paşa Cami (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi' marisinde Fatih Devri- Cilt III, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Resim 3.21 Üsküdar Rum Mehmet Paşa Cami (ASLANAPA. O. (1986), Osmanlı Devri mimarisi, İnkilap yayınları, Ankara)
- Resim 3.22 Gökdere Medresesi'nin giriş cephesi
- Resim 3.23 Gökdere Medresesi'nin giriş kapısı
- Resim 3.24 Gökdere Medresesi'nin giriş cephesinde bulunan pencereler
- Resim 3.25 Gökdere Medresesi'nin revakları.
- Resim 3.26 Gökdere Medresesi'nin dersliği.
- Resim 3.27 Gökdere Medresesi'nin revakları.
- Resim 3.28 Gökdere Medresesi'nin revakları.

ÇİZİM LİSTESİ

- Çizim 2.1 Süleyman Paşa Medresesi'nin Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından çizilmiş olan planı (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin İlk Devri- Cilt I, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Çizim 2.2 Lala Şahin Paşa Medresesi'nin Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından çizilmiş olan planı. (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin İlk Devri- Cilt I, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Çizim 2.3 Hüdavendigâr Medresesi'nin planı. (A.T.B. Mimarlık)
- Çizim 2.4 Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından çizilmiş olan planı (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin İlk Devri- Cilt I, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Çizim 2.5 Yıldırım Külliyesi'nin planı (AKKULUÇ. Y. (1987), Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni, Yıldırım Belediyesi Yayınları, Bursa)
- Çizim 2.6 Yıldırım Medresesi'nin planı (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin Çelebi ve Sultan Murad Devri- Cilt II, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Çizim 2.7 Yıldırım Darüşşifası'nın planı (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin Çelebi ve Sultan Murad Devri- Cilt II, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Çizim 2.8. Vaiziye Medresesi'nin planı. (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin Çelebi ve Sultan Murad Devri- Cilt II, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Çizim 2.9 Yeşil Külliyesi'nin planı. (AKKULUÇ. Y. (1987), Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni, Yıldırım Belediyesi Yayınları, Bursa)
- Çizim 2.10. Yeşil Medresesi'nin planı. (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin Çelebi ve Sultan Murad Devri- Cilt II, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Çizim 2.11 Muradiye Medresesi'nin planı. Sedat Çetintaş'ın rölöve çizimleri. (ÖDEKAN. A. (Haziran 2004), Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ yayın evi, İstanbul)
- Çizim 2.12 Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin planı (AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinde Fatih Devri- Cilt III, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul)
- Çizim 3.1 Gökdere Medresesi'nin Albert Gabriel tarafından hazırlanmış olan restitüsyon çizimleri.(GABRIEL. A. (1958), Une Capitale Turque Brousse – Bursa)
- Çizim 3.2 Gökdere medresesi'nin planı (rölöve)
- Çizim 3.3 Gökdere medresesi'nin giriş cephesi (rölöve)
- Çizim 3.4 Gökdere medresesi'nin A.A kesiti (rölöve)
- Çizim 3.5 Gökdere medresesi'nin B.B kesiti (rölöve)
- Çizim 3.6 Gökdere medresesi'nin planı (restitüsyon)
- Çizim 3.7 Gökdere medresesi'nin giriş cephesi (restitüsyon)
- Çizim 3.8 Gökdere medresesi'nin doğu cephesi (restitüsyon)
- Çizim 3.9 Gökdere medresesi'nin batı cephesi (restitüsyon)
- Çizim 3.10 Gökdere medresesi'nin güney cephesi (restitüsyon)
- Çizim 3.11 Gökdere medresesi'nin A.A kesiti (restitüsyon)
- Çizim 3.12 Gökdere medresesi'nin B.B kesiti (restitüsyon)
- Çizim 4.1 Gökdere medresesi'nin planı (restorasyon)
- Çizim 4.2 Gökdere medresesi'nin giriş cephesi (restorasyon)
- Çizim 4.3 Gökdere medresesi'nin A.A kesiti (restorasyon)
- Çizim 4.4 Gökdere medresesi'nin B.B kesiti (restorasyon)

TABLO LİSTESİ

- Tablo 2.1 Süleyman Paşa Medresesi
- Tablo 2.2 Lala Şahin Paşa Medresesi
- Tablo 2.3 Murad Hüdavendigâr Medresesi
- Tablo 2.4 Subaşı Eyne Bey Medresesi
- Tablo 2.5 Yıldırım Medresesi
- Tablo 2.6 Yıldırım Darüşşifası
- Tablo 2.7 Vaiziye Medresesi

- Tablo 2.8 Yeşil Medresesi
Tablo 2.9 Muradiye Medresesi
Tablo 2.10 Şair Ahmet Paşa Medresesi
Tablo 2.12 Bursa Medreselerinin Konum Özelliklerinin Değerlendirilmesi
Tablo 2.13 Bursa Medreseleri Dershane Değerlendirilmesi
Tablo 2.14 Bursa Medreseleri Hücrelerin Dizilişleri Ve Dershane İlişkilerine Bağlı Olarak Plan Değerlendirilmesi
Tablo 2.15 Bursa Medreseleri Giriş Cephelerinin görünüşleri
Tablo 2.16 Bursa Medreseleri Duvar Örgü Sistemleri Değerlendirmesi
Tablo 3.1 Gökdere Medresesi
Tablo 3.2 Gökdere Medresesi Hasar Tespit Paftası - Plan
Tablo 3.3 Gökdere Medresesi Hasar Tespit Paftası – Giriş Cephesi
Tablo 3.4 Gökdere Medresesi Hasar Tespit Paftası – A.A kesiti
Tablo 3.5 Gökdere Medresesi Hasar Tespit Paftası – B.B kesiti
Tablo 4.1 İşlev Şemasına Göre Yapının Taşıdığı Sistemin Değerlendirilmesi (İlgi Yüce Aşkun-İşlev şemasına göre yapının taşıdığı işlevin değerlendirilmesi)

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışma; Gökdere Medresesi üzerinde hazırlanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon önerileri doğrultusunda, Bursa’ da Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluşundan klasik döneme kadar geçen süre içinde inşa edilmiş olan medrese yapılarının incelenerek, yeni işlevlerle hayata geçirilmesi ve korunmalarının önemini vurgulamak amacıyla hazırlanmıştır.

Medrese yapıları, Osmanlı İmparatorluğu’nda kültürel açıdan eğitim – öğretim işlevlerini karşılamakla birlikte, dönemlerinin mimari özelliklerini yansıtan önemli belgeler niteliğinde yapılarıdır. Bu yapılar günümüzde birer eğitim yapısı olarak işlevlerini yitirmiş durumdadırlar. Çalışmanın amacı, Gökdere Medresesi örneğinde koruma önerileri sunarken aynı zamanda Bursa şehrinin tarihi karakterine ışık tutan bu anıtsal yapıları tanımak, yeniden işlevlendirme ve koruma önerileri sunmaktır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Bu çalışmada, öncelikle çalışmaya bir giriş ve temel oluşturması amacıyla genel olarak medrese kavramı, medresenin tarihçesi ve işleyiş sistemi araştırılmıştır. Daha sonra, Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa’da inşa edilmiş olan medreselerin tarihi ve mimari özellikleri incelenmiş ve günümüzdeki durumları gözlenmiştir. “Erken Osmanlı Dönemi” olarak tanımlanan süreç, sanat tarihçileri ve araştırmacılar tarafından genellikle Osmanlı Devleti’nin kurulduğu 1299 yılından İstanbul’ un fetih edildiği 1453 yılına kadar olan dönemi içermektedir. Bazı araştırmacılar tarafından ise bu dönem; Osmanlı Devleti’nin kurulduğu 1299 yılından, Fatih Sultan Mehmet’ in ölüm yılı olan 1481 yılına kadar olan zamanı tanımlamaktadır. Aynı zamanda; 16. yy.da Hassa Mimarları Ocağı ve Nakkasname’ nin kurulması ile tek elden yürütülen mimarlık ve sanat hareketleri Klasik Üslubun başlangıcı olarak tanımlanmıştır ve bu dönem ile Osmanlı Devletinin kuruluş yılı (1299) arasında kalan 1300 – 1500 yılları arasını “Erken Osmanlı Dönemi” olarak değerlendirmiştir. (1)

(1)A. Kuran “Osmanlı”, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi -c 3- İst.-1997- s. 1394, 1395

Bu çalışmada “Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreseleri” başlığı altında incelenmiş olan yapılar Osmanlı Devletinin kuruluşundan Osmanlı Klasik Dönemin başlangıcına kadar geçen dönem (15. yüz yılın sonuna kadar) içinde Bursa şehrinde inşa edilmiş olan medreselerdir. Gökdere Medresesi'nin Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreseler arasındaki yeri ve mimari özellikleri tespit edilmiştir.

Yeni hazırlanacak olan koruma ve onarım önerileri için, medrese yapılarının koruma ve onarım süreçlerinde etkili olan faktörler gözlenmiştir. Bu araştırmada Bursa'da Osmanlı klasik dönemi öncesi inşa edilmiş ve halen ayakta kalarak günümüze kadar ulaşabilmiş olan medrese yapılarının günümüzdeki durumları tespit edilmiştir. Çoğunluğu onarım geçirmiş olan bu medreselerin günümüzde bu onarımlardan nasıl etkilenmiş oldukları araştırılmıştır.

Günümüzde Osmangazi Belediyesi'nin destekleriyle onarım görmekte olan Gökdere Medresesi'nin onarım süreci gözlenmiş ve bu onarım çalışmalarının Gökdere Medresesi üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreselerin mimari özellikleri ve günümüzdeki durumları gözlenmiştir. Sonuç olarak bu gözlemlerden elde edilmiş olan bilgiler doğrultusunda Gökdere Medresesi için yeni bir koruma ve onarım önerisi hazırlanmıştır.

1. MEDRESENİN TANIMI VE İŞLEYİŞ SİSTEMİ

1.1. MEDRESENİN TANIMI VE TARİHÇESİ

İbrani ve Ur dillerinden Arapçaya ve oradan da Türkçeye geçmiş olan “Medrese” sözcüğü öğrenmek, okumak, etüd etmek anlamına gelen arapça “drs” kökünden türemiştir.(1) Medreseler Osmanlı devletinin yüksek eğitim kurumlarıdır. Yatılı okullar şeklinde örgütlenmiş olan bu medreselerde belirli bir müfredat programı içinde düzenli ders verilmektedir. Medreselerin derslane, imaret, kütüphane ve yatakhane gibi elemanları bulunmaktadır.

Müslüman toplumlarda eğitim mekanı olarak, medrese yapılarının kullanılmasından önce bir ibadet yeri olan camiler kullanılmıştır. Camilerde eğitim faaliyetleri Hoca'nın öğrencileri etrafında toplayarak ders anlatmasıyla sürdürülmüştür. Camilerde sürdürülen bu eğitim sistemine “halka” ismi verilmiştir ve hadisler bu sistemin Hz. Muhammet döneminden beri süregeldiğini anlatmaktadır. (2) Eğitim için kullanılmış olan Cami mekanlarının asıl işlevlerinin ibadet olması nedeniyle, küçük çocukların bu mekanları temiz tutamayacakları düşünülmüştür. Bu nedenle eğitim öğretimin özellikle bu işleve yönelik olarak inşa edilmiş olan bağımsız yapılarda yürütülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.(3) Eğitim öğretim işlevleri için özel olarak inşa edilmiş olan bu yapılara “küttab” veya “mektep”, yüksek öğretim yapılarına ise “medrese”, “darul-hadis”, “darul-kurra”, “daru't tıbb” gibi isimler verilmiştir.(4)

(1)İ. Y. Aşkun- Medrese yapıları ve koruma ilkeleri doğrultusunda çağdaş yaşam içindeki işlevleri- doktora tezi- MSÜ 1980- s,1

(2) J. Pedersen “mescit maddesi”- Encyclopedia of İslam - III. Cilt - s,350

(3) C. Baltacı - XV. ve XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri - s,2

(4) Y. Demiralp - Erken Dönem Osmanlı Medreselerinde Derslane Mekanının Yeri ve Özellikleri - s,1

Medrese sözcüğünün tam olarak ilk kez hangi yapı için kullanıldığı bilinmemektedir. Yapılmış olan araştırmalar ve kazılar sonucunda ilk medreselerin Horasan ve Maverannehir bölgesinde inşa edilmiş oldukları ve bunların X. Yüzyıla tarihlendikleri anlaşılmıştır. Bu dönemde inşa edilmiş olan medreselerden günümüze kadar ulaşabilmiş örnek bulunmaması nedeniyle plan şemaları hakkında bilgi sahibi olunamamıştır. Aynı şekilde medrese teriminin XI. Yüzyıldan önce ifade ettiği anlam da tam olarak bilinmemektedir. Fakat Abdullah Kuran'ın Anadolu Medreseleri adlı eserinde de belirttiği gibi Maverannehir ve Horasan bölgesinde, XI. yüzyıl öncesinde ortaya çıkmış olan medrese tanımının “yüksek okul” yanında “ilk seviyede okul” ile “daül- kurra”ları da içine aldığı düşünülmektedir. (1) Günümüzde özel vakfiyelerle kurulup devlet tarafından yardım gören medreselerin Nizam Ül-Mülk'den önce de mevcut olduğu bilinmektedir. İslam yazarları genellikle Selçuklu sultanları Alp Arslan (1063 – 1072) ve Melik Şah'ın (1072 – 1092) ünlü vezirleri Nizam Ül-Mülk'ü (öl-1092) medresenin kurucusu olarak kabul etmişlerdir. (1)

Abdullah Kuran “Anadolu Medreseleri” adlı eserinde Nizam ül-Mülk'ün nizamiyeleri, Şi-i propogandasına karşı yapılacak olan mücadelenin yalnız askeri güce dayalı olarak kazanılamayacağı, Şi-i ideolojisine karşı manevi ve siyasi teşkilatlanmanın önemli olduğu düşüncesiyle kurmuş olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple Nizam Ül-Mülk'ü medrese kavramını ilk oluşturan kişi olarak değil, ilk düzenli ve teşkilatlı medreseyi kuran kişi olarak açıklamıştır. İran ve aşağı Mezopotamya' da Nizam Ül-Mülk tarafından uygulanmış olan bu medrese sistemi, Musul ve Şam atabeyleri, Nureddin ve Selahaddin tarafından yukarı Mezopotamya, Suriye ve Mısır'da uygulanmıştır. Böylece medrese sistemi batıya doğru yayılmıştır.(2)

Türklerin egemen olduğu İran, Suriye, Mısır, Türkistan ve Anadolu'da gelişen en önemli yapı tipi olan medreseler, Türklerin yeni ele geçirdikleri büyük ülkelerde kurdukları politik egemenliği destekleyen Sünniliğin güç merkezleri olmuşlardır. Medrese yapılarının mimari kaynağının Horasan ve Türkistan'da yaygın bir konut tipi olan iç avlulu ve eyvanlı evler olduğu ileri sürülmektedir. (3)

(1) A. Kuran - Anadolu medreseleri - s,5

(2) A. Kuran- a.e- s,6

(3) D. Kuban - Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının ana hatları – Y.K.Y yayınları İstanbul – Nisan 2004 - s. 104,105

Bilinen ilk medrese örnekleri bir avlunun dört kenarına yerleştirilmiş dört eyvan ve eyvanların arasındaki hücrelerden oluşmuştur. Bu medreseler plan şeması açısından birbirlerine benzemektedir fakat bazı medrese örneklerinde ortada bulunan avlunun üzeri kubbeyle örtülmüştür. Doğan Kuban'ın Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Ana Hatları adlı eserinde yapmış olduğu sınıflandırmaya göre bu medreseler ortadaki avlunun açık yada bir kubbeyle örtülü olmasına göre açık ve kapalı medrese olarak ikiye ayrılmıştır. Kapalı medrese tipi Anadolu'da açık medrese tipinden daha önce ortaya çıkmıştır. Kapalı medreselerde, yapının merkezindeki büyük mekânı örten kubbenin ortasında bir açıklık bulunur. Açık medrese örneklerinde ise, iklim şartlarının uygunluğu nedeniyle, dersler için kapalı büyük bir mekân yapma gereği duyulmadığı için dersane olarak eyvanların kullanıldığı görülmektedir.

Büyük Selçuklu medreselerinde görülen avlulu-dört eyvanlı plan şeması, Anadolu Selçuklu medreselerinde de benimsenmiştir. Fakat Anadolu Selçuklu dönemi medreselerinde inşa edilen eyvan sayısının sabit olamadığı bir ile dört arasında değiştiği gözlenmektedir. Bu medrese örneklerinden iki veya daha fazla eyvana sahip olanlarının eyvanlarından birinin diğerlerinden daha büyük olduğu gözlenmektedir. Diğerlerinden daha büyük olan bu eyvan genellikle medrese girişinin tam karşısında yer alır ve medresenin dersliği olarak işlevlendirilmiştir. Tek eyvanlı medreselerde ise, eyvan girişin tam karşısında bulunur ve derslik olarak kullanılmıştır.

Anadolu'nun sert iklimi, medreselere en az bir adet kışlık dersane inşa edilmesini gerektirmiştir. Anadolu Selçuklu dönemi medreselerinde, dersane eyvanının iki yanında dersane eyvanıyla aynı büyüklükte yada daha büyük olan iki mekân yer almaktadır. Bu mekânların işlevi tam olarak bilinmiyorsa da bu mekânlardan en az bir âdetinin kışlık dersane olarak kullanılmış olması mümkün görülmektedir.

Anadolu Selçukluklarının XIII. Yüzyılın sonlarında yıkılmasıyla Anadolu topraklarında birçok küçük beylik egemen olmuştur. Bu beylikler, medrese mimarisi alanında Anadolu Selçukluların izini sürdürmüşlerdir. Ancak bu dönemde inşa edilmiş bazı medreselerde kışlık dersanelerin boyut olarak küçülmeye başladığı, bu nedenle de ana eyvanın arka cepheden bir miktar taşıdığı görülmektedir.

Erken dönem Osmanlı medreselerinin tümünde, Osmanlı öncesi Anadolu medreselerindeki dersane eyvanı ve kışık dersane mekânlarının kullanılmadığı, yada mimari şema içindeki yerlerinin ve mimari özelliklerinin değiştiği gözlenmektedir. (1)

Halil İnalçık ve Günsel Randa'nın Osmanlı Uygarlığı adlı eserinde, kuruluş döneminde Osmanlı Medreselerinin gelişmesi dört madde içerisinde sebep- sonuç ilişkisine bağlı olarak birbirini tamamlayan unsurlar olarak incelenmiştir;

- 1- Osmanlı topraklarında kurulmuş olan medreselerin sayısının artması.
- 2- Osmanlı Devletinde eğitim geleneğinin oluşması ve yaygınlaşması.
- 3- Osmanlı toplumunun yapısının ve fikri hayatının gelişmesi.
- 4- Osmanlı Devlet mekanizmasının daha iyi ve teşkilatlı olarak çalışmaya başlaması.(2)

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinin planları birbirine çok benzemekle beraber az çok farklılıkları da bulunmaktadır. Bir girişin her iki yanında yer alan revakların ardında medrese hücrelerinin bulunduğu medreselerde genellikle, girişin tam karşısında ana eyvan veya dersane bulunmaktadır. Medrese hücrelerinin üzeri tonoz ile veya kubbe ile örtülmüştür ve genellikle birer ocak ile dışa bakan birer pencereleri bulunmaktadır. Bazı medreselerin ortasında yer alan avluda havuz bulunur. Medreselerin köşelerinde yer alan odalara genellikle tuvalet ve depo işlevleri verilmiştir.

Osman Gazi,1326 da Bursa'nın fethinden sonra süratle imar faaliyetlerine başlamış, kurduğu birçok sosyo- kültürel müesseseye birlikte iki medrese inşa ettirmiştir. Medreselerin ilkini Hisarda diğerini ise şimdiki Orhan Cami'nin yanına inşa ettirmiştir.

(1) Y. Demiralp - a.g.e -s.4

(2) H. İnalçık ve G. Renda - Osmanlı Uygarlığı I. Cilt - Ankara Kültür Bakanlığı - s.346

1.2. MEDRESENİN İŞLEYİŞ SİSTEMİ

Osmanlı devletinde eğitim yüzyıllarca resmi ve gayri resmi kurumlar yolu ile yürütülmüştür. Bu farklı kurumlar arasında en önemlisi özellikle eğitim öğretim işlevi için inşa edilmiş ve varlığını altı yüzyıla yakın sürdürmüş olan medreselerdir.(1)

İslamiyet'te eğitim yeri olarak medreselerin kullanılmasından önce, camiler ibadet işlevinin yanında eğitim işlevini de karşılamışlardır. Camilerde yürütülen eğitimin genel olarak dini ağırlıklı olmasına rağmen, diğer bilim dallarında da eğitim verilmiştir. Ders konuları hocaların genel bilgisine göre seçilmiş, belirli bir müfredat programı izlenmemiştir. Bu eğitim sistemi çoğunlukla genç öğrencilere yönelik olmuştur, fakat her yaş grubundan insan isteğe bağlı olarak bu derslere katılabiliştir. Camilerde ilk ve yüksek öğretim arasında fark gözetilmemiştir, medreselerde ise sadece ileri düzeyde eğitim verilmiştir. Medrese eğitimi cami okullarından farklı olarak daha sistemli bir eğitim teşkilatı oluşturmuştur. (2) Sıralamış olduğumuz farklılıklara rağmen medrese eğitimi ana hatları itibariyle camilerde yürütülen eğitim sisteminden farklı değildir. Her ikisinde de ders konuları hemen hemen eşit tutulmuş, kütüphane ve öğrenciler için yatıp kalkacakları yerler sağlanmıştır.

Medreseler vakıf sistemine bağlı olarak devletin denetiminde işleyen kurumlardır. Osmanlı sosyal bünyesi içinde bulunan ve devletle bağlantılı olan medreselerin durumu ve gelişmesi devletin gücü ve toplumun düzeyiyle yakından ilgilidir. (3)

(1) H. İnalçık ve G. Renda – a.g.e - I. Cilt- s.345

(2) A. Kuran- a.g.e - s,1

(3) H. İnalçık ve G. Renda – a.e - I. Cilt- s.346

Medresenin işleyiş sistemine yönelik çeşitli idari ve hukuki hükümlerin belirtilmiş olduğu vakfiyelerde aynı zamanda medreselere gelir sağlamak amacıyla oluşturulmuş ve vakfedilmiş olan yerler belirtilmiştir. Örnek olarak Hacı İvaz Paşa'nın medresesi ile birlikte mesciti, mektebi ve kendisiyle annesi için inşa ettirdiği türbeyi de kapsayacak şekilde hazırlanmış olan vakfiyesi verilmiştir.

- 1- Saraçlar çarşısı'nda 5 başçı dükkânı,
- 2- Bu dükkânların karşısında birçok dükkân,
- 3- İmadiye mescidi'nin önündeki 18 dükkân,
- 4- Kasap ve mezbaha olarak kullanılan ve 'kınare' adı verilen bir dükkân ile aynı yerdeki dört dükkân,
- 5- Aynı yere yakın dört dükkân,
- 6- Birçok odası bulunan bir boyacı dükkânı,
- 7- İmadiye adıyla anılan ve 80 dükkândan oluşan çarşı,
- 8- Payigah denilen bir büyük ahır,
- 9- Medrese civarında bahçesiyle birlikte birkaç ev,
- 10- İçlerinde iki dükkân da olan birkaç ev,
- 11- Hacı İsmail Mahallesinde birkaç ev,
- 12- Neccarlar Çarşısı arkasında bir parça araziyle birlikte iki ev,
- 13- Hasan Paşa Han'ına bitişik bir arazi,
- 14- Ayrıca iki arazi, bir bağ, bir de mezraa,
- 15- İnegöl'e bağlı 50 mid tohumluk verebilen Yiğit Yayla Çiftliği,
- 16- Fidyekızık Köyü mezrası,
- 17- İnegöl'de, Süleyman b. Savcı ailesinden intikal eden ve 40 müd tohumluk verebilen bir arazi,
- 18- İnegöl'e bağlı Maslak gözü denilen bir mezra,
- 19- İnegöl'e bağlı Niğde Baba Köyü.' (1)

Medreselerde öğretim üyesi –profesör- ‘müdürris’dir. Müdürrisler hem eğitim öğretim işlerini yürütmüş hem de idari işleri yapmışlardır. Medreselerde genellikle bir müdürris bulunmasına karşın büyük medreselerde birden fazla öğretim üyesi görevlendirilmiştir. Fakat bunlardan yalnızca biri müdürris olarak kabul edilmiştir. Müdürris kıdemli öğrenciler arasından kendisine bir yardımcı seçmiş ve bu kişiye ‘mu-id’ adı verilmiştir. Mu-idler ilk seviyedeki öğrencilerle ilgilenmişlerdir. Medreselerde genellikle günde ortalama dört, beş ders yapılmıştır ve bu dersler sabah namazından hemen sonra başlatılmıştır. Her hafta, Salı, Perşembe ve Cuma günleri derslere ara verilerek pratik eğitime imkân sağlanmıştır. Bunun dışında üç aylar adı verilen Recep, Şaban ve Ramazan aylarında öğrenciler ülkenin çeşitli bölgelerine dağılarak öğrendikleri teorik bilgileri uygulamışlardır.(1)

Orta çağda İslam eğitimi iki kategoriye ayrılmıştır: kadim ilimler (ulüm ul-ava’il) ve İslam ilimleri. Kadim ilimler, yabancı ve İslam öncesi ilimleri – matematik, astronomi, geometri, fizik, tıp, gramer ve felsefe- kapsamıştır ve bunların öğretildiği okula da Dar ül-ilim adı verilmiştir. İslam ilimleri ise, usul, fıkıh, hadis gibi ilahiyat kollarını içine almıştır.(1)

Cahit Baltacı, medreseleri kapsam ve hizmet bakımından iki gruba ayırmıştır;

a- Umumi (genel) medreseler:

Müdürris, kadı ve müftü yetiştirmek amacıyla kurulmuş olan islami ilimlerle diğer ilimlerin okutulduğu medreselerdir.

b- İhtisas (uzmanlık) medreseleri:

Bu medreseler bir ilmin öğrenimine ayrılmış medreselerdir.

b.1- Daru’l Hadisler:

Bu medreselerde esas ders hadis (ilm-al hadis)dir. İlm-al hadis, Peygamber ve sehabelerinin yaptıkları işler ve söyledikleri sözleri araştıran, inceleyen ve değerlendiren bir ilimdir. (2)

(1) A. Kuran- a.g.e - s,4

(2) F. Karadağ – Davut Paşa Medresesi Örneğinde 15. yy İstanbul Medreseleri koruma sorunları ve önerileri- yüksek lisans tezi – MSÜ 2003- s, 6

b.2- Tıp medreseleri (darü'l tıb):

Daha önceki devirlere ait ve Osmanlı hekimlerince yazılmış eserlerin okutulduğu, uygulamayla birlikte kuramsal eğitim ve öğretim sisteminin takip edildiği kurumlardır.(1)

b.3- Daru'l Kurralar:

İmam ve müezzinlerin yetiştirildiği ve Kuran-ı Kerim'in ezberletildiği medreselerdir.

b.4- Fıkıh medreseleri:

“fıkıh” söcüğü, islamiyetin ilk çağlarında peygamber ve sahabelerinden naklen gelen şer-i hükümleri doğru olarak bilmek anlamına gelmektedir. (2) Dini hükümler yanında medeni ve cezai hükümleri, mahkeme usullerini, devlet idaresi ve teşkilatı ile harp hukukunu içine alan geniş bir hukuk ilminin öğretildiği medreseler olmuştur.

Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u fethettikten sonra, İstanbul'da imar faaliyetlerine başlamıştır. Bu faaliyetler sırasında bazı Bizans binaları mescit, medrese ve hankaha dönüştürülmüştür. Fatih Sultan Mehmed Osmanlı Devletinin yeni başkenti olmuş olan İstanbul'u 'darülilim' (ilim ve kültür merkezi) haline getirmeyi planlamıştır.

Fatih Sultan Mehmed bu plana uygun olarak İstanbul'un bir tepesi üzerine, daha sonra kendi adıyla anılacak olan bir külliye inşa ettirmiştir. Fatih Külliyesi'nde caminin etrafında 'Sahın' adı verilen sekiz medrese ve bu medreselerin etrafında 'Tetimme' adı verilen sekiz medrese daha bulunmaktadır. Bu on altı medresenin dışında Fatih külliyesinde bir de sıbyan mektebi bulunmaktadır. Fatih Sultan Mehmet bu külliyei inşa ettirerek Nizamülmülk medreseleri düzeninde, bir devlet kurumu kurmayı amaçlamıştır. (3) Fatih medreselerinin kurulmasıyla medreselerin hiyerarşik yapısı yeniden düzenlenmiştir. (4)

(1) A. Kuran- a.g.e - s,5

(2) C. Baltacı – a.g.e - s,18

(3) i. H. Uzunçarşılı - Osmanlı devletinde ilmiye teşkilatı- s.11

(4) H. İncalcık ve G. Renda – a.g.e - I. Cilt- s.349

Bu dönemden önce medreselerdeki eğitim düzeni; telvih, mihtah ve haşye-i tecrit olarak üç bölüme ayrılmışken, Fatih medreselerinin kurulmasından sonra eğitim düzeni; medresenin başında bulunan müderrise ödenecek ücretlere ve medresede okutulması gereken temel ders kitaplarına göre yeniden düzenlenmiştir. Bu yeni düzenlemeye göre medreseler beş sınıfa ayrılmıştır;

- 1- Haşye-i tecdit medreseleri (20'li medreseler): Müderrisi günlük 20–25 akçe alan medreselerdir.
- 2- Miftah medreseleri (30'lu medreseler): Müderrisi günlük 30 akçe alan medreselerdir.
- 3- Telvih medreseleri (40'lı medreseler): Müderrisi günlük 40 akçe alan medreselerdir.
- 4- Hariç medreseleri (50'li medreseler): Müderrisi günlük 50 akçe alan medreselerdir.
- 5- Dâhil medreseleri (50'li medreseler): Müderrisi günlük 50 akçe alan medreselerdir. Bu medreseler arasında Tetimme veya Musıla-i Sahn ve Sahn medreseleri de bulunmaktadır. (1)

Yukarıda açıklanmış olan medrese sınıflandırmasına göre; bir sıbyan mektebini bitirmiş olanlar Haşye-i tecdit medreselerine, bir Miftah medresesini bir yılda bitirmiş olanlar ise Telvih medreselerine geçmekteydiler. Hariç medreseleri yani 50'li medreseler; Osmanlı devletinden önceki, Anadolu Selçuklularının ve Anadolu Beylikleri hükümdarlarının ve onların ailelerinin, vezir, sancak beyi ve ulemalarının yaptırdıkları medreselerdir. Dâhil medreseleri ve yine 50'li medreseler olarak adlandırılan medreseler ise; Osmanlı padişahlarının, şehzade validelerinin, şehzadelerin ve padişah kızlarının yaptırmış oldukları medreselerdir. Bu medreselerden sonra en yüksek tahsil derecesine sahip olan 'Sahın-ı Seman' medreseleri gelmektedir. Tetimme medreseleri de Dâhil medreseleri seviyesindedir ve sahn medreselerine talebe yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Tetimme medreselerine bu nedenle sahn'a ulaştırılan anlamına gelen 'Musıla-i Sahn' da denmiştir.

Fatih medreselerinden daha sonra, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Süleymaniye Medreseleri kurulmuştur. Süleymaniye Medreselerine günün şartları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak; tıp, riyaziye (matematik), Darul- hadis ilave edilmiştir. Süleymaniye tıp ve matematik Medreseleri'nin müderrislerine günlük 60 akçe verilmiştir. (60'lı medrese) Darul-hadis'in müderrislerine ise günlük 100 akçe verilmiştir. (2)

(1) H. İnalçık ve G. Renda – a.g.e - I. Cilt- s.350

(2) M. Faruk, Osmanlı Tarihi, "Medreseler", www.de/otarih35.htm

1- OSMANLI KLASİK DÖNEMİ ÖNCESİ BURSA MEDRESELERİ

2.1-GÜNÜMÜZDE MEVCUT OLMAYAN MEDRESELER

- 1- İznik Orhan Gazi Medresesi
- 2- Manastır Medresesi
- 3- Hisar dışındaki Orhan Gazi Medresesi
- 4- Esemiye Medresesi
- 5- Ali Paşa Medresesi
- 6- Kara Eyne Bey Medresesi
- 7- Ferhadiye Medresesi
- 8- Molla Fenari Medresesi
- 9- Beyazıd Paşa Medresesi
- 10- Fazullah Paşa Medresesi
- 11- Hacı İvaz Paşa Medresesi
- 12- İsa Bey Medresesi
- 13- Hasan Paşa Medresesi
- 14- Molla Hüsrev Medresesi
- 15- Turşucu Medresesi
- 16- Çendik Medresesi
- 17- Fenari Mehmed Paşa Medresesi
- 18- başçı İbrahim Medresesi
- 19- Süleyman Paşa Medresesi
- 20- Lütfullah Çelebi Dariüşşifası
- 21- Kasım Paşa Medresesi
- 22- Sarrafiye Medresesi

İZNİK ORHAN GAZİ MEDRESESİ

Orhan Gazi Medresesi'nin Orhan Gazi tarafından, İznik'te Hayrüddin Paşa Camisinin kuzeyinde ve Nilüfer imaretinin doğusundaki kale duvarları ile çevrilmiş boş arazide inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.(1)

Günümüzde yıkılmış olan İznik Orhan Gazi Medresesi hakkında kapsamlı bilgi bulunmamaktadır.

MANASTIR MEDRESESİ

Orhan Gazi Bursa' yı fethettikten sonra hızla imar faaliyetlerine başlamıştır. Bu dönemde Orhan Gazi Bursa'da iki adet medrese inşa ettirmiştir. Bu medreselerden bir tanesini Hisar bölgesinde diğerini ise günümüzde Orhan Camisi'nin bulunduğu yerin yanında inşa ettirmiştir.(2) Hisar bölgesinde inşa edilmiş olan Manastır Medresesi, ismini o dönemde Saint Elie Manastırı'nın yanında inşa edilmiş olması nedeniyle bu manastırdan almıştır. (3)

Manastır Medresesi'nin 1335 tarihinde kurulduğu düşünülmektedir. Kurucusu nedeniyle "Orhan Gazi Medresesi" olarak da anılmıştır. Orhan ve Osman Gazi türbelerinin Saint Elie Manastırı'nın içinde bulunduğu bilinmektedir. Aynı zamanda Manastır Medresesi'nin de bu türbenin yakınlarında inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

1854 Depreminde yıkılmış olan medrese bir dersane ve on beş odadan oluşmuştur.(2) Günümüzde mevcut olmayan medresenin mimari yapısı hakkında kapsamlı bilgi bulunamamıştır. Ancak Mefail Hızlı'nın Manastır Medresesi ile ilgili araştırmaları sonucunda XIX. yüzyılın ortalarında sicillere geçmiş olan bir tamir kaydı bulunmuştur. Bu kayıtlarda medresenin ahşap olarak inşa edilmiş olduğu, onbir odası ve bir dershanesi bulunduğu belirtilmektedir. (4)

(1) E. H. Ayverdi - Osmanlı Mi' marisinin İlk Devri - I.cilt – İstanbul Fetih Cemiyeti – İstanbul - s.172

(2) E. H. Ayverdi – a.e - I.cilt - s.93

(3) M. Hızlı – a.g.e - s.19

(4) R. Kaplanoğlu- Bursa Anıtlar Ansiklopedisi - Bursa- 1994- s.88

HİSAR DIŞINDAKİ ORHAN GAZİ MEDRESESİ

Hisar'daki Manastır Medresesi dışında, Orhan Camii'nin yakınlarında bir medrese olduğu Bursa üzerinde çalışan bazı tarihçiler tarafından kaydedilmiştir. Orhan vakfı muhasebe defterlerinde, Manastır Medresesi'nin ve diğer medreselerin çalıŐanlarına nekadar harcama yapıldığı açıkça belirtilmiştir. Fakat Orhan Camii yakınlarındaki medreseden hiç bahsedilmemiŐtir. Mefail Hızlı Orhan vakfının gelir ve giderleri sıralanırken manastır medresesi dışında başka bir medreseden söz edilmemiş olmasının dıŐündürc olduğunu belirtmiştir. (1)

Ekrem Hakkı Ayverdi' nin açıklamalarına göre medresenin içinde bulunduğu külliye 1339-1340 yıllarında, Orhan Camii ile medrese arasında bulunan sokağın köŐesindeki bahçenin yerinde inşa edilmiştir. (2)

Ekrem Hakkı Ayverdi son olarak, yazma bir eserdeki bilgiye dayanarak medresenin 1895 yılında mevcut fakat kötü durumda olduğunu belirtmiştir. (3) 1895 tarihinden sonra hakkında herhangi bir bilgiye ulaŐılamamıŐ olan medrese günümüzde mevcut değildir. Bazı kaynakların açık şekilde Orhan Cami yakınlarındaki bu medreseden bahsedilmesine karşın bir vakfiyesinin bulunmaması nedeniyle bu medrese hakkında kesin ve detaylı bilgi bulunamamıştır.

(1) M. Hızlı – a.g.e - s. 20, 21

(2) E. H. Ayverdi – a.g.e - I.cilt - s.94

(3) M. Hızlı – a.e - s. 25

ESEDİYE MEDRESESİ

Esediyeye Medresesi Murad Hüdavendigâr döneminde, Ulu Cami'nin güneydoğu kısmında, cenaze namazının kılındığı bölgede kâgir olarak inşa edilmiştir. Esediye Medresesi, Hacı İvaz b., Hacı Bekir b., Hacı Arslan b. Tarafından inşa ettirilmiştir. (1)Vakfiyesinde Esediye ismiyle anılan medreseye konumu nedeniyle 'musalla' adı da verilirken, yaptıran kişi nedeniyle 'Arslaniye , Arslanoğlu ve Arslanzade' adları da verilmiştir.(2)

Kâgir olarak inşa edilmiş olan ve on iki odası bulunan medrese rutubetlenme nedeniyle birçok hasar görmüş ve değişik zamanlarda tamir edilmiştir. Medrese yapılmış olan tamirlere rağmen günümüze kadar ulaşamamıştır.

ALİ PAŞA MEDRESESİ

Ali Paşa Medresesi Yıldırım Beyazıt döneminde Ali Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Ali Paşa Bursa'da cami, medrese ve imaret inşa ettirmiştir. Birbirlerine yakın olarak inşa edilmiş olan bu yapılardan günümüzde sadece Ali Paşa Camisi ayakta kalabilmiş, medrese ve imaret yıkılmıştır.

Medresenin yeri konusunda Ekrem Hakkı Ayverdi medresenin Ali Paşa Camisi'nin önünde, günümüzde kesilmiş olan ünlü Ali Paşa çınarının bulunduğu meydanın batısında inşa edilmiş olduğunu belirtmiştir. (3) Ali Paşa'nın Bursa'daki yapıları için kaleme alınan vakfiyesinde ve Bursa mahkeme sicillerinde Ali Paşa Medresesi'yle ilgili çok az bilgi bulunabilmiştir. Mefail Hızlı bu durum nedeniyle ve kaynaklardaki "tekke, teyke" ifadeleriyle medresenin daha çok bir dergah yada zaviye olarak kullanılmış olabileceği sonucunu çıkarmıştır. Ayrıca bazı kaynaklarda Ali Paşa'ya ait böyle bir medresenin varlığından hiç söz edilmemiş olduğunu belirtmiştir.(4)Ali Paşa Medresesi günümüze kadar ulaşamamış ve yıkılmıştır. Medresenin mimari yapısı ve özellikleri hakkında kapsamlı bilgi bulunamamıştır.

(1) M. Hızlı – a.g.e - s. 35

(2) M. Hızlı – a.e - s. 36

(3) E. H. Ayverdi – a.g.e - I.cilt - s.441

(4) M. Hızlı – a.e - s. 39

KARA EYNE BEY MEDRESESİ

Kara Eyne Bey Medresesi Yıldırım Beyazıd döneminde, Tatarlar Caddesi'nden Yıldırım Camisi'ne doğru dönen yolun sol tarafında inşa edilmiştir. Fatih devrinde bu medreseye ünlü Molla Yegân müderrislik yapmıştır. Bu nedenle medrese banisi olan Kara Eyne Bey'den çok Molla Yegan ismiyle tanınmıştır. Çoğu zaman Kara Eyne Bey ismi sadece belgelerde kullanılmıştır. (1) Mefail Hızlı'nın Osmanlı Klasik Döneminde Bursa Medreseleri adlı eserinde bu medreseye aynı zamanda 'Yeganzade', 'Mevlana Yegân' ve 'Molla Yegan' isimlerinin de verilmiş olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Mefail Hızlı'nın araştırmalarından Kara Eyne Bey Medresesinin on iki oda ve bir dershaneden oluştuğu anlaşılmaktadır. (2) Kara Eyne Bey Medresesi günümüzde tamamen yıkılmış durumdadır ve medresenin mimari yapısı hakkında bilgi bulunamamıştır.

FERHADİYE MEDRESESİ

Ferhadiye Medresesi XIV. yüzyılın sonunda, Yıldırım Beyazıd'ın vezirlerinden Ferhad Paşa tarafından Yıldırım Külliyesi yakınlarında inşa ettirilmiştir.(3) "Ferhad Ağa'nın Yıldırım Beyazıd'ın hazinedarı iken, gaybetdiği kıymetli bir mücevheri Davut Dede'nin himmetiyle bulduğunu ve hatta vezarete dahi nail olarak şükran makamında azize bir türbe bina edip kendisinin de orada defn olduğunu bildiriyor. O civara bu gün Davut Dede denmektedir." (1) Kaynaklardan da anlaşıldığı gibi Ferhad Paşa bu bölgede Davut Dede için bir türbe ve kendisi için bir medrese yaptırmıştır. Ekrem Hakkı Ayverdi Ferhadiye Medresesi'nin yerini Yıldırım Külliyesinin güneyinde bulunan İncirli mahallesindeki Selimzade Camisi'nin yakınlarındaki Karadut ve İncirli caddelerinin kesiştiği bölge olarak belirtmiştir. Ayrıca ferhadiye Medresesi'nin bu semtte eskiden "Karagüllü" ismi verilmiş olması nedeniyle "Karagüllü" ismiyle de anılmış olduğunu belirtmiştir. (4) "Karagüllü" ismi dışında mahkeme sicillerinde medreseye "Ferhad Ağa" veya "Ferhad Bey" isimlerinin de verilmiş olduğu gözlenmektedir. Ferhadiye Medresesi günümüze kadar ayakta kalamamıştır. 1869 yılında yıkılmış olan medresenin mimari yapısı ve özellikleri hakkında kapsamlı bilgi bulunamamıştır.

(1) E. H. Ayverdi – a.g.e - I.cilt - s.441

(2) M. Hızlı – a.g.e - s. 40

(3)R. Kaplanoğlu – a.g.e - s. 56,57

(4) M. Hızlı – a.e - s. 46

MOLLA FENARİ MEDRESESİ

Molla Fenari Medresesi Yıldırım Beyazıd döneminde, Molla Fenari Camisinin üst sokağında, avlu kapısının karşısında inşa edilmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi Osmanlı Mimarisinin İlk Devri adlı eserinde Molla Fenari Camisi'nin üst sokağında, avlu kapısının karşısında taş ve tuğla ile inşa edilmiş bir duvar kalıntısı bulunduğunu ve bu kalıntının Molla Fenari Medresesi'nin bir duvarı olduğunu belirtmiştir. Fakat günümüzde bu medreseye ait hiçbir iz bulunmamaktadır.(1) Molla Fenari Medresesine çeşitli sebeplerden dolayı 'Mevlana Fenari', 'Fenari' ve 'Şemsettin Fenari' isimleri de verilmiştir.

BEYAZID PAŞA MEDRESESİ

Beyazıd Paşa Medresesi Vezir-i A'zam Beyazıd Paşa tarafından Yeşil ile Emir Sultan Camii arasında kalan bölgenin tam ortasında, Hacı Sultan Cami'nin karşısında, Beyazıd Paşa camisi'nin yanında inşa edilmiştir.(2) Mefail Hızlı Osmanlı Klasik Döneminde Bursa Medreseleri adlı eserinde Beyazıd Paşa Medresesi'nin Sultaniye Medresesi'nin küçük bir örneği olarak inşa edilmek istenmiş olduğunu belirtmiştir. Kaynaklardan medresenin büyük bir derslik ve onbir odadan oluştuğu anlaşılmaktadır. (3) Beyazıd Paşa medresesi günümüze kadar ayakta kalamamış ve yıkılmıştır.

FAZULLAH PAŞA MEDRESESİ

Sultan ikinci Murad döneminin vezirlerinden Fazullah Paşa tarafından, Emir Sultan altındaki Dokuz Selviler sokağında, Fazullah Paşa Mescidi ile birlikte inşa ettirilmiştir. (4) Raif Kaplanoğlu Fazullah Paşa'nın Tahtakaledeki Yoğurt Hanı'nın yakınındaki dükkânları kendi adına yaptırdığı cami ve medresesine vakfetmiş olduğunu açıklamıştır. (5) Fazullah Paşa Medresesi günümüze ulaşamayarak yıkılmıştır. Bu nedenle medresenin mimari yapısı hakkında kapsamlı bilgi bulunamamıştır.

(1) E. H. Ayverdi – a.g.e - I.cilt - s.445

(2) E. H. Ayverdi - Osmanlı Mi'marisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri- II.cilt s.118

(3) M. Hızlı – a.g.e - s.88

(4) E. H. Ayverdi – a.g.e - II.cilt s.288

(5) R. Kaplanoğlu – a.g.e - s.56

HACI İVAZ PAŞA MEDRESESİ

Çelebi Mehmet ve II. Murad devri vezirlerinden Hacı İvaz Paşa tarafından Ulu Cami'nin kuzeyinde, Hacı İvaz Paşa Camisi'nin doğusunda, günümüzde sadece bir duvarı kalmış olan hanın yanında inşa edilmiştir.(1) Bir dersane, derslerin müritlerle beraber müzakeresi için iki küçük sofa ve on dört hücreden oluşan medrese, günümüze kadar ulaşamamıştır. (2)

İSA BEY MEDRESESİ

İsa Bey Medresesi kale içinde, Devlet Hastahanesi önünde, imaret- İsa Bey Camii yanında, Çelebi Mehmet dönemi vezirlerinden Beyazıd Paşa'nın oğlu İsa Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Aynı dönemde medreseyle birlikte aynı adı taşıyan bir de imaret inşa edilmiştir.(3)

Ekrem Hakkı Ayverdi, Osmanlı mimarisi'nin Çelebi ve II. Sultan Murad devri adlı eserinde İsa Bey Medresesi'nin 1900'lü yıllarda var olduğunu ancak daha sonradan yıkılmış olduğunu belirtmiştir.(4)

HASAN PAŞA MEDRESESİ

II. Murad devrinde inşa edilmiş olan medreselerden biridir. Eski Gemlik yolu (bu günkü İnönü Caddesi) üzerindeki Deveciler Kabristan'ında (Şimdiki Demirtaş Paşa Endüstri Meslek Lisesi) Hasan Paşa Mescidi ve Mektebiyle birlikte Molla 'Alaidin Ali Esved'in oğlu 'ulemadan Kara Hasan Paşa tarafından inşa edilmiştir.(5)

Mefail Hızlı Osmanlı Klasik Döneminde Bursa Medreseleri adlı eserinde yaptığı araştırmalara dayanarak Medreseden aynı zamanda 'Kuzguniye' ve 'Hasan Paşa-yı Atik' adlarıyla söz edildiğini belirtmiştir.(6) Hasan Paşa Medresesi günümüze kadar ulaşamayarak yıkılmıştır. Bu medreseden günümüze hiçbir iz kalmamıştır.

(1) E. H. Ayverdi – a.g.e - II.cilt s.291, 292

(2) M. Hızlı – a.g.e - s.99

(3) R. Kaplanoğlu – a.g.e - s.72

(4) E. H. Ayverdi – a.e - II.cilt s.296

(5) E. H. Ayverdi – a.e - II.cilt s.297

(6) M. Hızlı – a.e -s.108

MOLLA HÜSREV MEDRESESİ

Molla Hüsrev Medresesi Fatih devri şeyhülislamlarından Molla Hüsrev adıyla anılan Mehmed b. Feramiz b. Ali tarafından Zeyniler Camisi'nin 70-80m. güneyinde inşa edilmiştir. (1) “Zeynilerde, Cami'in yukarısında on hücreli, kubbeli bir medrese var iken, gayri mu'ayyen bir zamanda ahşap çatılı olarak ihya edildiğini Kepecioğlu bildirmektedir.” (2) İlk olarak on hücreli ve kubbeli şekilde inşa edilmiş olan medresenin yıkıldıktan sonra ahşap olarak yeniden inşa edildiği fakat bir süre sonra yanarak harap olduğu Mefail Hızlı'nın Osmanlı Klasik Döneminde Bursa medreseleri adlı eserinde belirtilmiştir.

TURŞUCU MEDRESESİ

Turşucu Medresesi Bıyık Mahmut adıyla tanınan Fatih devri ilim adamlarından Mahmut Efendi tarafından kurulmuştur. (3) Ekrem Hakkı Ayverdi Osmanlı mimarisi'nin Fatih devri adlı eserinde medresenin yerini Yeşil Cami'nin kuzey yönündeki çukur semt olarak belirtmiştir. Medresenin sekiz odası ve bir dershanesi olduğu Kepecioğlu tarafından belirtilmiştir. (4) Turşucu Medresesi'ne aynı zamanda 'Bıyık Zade', 'Bıyık Mahmud', 'Bıyıklı Mahmud' ve 'Turşucu Mahmud' isimleri de verilmiştir. Turşucu Medresesi günümüze kadar ulaşamamış ve yıkılmıştır.

ÇENDİK MEDRESESİ

Çendik Medresesi Fatih dönemi vezirlerinden Kazazoğlu Süle Mehmet Paşa tarafından, Alboyacılar Mahallesinde, Karaşeyh Cami yakınlarında inşa ettirilmiştir. (5) “Medreseye değişik sebeplerle birçok isim verilmiştir. Banisinin adı nedeniyle “Kazzaoğlu” (Veled-i Kazzaz), “Kazzazhane” ve “Gazzaziye” isimleri verilirken, bulunduğu yer nedeniyle “Alboyacılar” ismi verilmiştir. Fakat sicillerden anlaşıldığı kadarıyla, medrese için en çok kullanılan isim “Çendik” olmuştur. Bu ad sicillerde “Çendik Bey” olarak da geçmiştir. (6) 12 odalı olarak inşa edilmiş olan medrese, 1907 yılına kadar ayakta kalmıştır. Fakat günümüzde mevcut değildir. (7)

(1)M. Hızlı- a.g.e- s.109

(2)E. H. Ayverdi- a.g.e - II.cilt s.120

(3)M. Hızlı- a.e- s.117

(4)E. H. Ayverdi- a.e - II.cilt s.119

(5)E. H. Ayverdi- Osmanlı Mi'marisinde Fatih Devri- III.cilt s.119

(6)M. Hızlı- a.e- s.110

(7) R. Kaplanoğlu - a.e- s.44

FENARİ MEHMET PAŞA MEDRESESİ

İstanbul kadısı Hızır Bey Çelebinin üç oğlundan biri olan ve Müftü lakabıyla anılan Ahmet Paşa tarafından inşa edilmiş olan Fenari Ahmet Paşa Medresesi'nin, Ahmet Paşa Camisi'nin bulunduğu Çatalfırın yakınlarında, 1475 yılında inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir. (1) Küçük tahıl sokağında Subaşı Eyne Bey Medresesi'ne çok yakın bir yerde inşa edilmiş olması nedniyle, banisinin isminden çok yakınında bulunduğu medresenin ismiyle anılmıştır. Fenari Ahmet Paşa Medresesi günümüzde tamamen yıkılmış durumdadır. Ekrem Hakkı Ayverdi cephe duvarının yarıya yakın kısmının ayakta olduğunu fakat bu duvarın üzerine yeni bir yapı inşa edilmiş olduğunu belirtmiştir. (2) Fenari Ahmet Paşa Medresesinin mimari özellikleri ve oda sayısı hakkında bir bilgi bulunamamıştır.

BAŞÇI İBRAHİM MEDRESESİ

Başçı İbrahim Medresesi, Fatih Sultan Mehmet döneminde, Abdal Mehmed' in müritlerinden biri olan Abdullah oğlu İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır. Başlangıçta zaviye olarak inşa edilmiş olan medrese, Ulucami' den Maksem' e doğru çıkarken, sol taraftaki Ticaret Lisesi'nin üst kısmında ve Çinkolu Kahve Caddesi'nin daha altında inşa edilmiştir. (3) Aynı adı taşıyan caminin yanında yapılmış olan medresenin büyük bölümü günümüzde yıkılmış durumdadır.

SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİ

Süleyman Paşa Medresesi, Yıldırım Beyazıt Devrinden Fatih Sultan Mehmet devrine kadar geçen uzun bir sürede devlete hizmeti geçmiş olan ve "Karşıdıran" adıyla tanınan Süleyman Paşa tarafından, Süleyman Paşa mektebi ve türbesinin yakınında inşa edilmiştir. (4) Medrese bu sebepten dolayı "Karşıdıran Süleyman Bey Medresesi" adıyla da anılmıştır. Medrese günümüzde mevcut değildir. "Kazım Bey, bu zatın türbesi yakınındaki medreseden bahsediyor. Kamil Kepecioğlu' nda medresenin bahsi vardır. İkisinde de tafsilat yoktur. Yerinde de medreseye delalet edecek iz kalmamıştır." (5)

(1)M. Hızlı- a.g.e - s.123

(2)E. H. Ayverdi- a.g.e - III.cilt s.119

(3)M. Hızlı- a.e - s.125

(4)M. Hızlı- a.e - s.130

(5)E. H. Ayverdi- a.e - III.cilt s.120

LÜTFÜLLAH ÇELEBİ DARÜLHADİSİ

Medrese hayatı hakkında bir bilgiye rastlanılmayan Lütfullah Çelebi tarafından, Hisar'da yer alan kapı mahallesinde inşa ettirilmiştir. Günümüzde mevcut olmayan bu medrese hakkında kaynaklarda kapsamlı bilgi bulunmamaktadır. (1)

KASIM PAŞA MEDRESESİ

Kasım Paşa Medresesi, Fatih Sultan Mehmet Devrinin ileri gelenlerinden Cezeri Kasım Paşa tarafından, Emir Sultan Türbesi'nin Batı tarafında, aynı hizada, bugün dinlenme parkı olarak kullanılan yerde inşa ettirilmiştir. Kepecioğlu, medresenin Kasım Paşa'nın ölüm tarihi olan 1485'de inşa edilmiş olduğunu belirtmiştir. Fakat Mefail Hızlı Osmanlı Klasik Döneminde Bursa Medreseleri adlı eserinde yapmış olduğu araştırmalara dayanarak, Kasım Paşa Medresesi'nin 1485 tarihinden kısa bir süre önce inşa edilmiş olmasının daha tutarlı olacağını belirtmiştir.(2) On oda ve bir dershanesi bulunan medreseye, Emir Sultan Camisi'ne yakınlığı sebebi ile "Hazreti Emir" ve "Emir Sultan" isimleri de verilmiştir. Günümüzde yıkılmış olan bu medresenin tespit edilebilmiş en büyük tamiri 1635' de yapılmıştır. Bu tamir sırasında, medresenin 10 odasının büyük bir bölümü ile dershanenin kubbe ve "beyaz sıvası", tuvalet ve diğer birimleri ciddi şekilde elden geçirilmiştir.

SARRAFİYE MEDRESESİ

Sarrafiye Medresesi Fatih Sultan Mehmed devri Sarraf Müslihiddin Mustafa tarafından, Tahtakale civarında inşa ettirilmiştir. (3) Medrese 1565, 1574, 1587 yıllarında birçok tamir geçirmiş, 20. yy' ın ortalarına kadar ayakta kalmıştır. Fakat 1968'de yıkılarak tamamen ortadan kalkmıştır. (4)

(1)M. Hızlı- a.g.e - s.130

(2)M. Hızlı- a.e - s.136

(3)E. H. Ayverdi- a.g.e - III.cilt s.120

(4)M. Hızlı- a.e - s.143, s.142

2. 2- GÜNÜMÜZDE MEVCUT OLAN MEDRESELER

- 1- Süleyman Paşa Medresesi (1332) (İznik)
- 2- Lala Şahin Paşa Medresesi (1339) (Tophane)
- 3- Murad Hüdavendigâr Medresesi (1366) (Çekirge)
- 4- Subaşı Eyne Bey Medresesi (1414'den önce) (Maksem)
- 5- Yıldırım Medresesi (1400) (Yıldırım)
- 6- Yıldırım Darüşşifası (1394) (Yıldırım)
- 7- Vaiziye Medresesi (1425'den önce) (Heykel)
- 8- Yeşil Medresesi (1424) (Yeşil)
- 9- Muradiye Medresesi (1425) (Muradiye)
- 10- Şair Ahmet Paşa Medresesi (Fatih Sultan Mehmet dönemi) (Beşikçiler)
- 11- Gökdere Medresesi (II. Beyazıd dönemi) (Kayhan)

İZNİK SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİ (1332)

Süleyman Paşa Medresesi Orhan Gazi'nin büyük oğlu Süleyman Paşa tarafından 1332 yılında, Orhan Gazi'nin ölümünden sonra Orhan Gazi adına inşa edilmiştir. (1)

Eyvansız ve asimetric "U" plan tipinde inşa edilmiş olan Süleyman Paşa Medresesi'nde bir açık avlunun etrafında dizilmiş olan revaklar, bu revakların gerisinde onbir medrese hücre ve bir derslik bulunmaktadır.

8.91m. x10.22m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı açık avlunun bir tarafı avlu duvarları, diğer üç tarafı ise revaklarla çevrilmiştir. Süleyman Paşa Medresesi'nin revakları yıkılmış olan Bizans yapılarından devşirme yöntemiyle toplanmış, bir kısmı mermer bir kısmı ise granit malzeme ile yapılmış olan kadesiz sütunlardan ve bu sütunların üzerine oturan, tuğla ile inşa edilmiş olan sivri kemer şeklindeki kemer dizinden oluşmuştur. Revakların kemer alınları üç sıra tuğla, bir sıra kesme taş ile örülerek inşa edilmiştir.

(1) R. Kaplanoğlu – a.g.e – s. 111

Revaklar 4.15m. derinlikteki bir koridorla medrese hücrelerine açılmaktadır. Revakların gerisinde onbir hücre ve bir derslik bulunmaktadır. Medresenin hücreleri küçük farklar göstermekle birlikte genel olarak 3.75m. x 5.55m. ölçülerindedir. Bütün medrese hücrelerinde revaklara açılan birer kapı, birer ocak, dışarıya açılan birer pencere ve bu pencerelerin üzerinde “öküz gözü” adı verilen birer yuvarlak tepe penceresi bulunmaktadır. Medrese hücrelerinin üzeri kubbeyle örtülmüştür. Hücrelerin üzerini örten kubbelerin yüksekliği revakların üzerini örten kubbelerin yüksekliğinden daha yüksek tutulmuştur. İncelemiş olduğumuz dönemde Bursa’da inşa edilmiş olan medreselerin genelinde pek rastlanmamış olan bu sistemin bir benzeri de, Süleyman Paşa medresesi’nin inşa edilışinden yaklaşık 1.5 yüzyıl sonra, Fatih Sultan Mehmet devrinde inşa edilmiş olan Şair Ahmet Paşa Medresesi’nde gözlenmiştir.

Süleyman Paşa Medresesi’nin güney kanadında bulunan hücre sırasının tam ortasında 5.05m. x 4.90m. ölçülerinde kapalı bir derslik bulunmaktadır. Bu dersliğin doğusunda bulunana hücre ayrı bir geçitle dersliğe bağlanmıştır. Ekrem Hakkı Ayverdi bu geçidin, müderris ve müderrislerin öğrencilerin arasından geçmelerine gerek kalmadan dersliğe ulaşmalarını sağlamak amacıyla inşa edilmiş olduğunu belirtmiştir. (1)

Süleyman Paşa Medresesi’nin cepheleri moloztaş ile inşa edilmiştir. Medresenin doğu ve batı cephelerinde yanyana dizilmiş olan ve medrese hücrelerine açılan dörder pencere ve bu pencerelerin üzerinde “öküz gözü” adı verilen yuvarlak tepe pencereleri bulunmaktadır. Medresenin güney cephesinin ortasında medrese dersliğinin ve bu dersliğin doğusundaki odadan dersliğe geçişi sağlayan dehlizin oluşturduğu, yaklaşık 170 cm. lik çıkıntı bulunmaktadır. Bu çıkıntının daha gerisinde ise doğu ve batı yönlerinde kalan medrese hücrelerinin duvarları bulunmaktadır. Güney cephesinde ortada bulunan dersliğin ve dersliğe açılan dehlizin 170 cm. lik çıkıntısında medrese dersliğine ait cephe açıklığı bulunmamaktadır fakat dersliğin doğusundaki geçiş dehlizine açılan yuvarlak bir tepe penceresi bulunmaktadır. Ortadaki bu bölümün daha gerisinde kalan ve dersliğin doğu tarafında bulunan medrese hücrelerine açılan iki pencere ve bu pencerelerin üzerin de ise iki adet yuvarlak tepe penceresi bulunmaktadır, medrese dersliğinin batı tarafında ise medrese hücrelerine açılan iki yuvarlak tepe penceresi bulunmaktadır.

(1)E. H. Ayverdi – a.g.e – Cilt I – s. 176

İncelemiş olduğumuz medreseler arasında Orhan Gazi devrinden günümüze ulaşabilmiş olan iki medrese bulunmaktadır. Bu medreselerden bir tanesi İznik’de bulunan Süleyman Paşa Medresesi diğeri ise Bursa’da bulunan Lala Şahin Paşa Medresesidir. Lala Şahin Paşa Medresesi’nde, daha sonra detaylı olarak bahsedeceğimiz gibi, çoğunlukla Selçuklu ve beylikler döneminin etkileri gözlenmektedir. Fakat aynı dönemde inşa edilmiş olan İznik Süleyman Paşa Medresesi’nin eyvansız, asimetrik plan yapısı, medrese revakları ve hücrelerinin dizilişi açısından Osmanlı öncesi Anadolu medreselerinin mimari özelliklerinden farklılıklar göstermeye başladığı gözlenmiştir. Süleyman Paşa Medresesi bu özelliklerinden dolayı, farklı ve yeni bir medrese mimarisinin başlangıcını belirleyen bir yapı olarak görülmesi nedeniyle de önem taşımaktadır. (1)

Günümüze ulaşana kadar bir çok onarımlar geçirmiş olan Süleyman Paşa Medresesi 1968 yılında İznik Müftülüğü tarafından onarılmıştır ve bir süre İznik müftülüğü olarak kullanılmıştır.(2) Daha sonra Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Temsilcilği ve Eczacıbaşı Topluluğu’nun sponsorluğuyla yeniden onarılmıştır. Süleyman Paşa Medresesi 13. Eylül. 2001 tarihinde çini el sanatları merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Medrese günümüzde bu işlevini sürdürmektedir. (3)



Resim 2.1. Süleyman Paşa Medresesi’nin günümüzdeki durumu

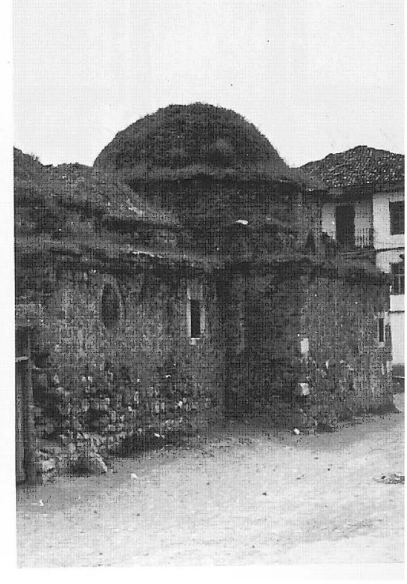
(1) O. Aslanapa – Osmanlı Devri Mimarisi – s.13

(2) R. Kaplanoğlu – a.g.e- s. 111

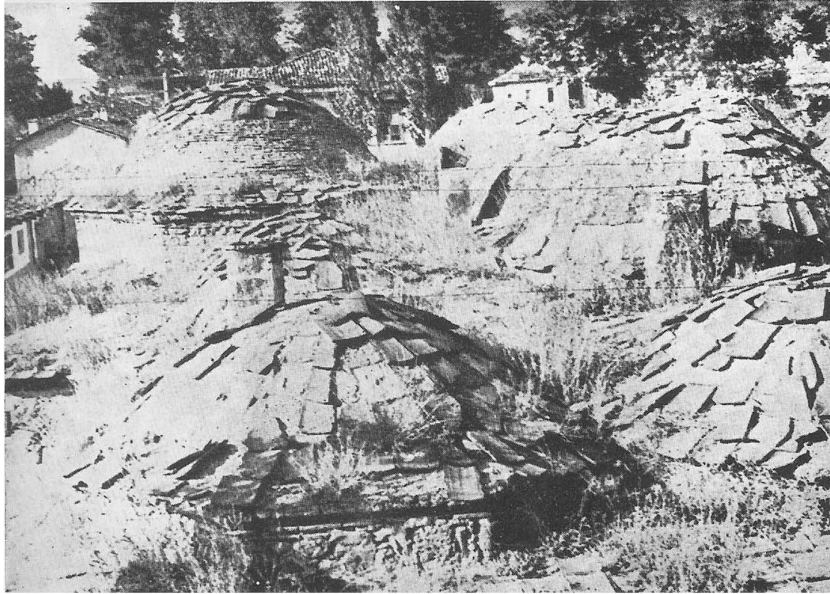
(3) TC. Kültür Ve Turizm Bakanlığı , www.kultur.gov.tr- www.hedefim.com



Resim 2.2

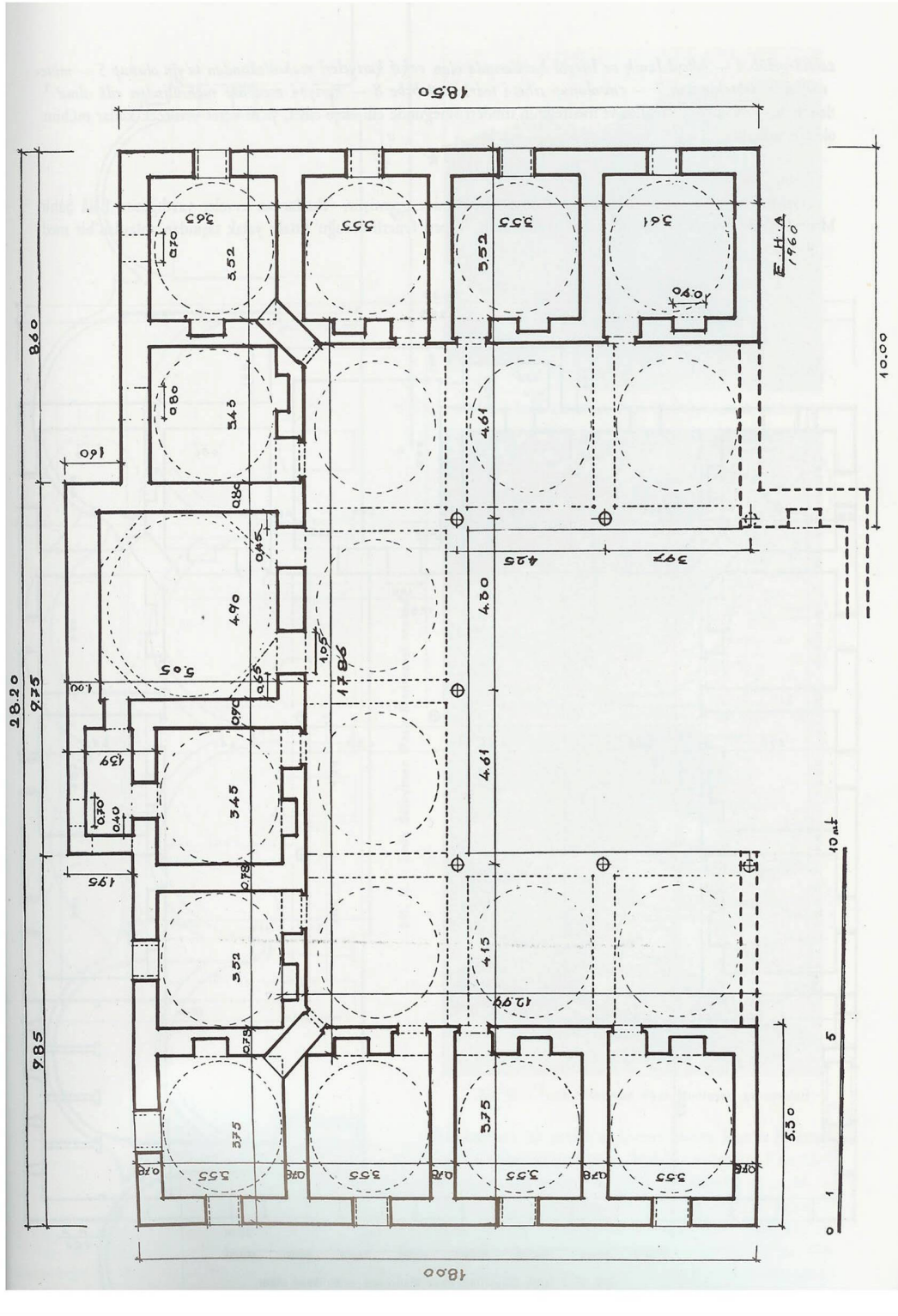


Resim 2.3




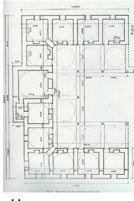
Resim 2.4

Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Osmanlı Mimarisinin İlk Devri adlı eserinde yayınlanmış olan resimler Süleyman Paşa medresesi'nin onarım görmeyen önceki durumunu belgelemektedir.





Çizim 2.1 Süleyman Paşa Medresesi'nin Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından çizilmiş olan planı

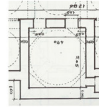
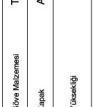
TABLO 2.1 SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİ

ADI : SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİ	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ : DÜZ	KONUMU : TEK BAŞINA BİR MEDRESE OLARAK İNŞAA EDİLMİŞ	BUGÜNKÜ DURUMU : 13.EYLÜL 2001 TARHİNDE RESTORE EDİLMİŞ VE GÜNÜMÜZDE ÇİNI EL SANATLARI MERKEZİ OLARAK KULLANILMAKTADIR.
YERİ : İZNIK		PLAN TİPİ :	
YAPIM YILI : 1332		DİŞ BOYUTLARI : 1800 X 2820 cm	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : ORHAN GAZİ			
YAPTIRAN : SÜLEYMAN PAŞA			

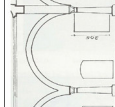
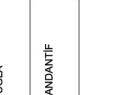
HÜCRE

ADEDİ : 11		
İÇ BOYUT : 375 X 555	Yüksekliği : 50 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Kapak : AHŞAP	Yüksekliği : 50 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Kapak : AHŞAP
ÖÇAK : 1	Yüksekliği : 60 cm Geniğiği : 80 cm	Yüksekliği : 130 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Eşik Malzemesi : TAŞ
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR		
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ		
DUVAR KALINLIĞI : 78 cm		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : PANDANTİF		
ÖRTÜ : KUBBE		
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA		
ÖRTÜ KAPL. : BURSA TİPİ KİREMIT		
DÖŞEME KAPL. : TAŞ *		

DERSHANE

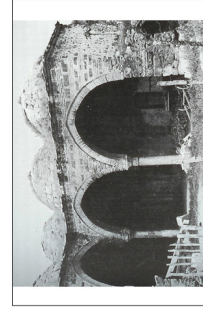
KONUMU : MEDRESENİN GÜNEYİ		
İÇ BOYUT : 505X490 cm		
DİŞ BOYUT : 670X650 cm		
MIHRAP : MEVCUT DEĞİL		
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR		
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ		
DUVAR KALINLIĞI : 90 cm		
AKTARMA ELEMANI : KEMER		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : PANDANTİF		
ÖRTÜ : KUBBE		
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA		
ÖRTÜ KAPL. : OLUKLU KİREMIT		
DÖŞEME KAPL. : TAŞ *		

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ : 415 cm		
Malzeme : MERMER VE GRANİT		
KEMER BİÇİMİ : SIVRI KEMER		
KEMER MALZ. : TUĞLA		
GEÇİŞ ÖGESİ : PANDANTİF		
ÖRTÜ : KUBBE		

AVLU

İÇ BOYUT : 891 x 1022 cm	
SU ÖGESİ : MEVCUT DEĞİL	
DÖŞEME KAPL. : TAŞ	
AVLU REVAK ÇEPHESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ : 3 SIRA TUĞLA - TEK SIRA KESME TAŞ	



* ÖZGÜN OLMAYAN MALZEME

LALA ŞAHİN PAŞA MEDRESESİ

Orhan Gazi ve I.Murad'ın komutanlarından Rumeli Beylerbeyi Lala Şahin Paşa tarafından 1339 yılında inşa ettirilmiş olan Lala Şahin Paşa Medresesi Bursa'da Osmanlı İmparatorluğundan günümüze kadar ulaşabilmiş en eski medrese örneğidir. (1) Lala Şahin Paşa Medresesi kale içinde, Tophane'den Pınarbaşı Mezarlığına doğru giden Kavaklı Caddesi ile Otpazarı Caddesi'nin kesiştiği noktada inşa edilmiştir.

Lala Şahin Paşa Medresesi bir kapalı avlu, bir ana eyvan (derslik) ve yedi hücreden (medrese hücresi) oluşmuştur. 6.30m. x 5.80m. ölçülerindeki avlunun üzeri kubbeyle kapatılmıştır. Avlunun kuzeyinde medresenin girişi, güneyinde ana eyvan, doğu ve batısında ise toplam yedi adet hücre bulunmaktadır. Avlunun dört köşesinde birer adet mermer sütun bulunmaktadır ve bu sütunların bitişlerinde yıkılmış olan Bizans yapılarından toplanmış devşirme sütun başlıkları kullanılmıştır. Medrese girişine yakın ve avlunun kubbesinin altına denk gelen yer döşemesinde lotus çiçeği motifli bir havuz bulunmaktadır. Ekrem Hakkı Ayverdi 1950lerde yapmış olduğu gözlemlere dayanarak avlunun üzerini örten kubbenin yıkılmış olduğunu fakat bu havuza bakılarak orijinal kubbenin fenerli olarak inşa edilmiş olabileceğini belirtmiştir. (2) Günümüzde yeniden inşa edilmiş olan bu kubbenin tam ortasında içeriye ışık girmesini sağlayan bir fener bulunmaktadır. Günümüzde medresenin yer döşemesi tamamen yassı tuğla olarak yenilenmiştir fakat burada bulunan lotus çiçeği motifli bir havuz korunmuştur.

Avlunun doğu ve batı taraflarında medrese hücreleri yerleştirilmiştir. Avlunun doğu tarafında yaklaşık olarak 3.15m x 2.88m ölçülerinde üç adet oda bulunmaktadır. Avlunun batı tarafında ise dört adet oda bulunmaktadır. Bu odalardan üç adeti 2.33m. x 2.45m. ölçülerindedir. Avlunun güney batısında ve ana eyvanın yan tarafında kalan dördüncü oda ise 5.42m. x 2.45m. ölçülerindedir. Her hücrede avluya açılan birer kapı, dışarıya açılan birer pencere ve birer ocak bulunmaktadır. Medrese hücrelerinin üzeri tonozla örtülmüştür. Orijinalinde taş olduğu düşünülen yer döşemesi ise günümüzde yassı tuğla olarak yenilenmiştir.

(1) R. Kaplanoğlu – a.g.e – s. 87

(2) E. H. Ayverdi – a.g.e – s.93

Lala Şahin Paşa Medresesi'nin kapalı avlusunun güneyinde, avludan 40 cm. yükseklikte üç adet mermer basamakla ulaşılan derslik eyvanı bulunmaktadır. 8.00m. x 6.03m. ölçülerindeki derslik eyvanının üzeri uzunlamasına tonozla örtülmüştür. Derslik eyvanının güney duvarında, medrese girişinin tam karşısında mihrap ve mihrabın üzerinde bir tepe penceresi bulunmaktadır.

Lala Şahin Paşa Medresesi'nin duvarları çoğunlukla moloztaş ve üç sıra tuğla ile örülmüştür. Fakat bazı duvarların hiç tuğla kullanılmadan sadece moloztaş ile örülmüş olduğu gözlenmektedir. Medresenin giriş cephesinin tam ortasında girişin üzerini örten bir saçak bulunmaktadır. Günümüzde ahşap olarak inşa edilmiş olan giriş saçağını taşıyan ahşap dikmelerin altında mermer kaideler gözlenmektedir. Giriş saçağının altındaki bu bölüm iki basamakla yerden yaklaşık 30cm. yükseltilmiştir. Bu cephede bulunan Ahşap kapı ile kapalı medrese avlusuna geçiş sağlanmıştır. Giriş cephesinde bu kapıdan başka açıklık bulunmamaktadır. Günümüzde bu cephe tamamen sıvanmış durumdadır özgün taş işlemesi gözlenmemektedir. Medresenin doğu ve batı cephelerinde ise medrese hücrelerinin pencereleri bulunmaktadır. Doğu cephesinde dört, batı cephesinde ise beş adet hücre penceresi arsanın eğiminden dolayı kademeli olarak dizilmiştir. Günümüzde bu pencerelerde ahşap doğrama ve demir lokmalı parmaklık bulunmaktadır. Medresenin doğu ve batı cepheleri moloz taş ve üç sıra tuğla ile inşa edilmiştir. Medresenin bütün cephelerinin bitişinde kirpi saçak kullanılmıştır.

Lala Şahin Paşa Medresesi bazı mimari farklılıklar göstermekle birlikte genel olarak basitleştirilmiş bir Selçuklu medresesi tipindedir. Medrese avlusunun üzerinin kubbeye kapatılmış olması daha çok Selçuklu medreselerinde gözlenmiş olan bir özelliktir. Lala Şahin Paşa Medresesi Bursa'da incelemiş olduğumuz Osmanlı medreseleri arasında bu plan özelliğine sahip olan tek medrese örneğidir. Lala Şahin Paşa Medresesini Selçuklu medreselerinin mimari özelliklerinden ayıran özellikler olarak; avlu ile eyvan arasında bulunan kemer, kapalı avlunun köşelerinde kullanılmış olan sütunlar ve yıkılmış olan Bizans yapılarından devşirme yoluyla alınmış ve bu medresede kullanılmış olan sütun başlıkları gösterilmektedir. Medresede kullanılmış olan devşirme malzemeler nedeniyle yapım tarihi hakkında çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Osmanlı mimarisinin ilk devri adlı eserindeki açıklamaları bu konuya netlik getirmiştir. “ Kazım Baykal Bey bu medreseyi bir manastıra benzeterek birçok kısmının bizans malzemesi ve işçiliği ile yapıldığını, binanın Hüdavendigâr Cami'i, Eski Kaplıca ve Kirmastı' daki Lala Şahin Paşa

manzumesiyle birlikte mütala'a edilmesini ve ayrıca bu medresenin Hüdavendigâr devrinde yapıldığını söyler. Gabriel bu ifadelerin yalnız son kısmını Kazım Baykal Bey'den iktibas ederek Hüdavendigâr devrinde beyler beyi olan Lala Şahin Paşa tarafından inşa olduğunu bildirir. Medresenin işçilik planve bazı istisnalar hariç malzeme bakımından Bizans'la alakası olamadığını gördük Bu ciheti tahsis ederken Hüdavendigâr devrinde olmayıp Orhan Gazi zaman'ında, 749'dan avvel yapıldığını da yukarıda belirttik" (1)

Zaman içerisinde "Sıçanlıca", "Sırçalıye", "Sercamiye", "Syrçaniye" ve "Arabiye" isimleriyle de anılmış olan medrese Tarihi Eserleri Sevenler Koruma Kuruluşu tarafından onarılmıştır. Lala Şahin Paşa Medresesi günümüzde çocuk kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Medresenin bu yeni işlevine yönelik olarak kapalı avlusu ve ana eyvanı çocuk kütüphanesinin okuma salonları şeklinde düzenlenmiştir. Medrese hücrelerinin ise bir kısmı depo olarak kullanılırken bir kısmı da boş bırakılmıştır.



Resim 2.5 Lala Şahin Paşa Medresesi'nin giriş cephesi

(1) E. H. Ayverdi – a.g.e – I.cilt - s.94



Resim 2.6 Lala Şahin Paşa Medresesi'nin doğu cephesi.



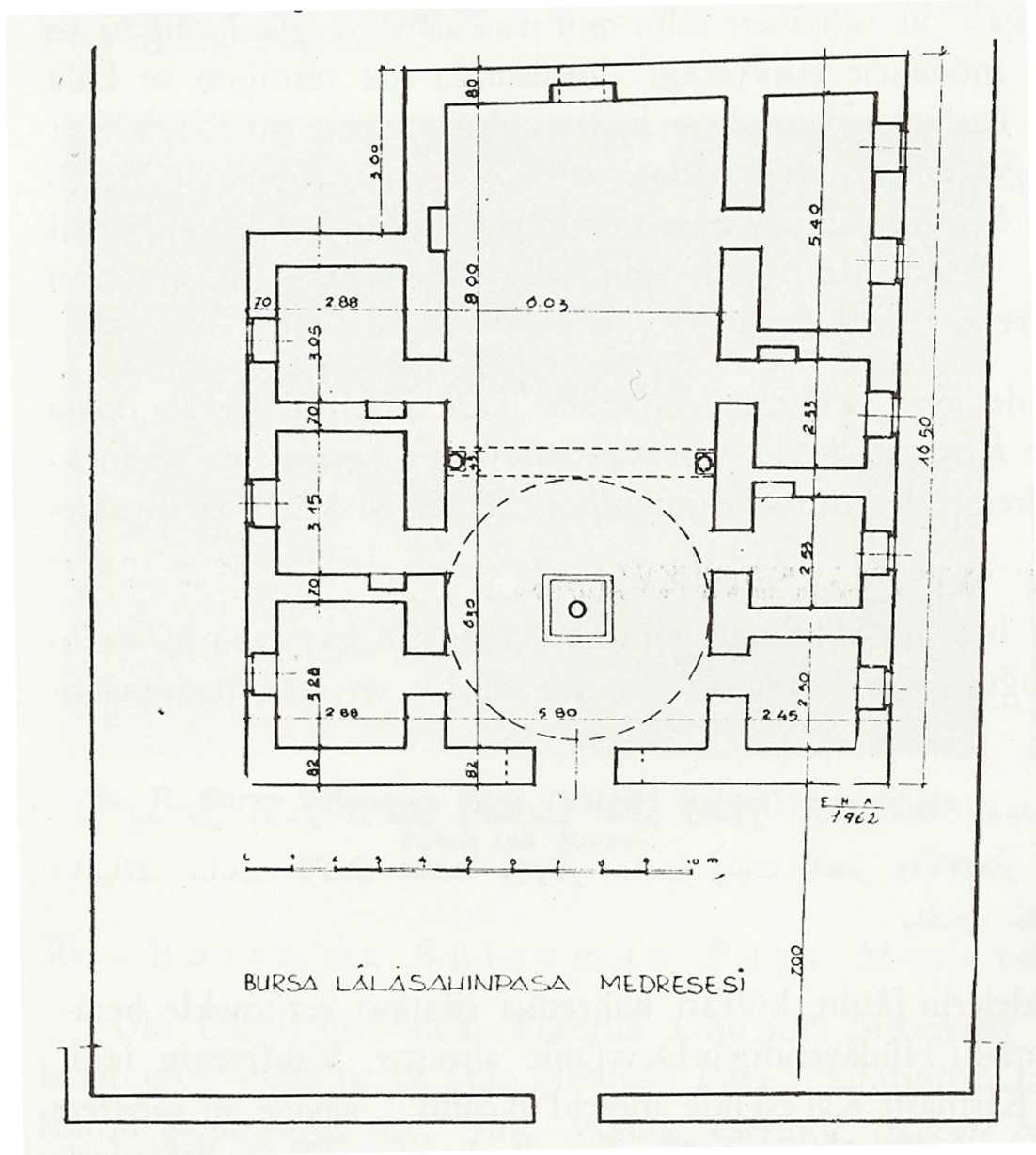
Resim 2.7 Lala Şahin Paşa Medresesi'nin Avlusunda bulunan sütun başlığı.



Resim 2.8 Lala Şahin Paşa Medresesi'nin Avlusundan dersliğinin görünüşü.





Resim 2.9 Lala Şahin Paşa Medresesi'nin Kapalı avlusu



Resim 2.1

Çizim 2.2 Lala Şahin Paşa Medresesi'nin Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından çizilmiş olan planı.


TABLO 2.2 LALA ŞAHİN PAŞA MEDRESESİ

ADI : LALA ŞAHİN PAŞA	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ : EĞİMLİ	KONUMU : TEK BAŞINA BİR MEDRESE OLARAK İNŞAA EDİLMİŞ	BUGÜNKÜ DURUMU : GÜNÜMÜZDE ÇOCUK KÜTÜPHANESİ OLARAK KULLANILMAKTA
YERİ : TOPHANE / BURSA		PLAN TİPİ : 	
YAPIM YILI : 1339		DİŞ BOYUTLARI : 1650 x 1145 cm	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : İMURAD			
YAPTIRAN : RUMELİ BEYLERBEYİ LALA ŞAHİN PAŞA			

HÜCRE

ADELİ : 7	90cm	MEVCUT DEĞİL
İÇ BOYUT : DEĞİŞKEN	190cm	MEVCUT DEĞİL
Adedi : 1	Yüksüklüğü : 70cm	Yüksüklüğü : 80cm
ÖÇAK	Yüksüklüğü : 70cm	Yüksüklüğü : 80cm
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR	TAŞ	MERMER
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ		
DUVAR KALINLIĞI : 70cm		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : YOK		
ÖRTÜ : TONUZ		
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA		
ÖRTÜ KAPL. : KIREMIT		
DÖŞEME KAPL. : DİKOÖRTGEN * YASSI TUĞLA		

DERSHANE

KONUMU : MEDRESENİN GÜNEYİ	PLAN ÖZELLİKLERİ : 	MEVCUT DEĞİL
İÇ BOYUT : 800x603cm	DİŞ BOYUT :	MEVCUT DEĞİL
MIHRAP : DERSLİĞİN GÜNEY DUVARINDA	DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR	
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ	DUVAR KALINLIĞI : 80cm	
AKTARMA ELEMANI : MEVCUT DEĞİL	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : DEĞİL	
ÖRTÜ : TONUZ	ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA	
ÖRTÜ KAPL. : KIREMIT	DÖŞEME KAPL. : DİKOÖRTGEN * YASSI TUĞLA	
DÖŞEME KAPL. : YASSI TUĞLA		

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ : MEVCUT DEĞİL	KEMER BİÇİMİ :
Malzeme :	KEMER MALZ. :
	GEÇİŞ ÖGESİ :
	ÖRTÜ :

AVLU KAPALI AVLU

İÇ BOYUT : 630 X 590 cm	MEVCUT DEĞİL
SU ÖGESİ :	DİKOÖRTGEN
DÖŞEME KAPL. : YASSI TUĞLA	KUBBE
ÜST ÖRTÜ :	KUBBE



* ÖZGÜN OLMAYAN MALZEMELER

MURAD HÜDAVENDİGAR MEDRESESİ

Hüdavendigâr Medresesi üçüncü Osmanlı padişahı I. Murad tarafından Çekirge semtinde inşa ettirilmiştir. Medresenin yapımına 1366 yılında başlanmıştır. (1) Hüdavendigâr Medresesi, doğusunda musluklarından hem sıcak hem de soğuk su akan bir tuvalet ve bitişiğinde tek kubbeli bir yıkanma yeri (Girçık Hamamı), kuzeyinde Hünkarın türbesi ve batısında imaret olmak üzere bir külliye içerisinde inşa edilmiştir. I. Murad bu bölgede bir külliye inşa ettirerek daha önce doğuya doğru gelişmiş olan şehri batıya doğru geliştirmeyi amaçlamıştır. (2) Alt katı cami, üst katı ise medrese olarak inşa edilmiş olan Hüdavendigâr Medresesi kütle itibarıyla döneminin en büyük eseri olarak kabul edilmektedir.(1)

Hüdavendigâr Camisi'nin planında ortada geniş bir kubbeyle örtülmüş olan sahnin bulunmaktadır. Bu sahnin doğu ve batı yanlarında tonozlarla örtülmüş olan odalar bulunmaktadır. Orta sahnin güneyinde sahnin üzerini örten kubbeyle aynı genişlikte olan ve üzeri tonozla örtülmüş kible eyvanı bulunmaktadır. Orta sahnin kuzeyinde ise kubbeli bir giriş mekanı bulunmaktadır. Bu mekanın her iki yanında üst kattaki medreseye çıkan birer merdiven bulunmaktadır. Üst katta bulunan medresede alt kattaki caminin orta sahninin ve kible eyvanının etrafını boydan boya çevreleyen, üzeri tonozla örtülmüş bir koridor bulunmaktadır. Bu koridorun caminin orta sahnine bakan duvarlarında üç tanesi doğu üç tanesi ise batı tarafta olmak üzere altı tane pencere bulunmaktadır. Günümüzde bu pencereler doldurularak kapatılmış durumdadırlar, fakat sıva üzerinde bulunan izlerden yerleri gözlenebilmektedir. Medresenin koridorunda bulunan bu pencereler alt kattaki cami ile medrese arasındaki görsel ilişkiyi sağlamıştır. Ayrıca bu pencereler dışında, caminin mihrabının üzerine denk gelen yerde kubbeli küçük bir odanın da camiye açılan bir penceresi bulunmaktadır.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi cami girişinin iki yanındaki merdivenlerle medresenin girişinin bulunduğu revaklara ulaşılmaktadır. 5.38m derinliğindeki revaklar caminin son cemaat yerinin tam üzerinde bulunmaktadır. Revaklar caminin son cemaat yerinde bulunan ayaklardan daha ince ve dişlerle görünüşü hafifletilmiş tuğla ayaklar arasında bulunan mermer sütunlara oturan ikiz kemerlerden oluşmuştur. Revakların üzeri köşelerde çapraz tonozlar ile ortada ise üç kubbeyle örtülmüştür.

(1) O. Aslanapa – a.g.e – s.17

(2) M. Hızlı – a.g.e – s.31

Revakların kuzey doğu köşesinde caminin minaresi bulunmaktadır. Günümüzde taş olan revakların yer döşemesinin üzerinde yer yer mozaik döşeme kalıntıları gözlenmektedir. Osmanlı Klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde genellikle revakların iç avluya açıldığı gözlenmiştir. Hüdavendigâr Medresesi'nin genel olarak plan tipinden kaynaklanan farklılıklar nedeniyle revaklar cepheden dışarıya doğru açılmaktadır ve aynı zamanda burası medreseye girişi sağlayan bir bölüm özelliğini de göstermektedir. Ekrem Hakkı Ayverdi Osmanlı Mimarisinin ilk devri adlı eserinde medrese revaklarının, yapının içine kapanıklığı nedeniyle medrese genelinde hissedilen kasvetli havayı hafiflettiğini ve yapının geneline ferahlık getirdiğini belirtmiştir.

Revaklardan üzeri tonozla örtülmüş olan, 5.72m. x 4.44m. ölçülerindeki geniş bir mekana geçilmektedir ve bu mekandan da medreseye geçilmektedir. Caminin orta sahnını çevreleyen ve camiye açılan altı penceresi bulunan koridorun dış tarafında ise medrese hücrelerine açılan toplam oniki adet kapı bulunmaktadır. İç ölçüleri farklılıklar göstermekle birlikte yaklaşık olarak 3.34m. x 2.65m. olan medrese hücrelerinde medresenin dış cephelerine açılan birer pencere ile koridora açılan birer kapı bulunmaktadır. Bu kapıların sövelerinde birbirlerinden farklı işlemlere sahip mermer, devşirme malzeme kullanılmıştır. Medrese hücrelerinde ocak izine rastlanamamıştır, fakat bu hücrelerden ikisinde alt kat imam ve müezzin odalarından gelen nefesliklerin izleri gözlenmektedir. Medrese katında bahsetmiş olduğumuz oniki hücrenin dışında, yanlardan ufak dehlizlerle bağlanan, yaklaşık olarak 2.79m. x 5.50m. ölçülerinde ikisi doğu tarafında, ikisi ise batı tarafında olmak üzere dört adet medrese hücresi bulunmaktadır. Bütün medrese hücrelerinin üzeri tonozla örtülmüştür. Hücre duvarları ve tavanı günümüzde sıvalı durumdadır, bu nedenle orijinal taş örgü sistemi içeriden gözlenmemektedir. Medrese katındaki yer döşemesi medresenin geçirdiği onarımlar sırasında mermer olarak yenilenmiştir. Bir tarafında medrese hücreleri dizilmiş olan diğer tarafında ise caminin orta sahnına açılan pencereler bulunan "U" şeklindeki koridorun güneye bakan her iki ucunda da birer küçük kapı bulunmaktadır. Bu kapılardan geçilerek yaklaşık 81cm genişliğinde ve 9.51m. uzunluğunda dar bir koridorla ulaşılan, caminin mihrabı üzerine denk gelen, 3.60m. x 2.55m. ölçülerinde bir oda bulunmaktadır. Üzeri kubbeye örtülmüş olan bu odanın biri eyvana bakan pencere, diğeri ise dış cepheye açılan mazgal pencere olmak üzere iki adet penceresi bulunmaktadır. Burada bulunan mazgal pencere zaman içerisinde medresenin geçirdiği onarımlar sırasında genişletilerek normal pencere haline getirilmiştir.

Medrese ve cami olarak iki kat şeklinde inşa edilmiş olan Hüdavendigâr Medresesi'nin giriş cephesi caminin son cemaat yeri ve bu mekanın üzerinde bulunan medrese revaklarından oluşmuştur. Medrese revaklarının ortası üç kubbeyle iki köşesi ise tekne tonoz ile örtülmüştür. Medrese revaklarında tuğla ile inşa edilmiş olan ayakların arasına yerleştirilmiş olan mermer sütunların üzerine oturan ikiz kemerler bulunmaktadır. Medresenin giriş cephesi medrese revaklarında bulunan tuğladan inşa edilmiş olan ayaklar ve mermer sütunlar haricinde üç sıra tuğla ve bir sıra kesme taş şeklinde inşa edilmiştir. Bu cephede revak sütunlarının üzerindeki sütun başlıklarında ve pencere söveleri gibi çeşitli yerlerde kullanılmış olan devşirme malzemeler ve medresenin içe dönük, kasvetli havası nedeniyle, zaman içinde çeşitli araştırmacılar tarafından Hüdavendigâr Medresesi'nin bir Bizans yapısı olduğu düşünülmüştür. Fakat günümüzde bu yargının yanlış olduğu anlaşılmıştır. (1)

Hüdavendigâr Camisi'nin yan cephelerinde ise alt katta caminin yan sahnına açılan ikişer pencere ve üzerlerinde yedişer adet mazgal pencere bulunmaktadır. Caminin yan sahnlarına açılan bu pencerelerin caminin ilk yapıldığı dönemde mevcut olmadığı daha sonraki bir dönemde, cami mekanına daha fazla doğal ışık alabilmek amacıyla açılmış olduğu tespit edilmiştir. İlk yapıldığı dönemde yalnızca tepe pencereleri ile aydınlanmış olan caminin yeterli ışık alamadığı düşünülmüştür. Aynı şekilde caminin doğu ve batı cephelerinde günümüzde caminin kadınlar mahali olarak kullanılmakta olan bölümlerine açılmış olan birer kapı bulunmaktadır. Caminin ilk inşa edildiği dönemde imam ve müezzin odası olarak kullanılmış olan bu mekanlarda bulunan kapıların da daha sonradan açılmış oldukları tespit edilmiştir. (2) Sedat Çetintaş bu cephelerde sonradan açılmış olan pencerelerin olmadığı durumu değerlendirmiş ve binanın “haşyet ve ürperti” hislerini uyandırdığını dile getirmiştir. Yan cephelerde bahsetmiş olduğumuz camiye açılan pencerelerin üzerinde medrese hücrelerine açılan doğu cephesinde 8 adet batı cephesinde ise 8 adet olmak üzere toplam 16 adet pencere bulunmaktadır. Yan cepheler de giriş cephesi gibi üç sıra tuğla ve kesme taş ile örülmüştür.

(1) E. H. Ayverdi – a.g.e – I. Cilt - s.234

(2) O. Aslanapa – a.g.e – s.18

Medresenin güneye bakan arka cephesinde caminin mirabı cepheden 10m çıkıntı yapacak şekilde beşgen olarak inşa edilmiştir. Bu cephenin tam ortasında caminin mirabı ve mihrabın tam üzerine yerleştirilmiş olan küçük medrese odasına açılmış olan pencere bulunmaktadır. Beşgen mihrap çıkıntısının daha gerisinde ise caminin yan sahnalarına açılmış olan birer mazgal pencere ve üzerlerinde medresenin koridorlarına açılmış olan birer pencere bulunmaktadır. Bütün cephelerde olduğu gibi bu cephe de üç sıra tuğla ve kesme taş ile örülmüştür. Ayrıca bütün cepherin üst bitişlerinde yarım daire kemer şeklinde taş saçak bulunmaktadır. Hüdavendigâr Medresesi'nin üst örtüsü kubbe dışındaki yerlerde beşik çatı şeklindedir ve kaplama malzemesi olarak kurşun kullanılmıştır.

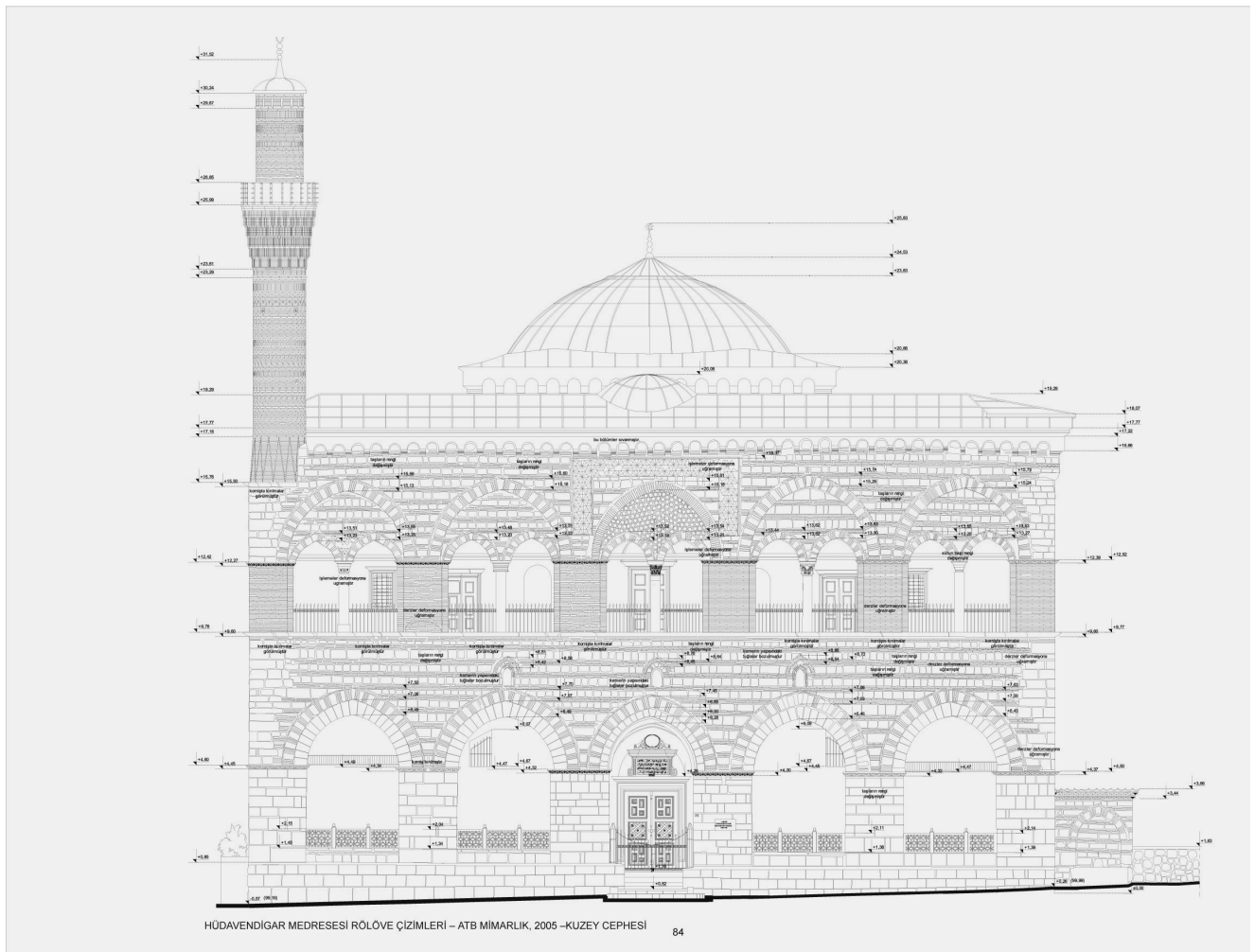
Sadece Hüdavendigâr Medresesi için hazırlanmış bir vakfiye bulunamamıştır, fakat cami, medrese ve imaretin tamamını içine alan bir vakfiye bulunmaktadır. Bu vakfiye medresenin inşa edilmiş olduğu tarihten yaklaşık yirmi yıl sonra, 1385'de hazırlanmıştır ve dönemin kadısı Celaleddin Dede Bali tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu vakfiyede medrese görevlilerinin ücretleri yer almamıştır. Daha sonra 1400 yılında bu vakfiyeye yapılmış olan bir ilave ile medree personeline verilecek olan miktarlar belirtilmiştir. Vakfiyede medrese mudlerinden hiç söz edilmemiştir. (1)

Hüdavendigâr Medresesi birinci dünya savaşına kadar (1914) özgün işlevini korumuştur. Birinci dünya savaşı sırasında ise içine askerler ve evsiz insanlar yerleştirilmiştir. Bu insanlar savaş sonuna kadar Hüdavendigâr Medresesinde barınmışlardır. Bu dönemde binanın kötü kullanılmış olduğu, ısınmak amacıyla medrese hücrelerinde ateş yakılmış olduğu ve bu nedenlerle de yoğun tahribata uğramış olduğu kaydedilmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi bu dönemde cami katından medresenin kuzeyindeki köşe hücrelere çıkan iki nefesliğin zemin döşemesinden iki metre kadar yükseğinden soba borusu geçirilmiş olduğunu belirtmiştir. (2)

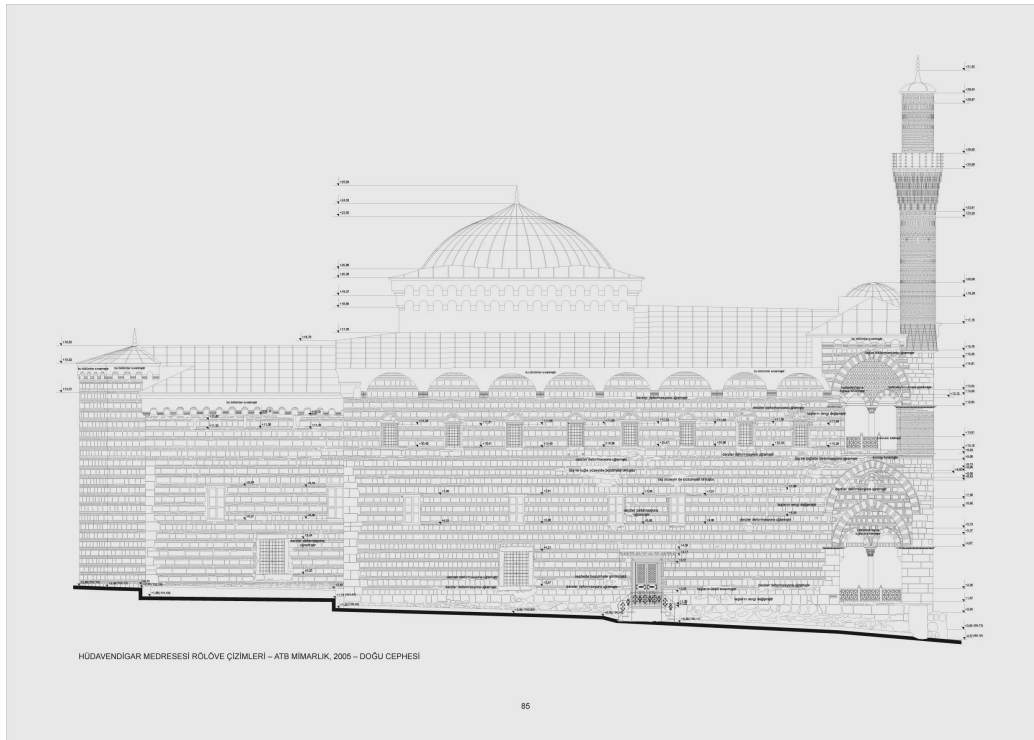
(1) M. Hızlı – a.g.e – s.32

(2) E. H. Ayverdi – a.g.e – 1. Cilt - s.260

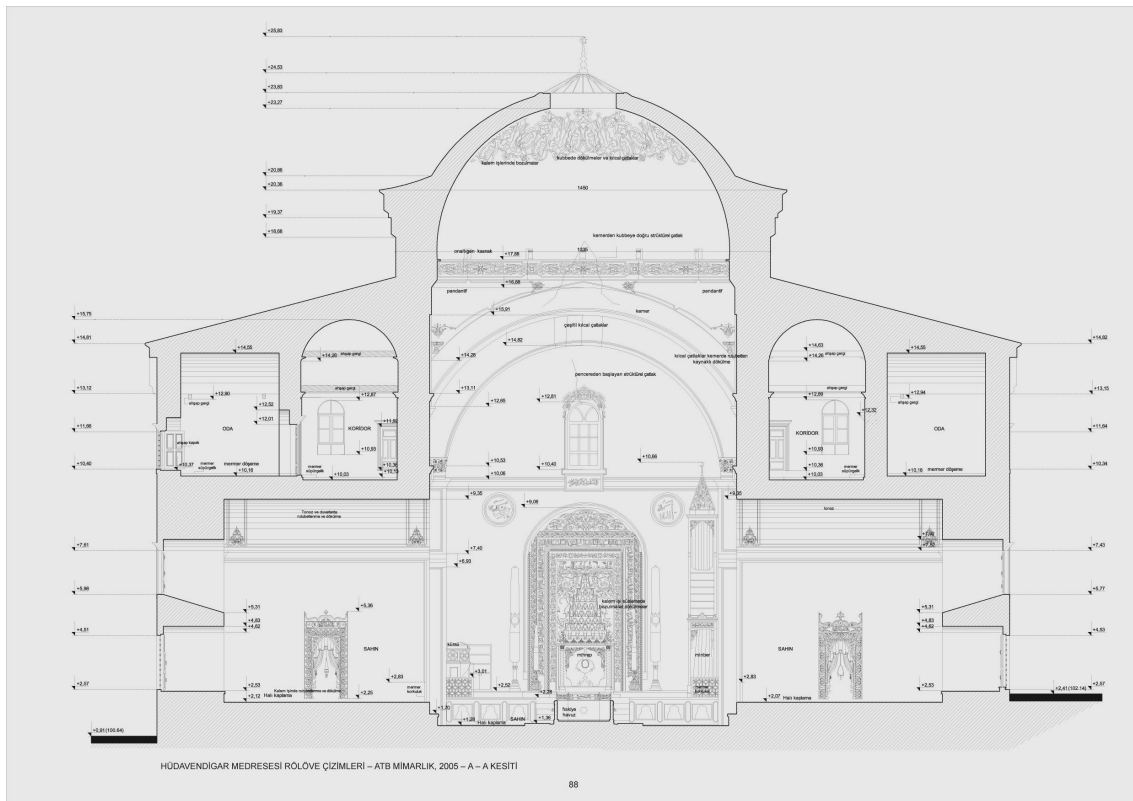
Hüdavendigâr Medresesi günümüzde sağlam durumdadır. Hüdavendigâr Medresesi'nin cami bölümü halen ibadete açık şekilde özgün işlevini yerine getirmektedir. Caminin daha önce depo ve imam odası olarak kullanılan odalar günümüzde kadınlar mahali olarak kullanılmaktadır. Camiden medreseye çıkan merdivenlerden girişi sağ tarafında kalan, kapısının önüne monte edilmiş olan demir ayakkabılıklarla kapatılmış ve içerisi caminin deposu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Medrese katında ise medrese revaklarının arkasında, batı tarafında kalan iki oda cami derneğine ait odalar olarak kullanılırken, diğer odalar kullanılmamaktadır. Medrese katı özgün işlevini kaybetmiş olması ve bu mekanlara yeni bir işlev verilmemiş olması nedeniyle kullanılmamaktadır.



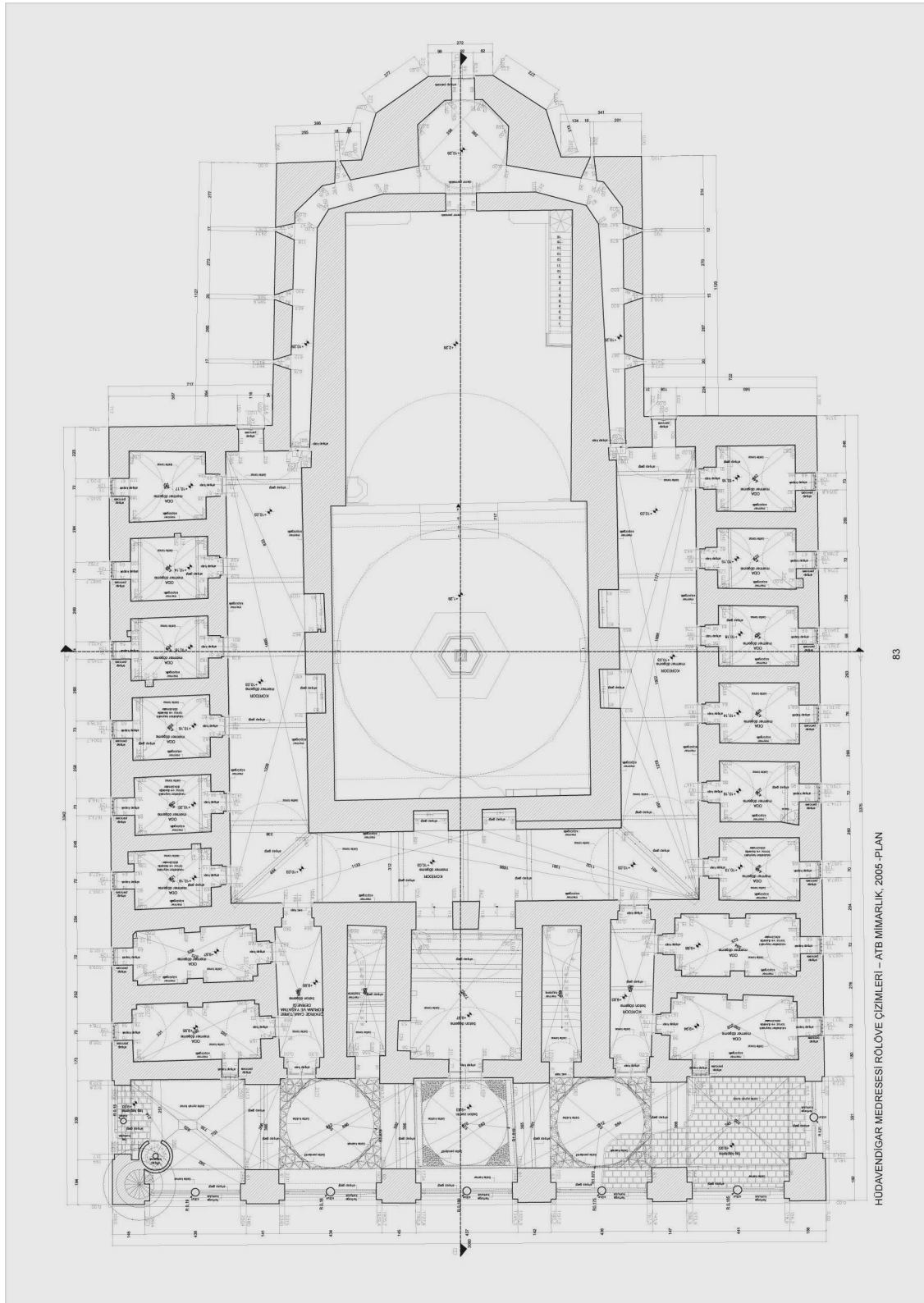
Resim 2.10 Hüdavendigâr Medresesi'nin giriş cephesi. Çizim; A.T.B Mimarlık, 2005



Resim 2.11 Hüdevendigar Medresesi'nin doğu cephesi. Çizim; A.T.B Mimarlık, 2005


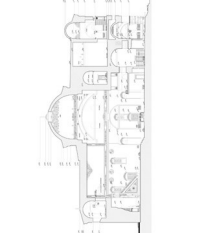
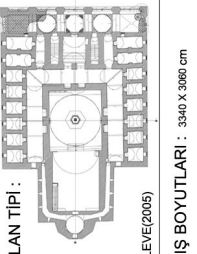


Resim 2.12 Hüdevendigar Medresesi'nin kesiti. Çizim; A.T.B Mimarlık, 2005




Çizim 2.3 Hüdevendigar Medresesi'nin planı. Çizim; A.T.B Mimarlık, 2005

TABLO 2.3 HÜDAVENDİGAR MEDRESESİ

ADI : İ. MURAD HÜDAVENDİGAR	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ : DÜZ	KONUMU : HÜDAVENDİGAR CAMİSİNİN ÜST KATINDA İNŞAA EDİLMİŞTİR	BUGÜNKÜ DURUMU : CAMİ KISMI HALEN İBADETE AÇIK, FAKAT MEDRESE BÖŞ DURUMDADIR. MEDRESEDE RESTORASYON ÇALIŞMALARI 2006 YILINDA BAŞLATILMIŞTIR.	
YERİ : ÇEKİRGE - BURSA		PLAN TİPİ : 		
YAPIM YILI : 1366 - 1385		ROLEVE(2005)		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : İMURAD HÜDAVENDİGAR		DİŞ BOYUTLARI : 3340 X 3090 CM		
YAPTIRAN : İMURAD HÜDAVENDİGAR				

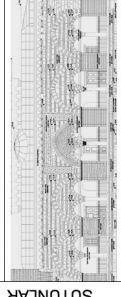
HÜCRE

ADEDİ : 16		Yüksekliği : 133 cm	Yüksekliği : 183 cm
İÇ BOYUT : 334 X 289 cm	MEVCUT DEĞİL	TAŞ	MERMER
ÖÇAK	MEVCUT DEĞİL	ANŞAP	MERMER
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR			
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ			
DUVAR KALINLIĞI : 72 cm			
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : YOK			
ÖRTÜ : TONUZ			
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA			
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN LEVHA *			
DÖŞEME KAPL. : MERMER *			

DERSHANE

KONUMU : DERSHANE MEVCUT DEĞİLDİR	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ	Yüksekliği : 133 cm	Yüksekliği : 183 cm
İÇ BOYUT :	PLAN ÖZELLİKLERİ	TAŞ	MERMER
DİŞ BOYUT :		ANŞAP	MERMER
MIHRAP :			
DÜŞEY TAŞIYICI :			
DUVAR MALZEMESİ :			
DUVAR KALINLIĞI :			
AKTARMA ELEMANI :			
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ :			
ÖRTÜ :			
ÖRTÜ MALZ. :			
ÖRTÜ KAPL. :			
DÖŞEME KAPL. :			

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ : 366 cm	KEMER BİÇİMİ : SIVRI KEMER
Malzeme : MERMER	KEMER MALZ. : TUĞLA
	GEÇİŞ ÖGESİ : PANDANTİF
	ÖRTÜ : KUBBE

AVLU MEVCUT DEĞİL

ÖRTÜ KAPLAMASI : KURŞUN LEVHA
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA
DÖŞEME KAPL. : BETON *
GERGİ MALZEMESİ : ÇELİK *

AVLU MEVCUT DEĞİL

İÇ BOYUT :
SU ÖGESİ :
DÖŞEME KAPL. :
AVLU REVAK ÇEPHESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ :

* OZGUN OLMAYAN MALZEMELER

SUBAŞI EYNE BEY MEDRESESİ

Subaşı Eyne Bey medresesi Yıldırım Beyezid devrinin ünlü isimlerinden, I. Murad'ın subaşı Eyne Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Hamam ve medrese olmak üzere bir birine bitişik olarak inşa edilmiş olan Subaşı Eyne Bey Medresesi, Ulu Cami'den Maksem'e çıkan caddenin sağında, Tahta Kale'ye giden sokak içerisinde bulunmaktadır. Medresenin inşa edilmiş olduğu tarih hakkında kesin bir bilgi bulunamamıştır. Eyne Bey'in Balıkesir'deki zaviyesi için tanzim ettirmiş olduğu 1404 tarihli vakfiyede Bursa'daki medreseden söz edilmektedir. Bu belge göz önünde bulundurulduğunda Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin 1404 tarihinden önce inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. (1)

Su Başı Eyne Bey Medresesi'nde üstü açık bir avlunun etrafında dizilmiş dokuz hücre, bir derslik, üst katında bir kütüphane ve bir hela odası bulunmaktadır. Ayrıca medresenin arkasında, revakların iki ucundan birer kapıyla geçilen iki ayrı avlusu bulunmaktadır.

Medresenin açık avlusunda bahçe düzenlemesi yapılmıştır. Avluda iki adet küçük palmiye ağacı ve çiçekler bulunmaktadır. Açık avlunun etrafı medrese revaklarıyla çevrelenmiştir. Medrese revakları kesme taş ayakların üzerine oturan tuğladan inşa edilmiş olan sivri kemerlerden oluşmuştur. Revakların kemer alınları dörtgen motifli tuğla hatıl ve kesme taş ile inşa edilmiştir ve üzerlerinde iki sıra tuğladan kirpi saçak bulunmaktadır. Revakların üzeri uzunlamasına tonoz ile örtülmüştür. Revaklarda döşeme kaplaması olarak mozaik kullanılmıştır. Günümüzde revak kemerleri camekanlarla kapatılmıştır ve avlu ile medrese hücreleri arasında kapalı bir koridor oluşturulmuştur. Revakların avluya bakan taraflarında özgün taş yüzeyi açıkta bırakılarak korunmuştur.

Revakların gerisinde, medresenin doğu ve batı taraflarında dörder adet ve kuzeyinde bir adet olmak üzere toplam dokuz adet medrese hücresi bulunmaktadır. Medrese hücrelerinde, medresenin revaklarına açılan birer kapı, dışarıya açılan birer pencere ve birer ocak bulunmaktadır. Medrese hücrelerinin üzeri tonozla örtülmüştür. Günümüzde hücrelerin zemin döşemeleri mozaiktir.

(1) M. Hızlı – a.g.e – s.44

Medrese girişinin karşısında, medresenin güneyinde ana eyvan bulunmaktadır. Medresenin ana eyvanı dikdörtgen medrese planından dışarıya doğru çıkıntı yapmıştır. Hücreler ile ana eyvan arasında bulunan boşluklar medresenin avlusu olarak kullanılmıştır. Ana eyvanın üzeri sekizgen bir kasnağın üzerine oturmuş olan kubbe ile örtülmüştür. Ana eyvanın güney duvarında mihrap nişi, iki adet pencere ve üzerinde bir adet tepe penceresi bulunmaktadır.

Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin girişinin sağ tarafında yaklaşık 90cm genişliğinde taş bir merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenle üst katta bulunan küphane olarak kullanılmış olan odaya ve tuvalet odasına ulaşılmaktadır. Giriş cephesinin duvar kalınlığı azaltılarak merdivenin bulunduğu alan oluşturulmuştur. Giriş cephesinin duvarının yanından yukarı çıkan merdivenler üç adet küçük mazgal pencere ile ışık almaktadır. Üst katta bulunan ve medrese ilk inşa edildiğinde kütüphane olarak kullanılmış olan odanın bir tanesi dışarıya, bir tanesi ise medresenin avlusuna bakan iki adet penceresi bulunmaktadır. Bu odanın üzeri çapraz tonoz ile örtülmüştür.

Medresenin cepheleri moloztaş ve tuğla ile inşa edilmiştir. Saçak bitişlerinde iki sıra tuğla kirpi saçak kullanılmıştır. Giriş cephesinin batı tarafında, üzerinde kütüphanenin bulunduğu bölüm cepheden çıkıntı yapmıştır. Bu bölümde alt kattaki medrese hücrelerine açılan bir adet pencere ve üst kattaki kütüphaneye açılan bir adet pencere bulunmaktadır. Medresenin giriş kapısı bu çıkıntının gerisinde bulunmaktadır ve yol kotundan yaklaşık 1.5 m yükseltilmiştir. Giriş kapısına yedi basamaklı taş bir merdivenle ulaşılmaktadır. Bu cephede giriş kapısının yanına bir tanesi medresenin revaklarına ve bir tanesi de medrese hücrelerine açılan toplam iki adet pencere sbulunmaktadır. Medresenin dersliğinin bulunduğu güney cephesinin ortasında bu dersliğe açılan iki adet pencere ve üzerinde bu pencereleri ortlayan bir adet tepe penceresi bulunmaktadır. Dersliğin her iki yanında ise medresenin avlu duvarları bulunmaktadır.

Subaşı Eyne Bey Medresesi zaman içerisinde “Merdivenli Medrese” ve daha sonradan medresenin kapsamlı onarımlarını yaptıran ikinci banisinin adı olan “Hüseyin Çelebi” isimleriyle de anılmıştır. (1)

(1) E. H. Ayverdi – a.g.e – I. Cilt - s.44

Subaşı Eyne Bey Medresesi farklı tarihlerde onarımlar geçirmiştir. Hamamla bitişik olarak inşa edilmiş olan medresenin geçirdiği onarımlar sırasında hamamın medreseye nem vermesini önlemek amacıyla hamamla medrese arasında 75cm.'lik bir boşluk oluşturulmuştur. (2) Medrese uzun bir dönem konserve fabrikası olarak kullanılmış, bu dönem içerisinde medresenin içi tamamen sıvanmıştır. Günümüzde sağlam durumda olan medrese onarılarak İnebey Yazma ve Basma Eserler kütüphanesi olarak işlevlendirilmiştir. Medresenin kuzey batı bölümünde bulunan üç hücresi kütüphanenin idari birimleri olarak kullanılmaktadır. Medresenin diğer hücreleri ve dersliği kitaplık olarak kullanılırken, camekanla kapatılmış olan revakları danışma ve bekleme yeri olarak kullanılmaktadır. Medresenin üst katında bulunan ve medrese ilk inşa edildiğinde kitaplık olarak kullanılan oda ise günümüzde boş bırakılmıştır, kullanılmamaktadır.



Resim 2.13 Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin giriş cephesi



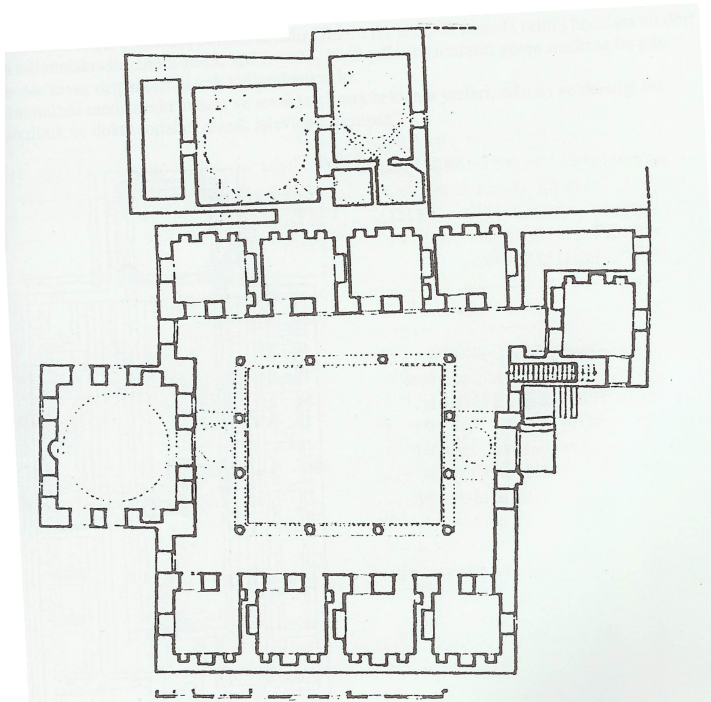
Resim 2.14 Usbaşı Eyne Bey Medresesi'nin giriş kapısı



Resim 2.15 Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin güney cephesi



Resim 2.16 Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin avlusu



Resim4.1

Çizim 2.4 Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından çizilmiş olan planı

YILDIRIM MEDRESESİ

Yıldırım Medresesi, Yıldırım Cami'sinin, Yıldırım Beyazıd Türbesi'nin ve Yıldırım Darüşşifası'nın da içinde bulunduğu bir külliye içersinde, Yıldırım Camisinin kuzey batısında, tepenin daha alçak bir kesiminde inşa edilmiştir. Medresenin yapımı 1399 yılında tamamlanmıştır. (1)

Yıldırım Medresesi bir açık avlunun güneyinde bulunan ana eyvan, diğer üçtarafını çevreleyen revaklar, revakların gerisindeki yirmi hücre ve bir giriş eyvanından oluşmuştur.

Yıldırım Medresesi'nin kuzeyinde 3.00m. x 5.34m. ölçülerindeki giriş eyvanı bulunmaktadır. Bu eyvanın doğu ve batı duvarlarında ikişer adet mukarnaslı niş bulunmaktadır. Güney duvarında ise 279cm. genişliğindeki ahşap giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş kapısının üzerinde mermer bir kemer bulunmaktadır. Üzeri sivri kubbeyle örtülmüş olan giriş eyvanının zemin döşemesinde mozaik kullanılmıştır. Günümüzde duvarları nişlerin ve kapının üzerinde bulunan kemerin bitişine kadar sıvanmadan bırakılmış, bu hizadan yukarısı ve sivri kubbenin oluşturduğu tavan ise sıvanmıştır.

Giriş kapısının ardından ortası kubbeli üçlü bir revaka ve buradan da medresenin avlusuna geçilmektedir. Medresenin avlusu 27.27m. x 8.63m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Avlunun tam ortasında sekizgen, fiskiyeli ve mermerden yapılmış bir havuz bulunmaktadır. Toprak bahçe düzenlemesi yapılmış olan avluda sekiz adet ağaç bulunmaktadır ve taş bir yürüme yolu düzenlenmiştir.

Medrese avlusunun kuzey, doğu ve batı olmak üzere üç tarafını çevreleyen revaklar arazi eğimine uygun olarak inşa edilmiştir. Medresenin kuzey tarafında bulunan revakların zemini güney tarafında bulunan revaklardan 58cm. daha alçakta inşa edilmiştir. Üç sıra tuğla ve bir sıra kesme taş şeklinde inşa edilmiş olan ayakların üzerine oturmuş olan revak kemerleri sivri kemer şeklindedir. Bu kemerler de üç sıra tuğla ve bir sıra kesme taş ile inşa edilmiştir. Revak kemerlerinin alınları da aynı duvar örgü sistemiyle inşa edilmiştir ve saçak bitşleri silme taş profil saçaktır. Doğu ve batı yönlerinde bulunan revakların üzeri tonozla örtülmüştür ve kuzey doğu ve kuzey batı yönlerinde köşelerde ise üst örtü çapraz tonozla dönüşmüştür. Medresenin kuzey tarafında bulunan revakları ise üç adet kubbeyle örtülmüştür.

(1) Y. Akkuluç- Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni- s.118

Günümüzde giriş eyvanının gerisinde bulunan revaklardan tam ortada bulunan bölümüm doğu ve batı tarafları camlı kapılarla kapatılmış durumdadır. Bir giriş mekanı olarak tanımlanmış olan bu mekanın döşeme kaplaması mozaiktir. Bu mekanın doğusundaki ve batısındaki kapılardan sonra başlayan revak bölümlerinde ise zemin döşemesi seramiktir. Avluya açılan revak kemerlerinin arası da camekanla kapatılmıştır ve günümüzde bu revaklar birer koridor olarak kullanılmaktadırlar.

1.68m. derinliğinde bir koridor oluşturan revakların ardında medrese hücreleri bulunmaktadır. Medresenin doğusunda ve batısında sekizer adet olmak üzere toplam onaltı adet medrese hücresi bulunmaktadır. Bu hücreler küçük farklar göstermekle birlikte yaklaşık olarak 3.05m. x 3.29m. ölçülerindedir. Medresenin doğu ve batı yönlerinde bulunan bu hücreler öğrenciler için ayrılmıştır. Her hücrede revaklara açılan birer kapı, dışarıya açılan birer pencere, ikişer niş ve birer ocak bulunmaktadır. Bu bölümde bulunan hücrelerin üzeri uzunlamasına tonozla örtülmüştür. Günümüzde hücrelerin zemin kaplaması seramiktir. Medresenin girişinin her iki yanında bu medresede çalışan hocalara ayrılmış olan toplam dört adet oda bulunmaktadır. Güney yönünde bulunan odalar diğer medrese hücrelerinden daha küçüktür. Girişin her iki yanında bulunan iki odanın üzeri tonozla örtülmüştür. Bu odaların revaklara açılan birer kapısı, dışarıya açılan birer penceresi ve birer ocağı bulunmaktadır. Kuzey- doğu ve kuzey-batı yönlerinde kalan iki odanın üzeri ise çapraz tonozla örtülmüştür ve diğer odalardan farklı olarak dışarıya açılan ikişer penceresi bulunmaktadır.

Yıldırım Medresesi'nin avlusunun güneyinde bir ana eyvan bulunmaktadır. Girişin tam karşısında bulunan 8.96m. x 8.65m. ölçülerindeki ana eyvan avludan yaklaşık 90cm yükseklikte bulunmaktadır. Ana eyvan avludan dört basamaklı taş bir merdivenle ulaşılmaktadır. Derslik eyvanının güney duvarında bir mihrap nişi, bu nişin her iki yanında birer adet dışarıya açılan pencere ve üzerinde bir tepe penceresi bulunmaktadır. Ana eyvanın doğu ve batı duvarlarında ise ikişer adet dışarıya açılan pencere ve bu pencerelerin üzerinde birer adet tepe penceresi bulunmaktadır. Ana eyvanın üzeri sekizgen bir kasnağın üzerine oturmuş olan kubbeyle örtülmüştür. Sekizgen kasnağın her kenarında bir adet olmak üzere sekiz adet kasnak penceresi bulunmaktadır.

Yıldırım Medresesi'nin kuzey tarafında bulunan giriş cephesi kesme kum taşıyla inşa edilmiştir. Cephenin tam ortasında geniş bir kemerle girilen giriş eyvanı bulunmaktadır. Bu eyvanın her iki yanında medresenin hocalara ayrılmış olan odalarına açılan ikişer pencere bulunmaktadır. Bu cephedeki pencerelerin söveleri kesme taş ile yapılmıştır ve üzerlerinde oymalı süslemeler bulunmaktadır. Yıldırım Medresesi'nin doğu ve batı cephelerinde medrese hücrelerine açılan sekizer pencere sıralanmıştır. Kesme taş ile inşa edilmiş olan bu cephelerde pencere söveleri kesme taştır. Medresenin bütün cephelerindeki pencerelerinde ahşap dorama ve demir lokmalı parmaklık bulunmaktadır. Doğu ve batı yönlerinde bulunan bu cepheler dikdörtgen planlı olan medresenin büyüklüğü nedeniyle uzun gözükmetedir. Medresenin güney cephesinde ise ortada dikdörtgen plandan 9.80m çıkıntı yapmış olan ana eyvan bulunmaktadır. Bu ana eyvana açılan iki pencere ve bir tepe penceresi bulunmaktadır. XIX. yüzyılın ortalarında çekilmiş olan fotoğrafta ana eyvanın üzerinde bulunan sekizgen kasnağın üzerinde bir kasnak daha gözlenmektedir. Fakat günümüzde böyle bir kasnak daha bulunmamaktadır. Günümüzde mevcut olan sekizgen kasnağın her kenarında bir adet kasnak penceresi bulunmaktadır.

Yıldırım Medresesi'nin tüm cephelerinde kirpi saçak bulunmaktadır. Derslik eyvanının üzerini örten kubbe kurşunla örtülmüştür. Medrese hücrelerinin ve revaklarının üzeri ise dışarıdan kırma çatı ile örtülmüş ve üzeri kurşunla kaplanmıştır. Medrese hücrelerinin ocaklarına ait olan bacalar kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir ve üzerlerinde piramidal külâh bulunmaktadır.

Ekrem Hakkı Ayverdi Osmanlı Mimarisinin ilk devri adlı eserinde Yıldırım Medresesi'nin mimari özellikleri nedeniyle Yıldırım Külliyesi'nde bulunan diğer yapılardan ayrıldığını belirtmiştir. “Sanki bu bina cami ile aynı zamanda yapılmamıştır; inşaat ve mi'mari farkı o derece barizdir. Aslında, evvelce ve ‘asırlar’ boyu sonraları olageldiği gibi, cami’ler daha i'tina ile medreseler, hizmete mahsus olduğu göz önünde tutularak, daha hafif yapıla gelmiştir; amma, burada bayağı bir devir farkı kendini göstermektedir. Ma'mafih, bu bina önu kapalı ilk Osmanlı medresesi olarak hususiyeti haizdir.” (1)

(1) E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.447

1640, 1649, 1671, 1825, 1948 Yıllarında onarımlar geçirmiş olan medrese, (1) günümüzde veremle savaş dispanseri olarak kullanılmaktadır. “1948 senesinde sıhhiye vekâletince bir dispanser olarak kullanılmak üzere tamir edildi.”(2)

Dispanser işlevinin gereksinimleri doğrultusunda, binaya ısıtma, elektrik ve su tesisat sistemleri döşenmiştir ve zemin döşemeleri seramik kaplanmıştır.

Medrese revakları ve avlusu hasta bekleme yerleri olarak kullanılmaktadır. Bu işlev nedeniyle, olumsuz hava koşullarından korunmak amacıyla, revaklar ve derslik camlı doğramalarla kapatılmıştır. Medrese hücreleri ve dersliği ise poliklinik ve doktor odaları olarak kullanılmaktadır.



Resim 2.17 Yıldırım Medresesi'nin giriş cephesi

(1) M. Hızlı- a.g.e - s.53, 54

(2) E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.448



Resim 2.18 Yıldırım Medresesi'nin güney cephesi



Resim 2.19 Yıldırım Medresesi'nin güney cephesinin XIX.yy ortalarında çekilmiş fotoğrafı.*

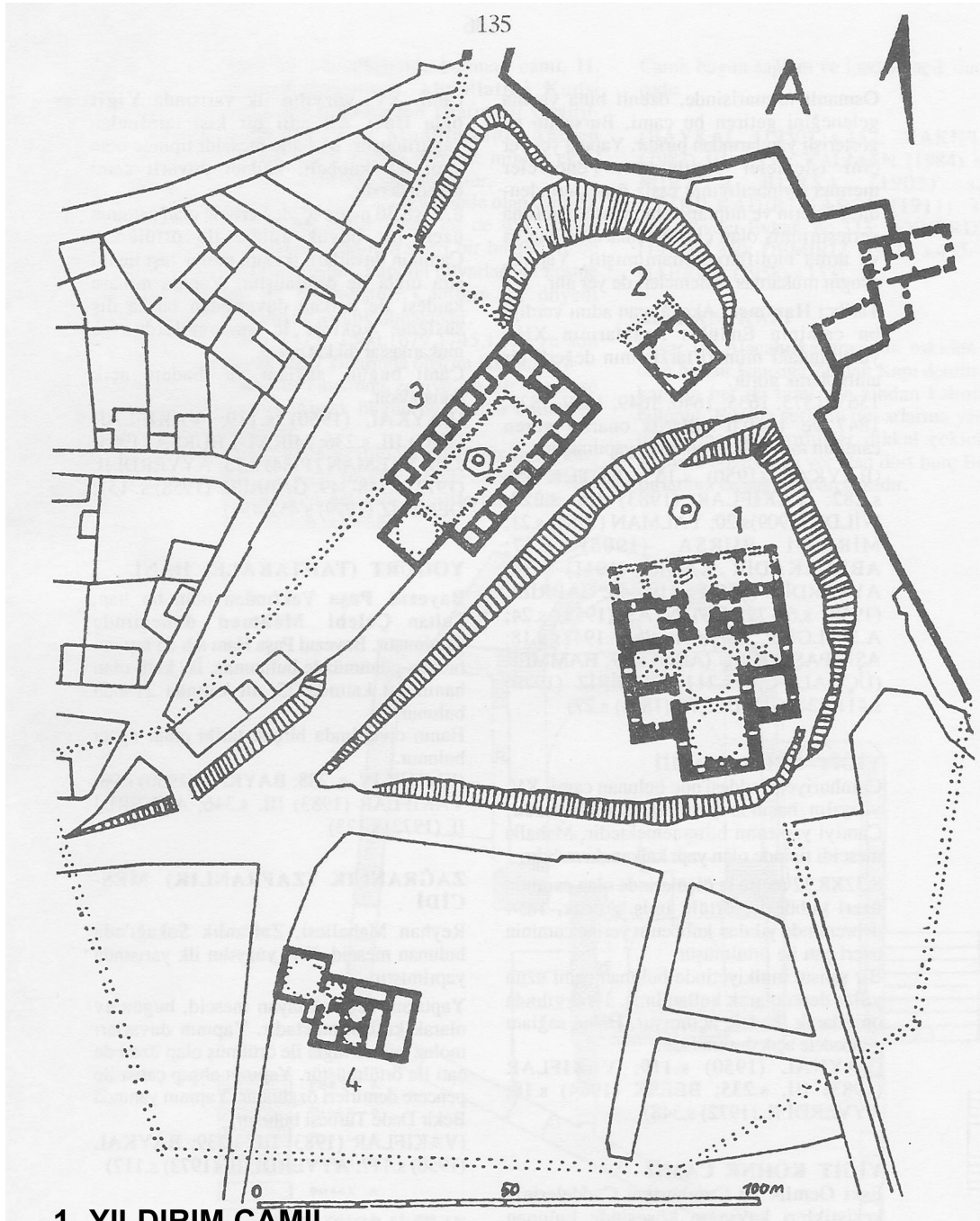
*Yılmaz Akkuluç- Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni- s.118



Resim 2.20 Yıldırım Medresesi'nin revakları

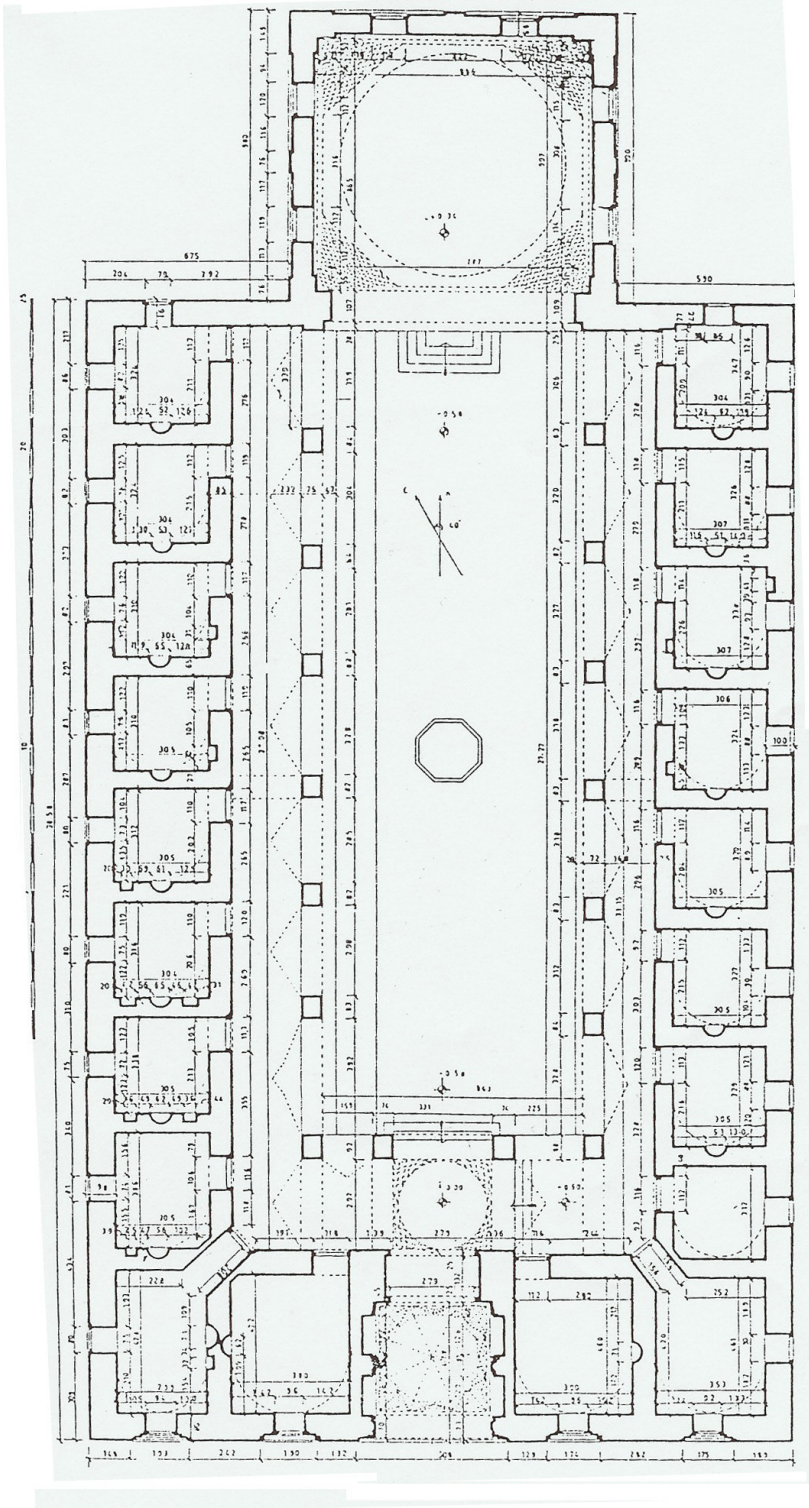


Resim 2.21 Yıldırım Medresesi'nin avlusu



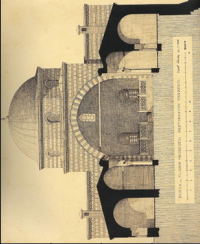

- 1- YILDIRIM CAMII
 2- YILDIRIM TURBESİ
 3- YILDIRIM MEDRESESİ
 4- YILDIRIM HAMAMI

Resim 5.1



Çizim 2.6 Yıldırım Medresesi'nin planı

TABLO 2.5 YILDIRIM MEDRESESİ

ADI : YILDIRIM	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ : DÜZ	KONJUMU : YILDIRIM KÜLLİYESİ DAHİLİNDE	BUGÜNKÜ DURUMU : GÜNÜMÜZDE VEREM SAVAŞ DISPANSERİ KULLANILMAKTADIR
YERİ : YILDIRIM SEMTİ - BURSA		PLAN TİPİ : 	
YAPIM YILI : 1389			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : YILDIRIM BEYAZID			
YAPTIRAN : YILDIRIM BEYAZID			DİŞ BOYUTLARI : 3858 X 2383 cm



HÜCRE

ADEDİ : 20	Yüksekliği : 50	TAŞ	50
İÇ BOYUT : 305 X 329	Kapak : MEVCUT DEĞİL	ANİŞAP	1,60 m
ÖÇAK : 1	Sivri Mezarlı : 50	TAŞ	50
Yüksekliği : 60	Eğik Mezarlı : 61	SERAMİK *	
Genişliği : 52			
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR			
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ			
DUVAR KALINLIğI : 85 cm			
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ : YOK			
ÖRTÜ : TONUZ			
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA			
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN LEVHA			
DÖŞEME KAPL. : SERAMİK *			

DERSHANE

KONUMU : AVLUNUN GÜNEYDOĞUSU	Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
İÇ BOYUT : 865 X 896 cm	Kapak : MEVCUT DEĞİL		
DİŞ BOYUT : 910 X 1105 cm	Yüksekliği : 97 cm		
MIHRAP : MEVCUT DEĞİL	Sivri Mezarlı : 50		
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR	Eğik Mezarlı : 61		
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ			
DUVAR KALINLIğI : 90 cm			
AKTARMA ELEMANI : KEMER			
KUBBEYE GEÇİŞ ÖĞESİ : KASNAK			
ÖRTÜ : KUBBE			
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA			
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN LEVHA			
DÖŞEME KAPL. : TEK YILDIZ			
DÖŞEME KAPL. : TEK ALTİGEN MOZAK *			

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ : 1,68 m	KEMER BİÇİMİ : SIVRI KEMER
Malzeme : 3 SIRA TUĞLA TEK SIRA KESME TAŞ	KEMER MALZ. : DÜZ SIRA TUĞLA TEK SIRA TAŞ KAPLAMA
	GEÇİŞ ÖĞESİ : YOK
	ÖRTÜ : TONUZ

AVLU

İÇ BOYUT : 8,63 X 27,27
SU ÖĞESİ : HAVUZ
DÖŞEME KAPL. : TAŞ
AVLU REVAK ÇEPHESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ : 3 SIRA TUĞLA TEK SIRA KESME TAŞ



PLAN ÖZELLİKLERİ

Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
Kapak : MEVCUT DEĞİL		
Yüksekliği : 97 cm		
Sivri Mezarlı : 50		
Eğik Mezarlı : 61		

Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
Kapak : MEVCUT DEĞİL		
Yüksekliği : 97 cm		
Sivri Mezarlı : 50		
Eğik Mezarlı : 61		

MALZEME ÖZELLİKLERİ

Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
Kapak : MEVCUT DEĞİL		
Yüksekliği : 97 cm		
Sivri Mezarlı : 50		
Eğik Mezarlı : 61		

YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ

Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
Kapak : MEVCUT DEĞİL		
Yüksekliği : 97 cm		
Sivri Mezarlı : 50		
Eğik Mezarlı : 61		

YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ

Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
Kapak : MEVCUT DEĞİL		
Yüksekliği : 97 cm		
Sivri Mezarlı : 50		
Eğik Mezarlı : 61		

YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ

Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
Kapak : MEVCUT DEĞİL		
Yüksekliği : 97 cm		
Sivri Mezarlı : 50		
Eğik Mezarlı : 61		

YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ

Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
Kapak : MEVCUT DEĞİL		
Yüksekliği : 97 cm		
Sivri Mezarlı : 50		
Eğik Mezarlı : 61		

YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ

Yüksekliği : 97 cm	TAŞ	MEVCUT DEĞİL
Kapak : MEVCUT DEĞİL		
Yüksekliği : 97 cm		
Sivri Mezarlı : 50		
Eğik Mezarlı : 61		

* ÖZGÜN OLMAYAN MALZEMELER

YILDIRIM DARÜŞŞİFASI

Yıldırım Külliyesi'nin bir parçası olan darüşşifa külliye duvarlarının dışında, Yıldırım Camisi'nin 250 metre doğusunda bir başka yassı tepe üzerinde bulunmaktadır. Medrese, 1390–1394 yılları arasında Yıldırım Beyazıt tarafından inşa ettirilmiştir.(1)

Yıldırım Darüşşifası dikdörtgen plana sahiptir. Medresede bir açık avlu, bu avlunun etrafını çevreleyen revaklar, revakların gerisinde yirmidört hücre ve iki adet eyvan bulunmaktadır. Yapının üzerinde bulunduğu arazide güneyden kuzeye doğru %14 lük eğim gözlenmektedir. Bu eğim nedeniyle, medresenin doğu ve batısındaki yan odalar ve revak kademeli olarak inşa edilmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi bu durumu eleştirmiştir; “Bomboş bir erazide yapılmış olduğu halde, neye böyle dimdik meyilli bir toprak seçildiği ve oraya sivrilemesine yapıldığı cevapsız kalmaya mahkûmdur. Osmanlı eserleri emniyet ve sükunet verici sağlam bir düzlüğe oturtulur. Bu bina için de sağda solda, ileride geride daha uygun yerler pek al'a bulunabilirdi. Burada %14 'e varan meyilin doğurduğu mes'eleleri hal için, yan odalar ve revak kademeli yapılmıştır. Osmanlı mi'marisinde böyle kademeli iki medrese daha mevcuttur amma, zerafet ve mi'mari güzelliğine kimsenin bir şey demek 'aklından geçmez” (2)

36.74m. x 18.25m. ölçülerindeki medrese avlusunda fiskiyeli bir havuz bulunmaktadır. Avluda bulunan bu su elemanı Yıldırım Darüşşifası'nın ilk yapıldığı dönemde değil de sonradan yapıldığı bilinmektedir.(1) Günümüzde bu su elemanının etrafında yeni bir peyzaj düzenlemesi yapılarak avlu yeşillendirilmiştir ve avlunun güney tarafına, ana eyvanın önüne medresenin banisi ve medresenin yapıldığı dönemin hükümdarı olan Yıldırım Beyazıt'ın büstü yerleştirilmiştir.

Avlunun kuzey, doğu ve batı taraflarında medresenin revakları bulunmaktadır. Medrese revakları iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taş ile inşa edilmiş ayakların üzerine oturmakta olan sivri kemerlerden oluşmuştur. Revak kemerleri tuğla ile inşa edilmiştir. Kemer alınları ise kesme taş ve iki sıra tuğla hatıl ile inşa edilmiştir ve üzerlerinde profili taş saçak bulunmaktadır. Revakların üzeri tonozla örtülmüştür.

(1)O. Aslanapa- a.g.e - s.32

(2)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.454, 456, 458

2.10m. derinliğindeki revakların gerisinde toplam yirmi medrese hücresi bulunmaktadır. Bu hücrelerden on adeti medresenin doğusunda, on adeti ise medresenin batısında bulunmaktadır. Medresenin her hücresinde revaklara açılan birer kapı, birer ocak ve dışarıya açılan birer pencere bulunmaktadır. Hücreler yaklaşık olarak 3.31m. x 3.61m. ölçülerindedir ve üzerleri tonozla örtülmüştür. Bahsetmiş olduğumuz bu yirmi adet medrese hücresi dışında, medresenin kuzey tarafında dört hücre daha bulunmaktadır. Bu dört hücrenin iki adeti medresenin giriş eyvanının doğusunda, iki adeti ise giriş eyvanını batısında bulunmaktadır. Her biri birbirinden farklı ölçülere sahip olan bu hücrelerin üzeri kubbelerle örtülmüştür. Her hücrede revaklara açılan bir kapı ve bir ocak bulunmaktadır. Giriş eyvanının her iki yanında bulunan hücrelerde kuzeye doğru dışarı açılan birer pencere bulunmaktadır. Medresenin kuzey doğu ve kuzey batı köşelerinde bulunan hücrelerde ise bir adeti medresenin yan cepherine, bir adeti ise kuzey cephesine açılan iki pencere bulunmaktadır. Ekrem Hakkı Ayverdi batıdaki iki odanın hekimlere ve eczacılara ayrılmış olduğunu, doğudaki iki odadan birinin mutfak diğerinin ise tuvalet işlevini gördüğünü belirtmiştir. (1)

Medrese avlusunun güneyinde ana eyvan bulunmaktadır. Ana eyvan medrese hücreleriyle aynı hizada bitmekte, dikdörtgen plandan çıkıntı yapmamaktadır. 9.42m. x 7.67m. ölçülerindeki ana eyvan avludan yaklaşık olarak 60 cm. yükseltilmiştir ve bir merdivenle dersliğe ulaşılmaktadır. Ana eyvanın güney duvarının tam ortasında bir adet mihrap nişi bulunmaktadır. Mihrap nişinin her iki yanında ise dışarıya açılan birer pencere bulunmaktadır. Ana eyvanın üzeri kubbeyle örtülmüştür. Günümüzde medresenin güney tarafında bulunan revaklardan karşılıklı iki tanesi cam tonoz ile birbirine bağlanmıştır. Böylece ana eyvanın ön tarafında kapalı bir mekan oluşturulmuştur. Bu cam tonoz bölüm, ana eyvanın avludan algılanmasını engellemektedir.

Yıldırım Darüşşifası'nın duvarları iki sıra tuğla hatıl ve kaba moloztaş ile inşa edilmiştir. Cephelerde gözlenmiş olan bu duvar örgü sistemi avluda farklılık göstererek iki sıra tuğla hatıl ve bir sıra kesme taş şeklinde inşa edilmiştir. Yıldırım Darüşşifası'nın kuzey tarafında bulunan giriş cephesinde, giriş kapısı yoldan 1.50m. yükseltilmiştir. Giriş kapısına iki kollu dokuz basamaklı taş bir merdivenle ulaşılmaktadır. Giriş kapısının her iki yanında Üçer adet olmak üzere toplam altı adet medresenin hücrelerine açılan pencere bulunmaktadır. Giriş cephesinde kapı girişinde baklava ve yıldız, giriş eyvanında çapraz, pencere alınlıklarında ise altı köşeli yıldız motifli tuğla süslemeler bulunmaktadır.

(1)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.458

Medresenin doğu ve batı cephelerinde ise hücrelere açılan onbirer pencere bulunmaktadır. İki sıra tuğla hatıl ve kaba moloztaş ile inşa edilmiş olan medrese cephelerinde profilli taş saçak bulunmaktadır. Medresenin doğu ve batı taraflarında bulunan revakların ve hücrelerin üzeri dışarıdan kırma çatıyla örtülmüştür ve çatı kaplaması olarak kiremit kullanılmıştır. Medresenin kuzey tarafında bulunan ve üzeri kubbeyle örtülmüş olan hücrelerin üzeri ise dışarıdan kiremitle kaplanmıştır. Medresenin derslik eyvanının üzerini örten kubbe de aynı şekilde dışarıdan kiremit ile kaplanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde inşa edilen ilk sağlık merkezi ve tıp okulu olarak kabul edilen darüşşifa çeşitli kaynaklarda "Bimarhane", "Maristan", "Şifahane" adlarıyla da yer almaktadır. XIX. Yüzyıl başlarında işlevini yitirmiş ve bir süre barut deposu olarak kullanılmıştır. Bu nedenle günümüzde bile "baruthane" adıyla tanınmaktadır ve bulunduğu mahalleye de aynı adı vermiştir. (1)

1617, 1649, 1669 ve 1971 yıllarında onarımlar gören darüşşifa, 1855 depreminde yıkılmış ve daha sonra işlevini yitirmiş olduğu için bir süre baruthane olarak kullanılmıştır. 1944- 1945 yıllarında Yüksek Mimar Sedat Çetintaş tarafından yönetilen kazı çalışmaları ile planı yeni baştan belirgin hale getirilmiştir. 1991' de Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan bir proje uyarınca 1997'de başlatılan onarım ve restorasyon çalışmaları Mayıs 2000' de sona ermiştir. Yıldırım Darüşşifası günümüzde Göz Hastahanesi olarak kullanılmaktadır.

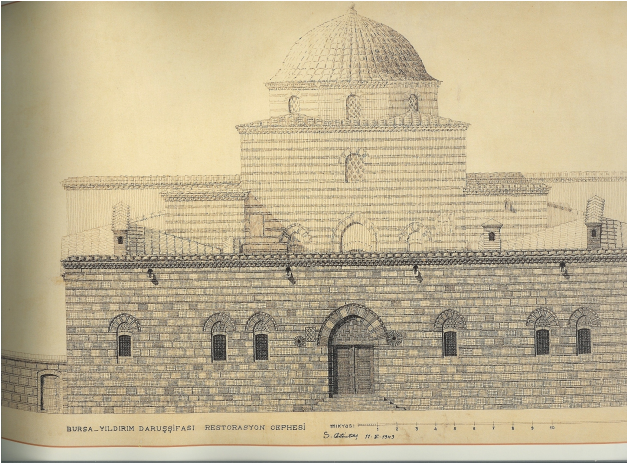
Yıldırım Darüşşifası'nın yeni işlevine uygun olarak odaları poliklinik ve doktor odaları, revakları ve avlusu ise hasta bekleme yerleri olarak işlevlendirilmiştir. Göz Hastahanesi işlevinin gereksinim duyduğu elektrik, su, ısınma ve tuvalet gibi tesisat sistemleri binaya döşenmiştir. Medresenin giriş kapısına camlı, üzerinde "Göz Hastahanesi" yazan bir giriş elemanı monte edilmiştir. Yıldırım Darüşşifası'nın yeni işlevi nedeniyle darüşşifa'nın odaları doktor odaları ve poliklinik olarak, dersliği yemekhane, avlusu ve revakları ise hasta bekleme alanları olarak kullanılmaktadır. Revaklar doğramalı camlarla kapatılmış, avluya çıkış belirli yerlerden verilmiştir. Avlunun dershane başlangıcı hizasındaki karşılıklı iki kemeri cam tonoz ile kapatılarak kafeterya olarak düzenlenmiştir. Avluda bulunan su elemanı Yıldırım Darüşşifası'nın ilk yapıldığı dönemde değil de sonradan yapıldığı bilinmektedir.(2)

(1) Y.Akkuluç- a.g.e. - s.123

(2)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.454, 456, 458



Resim 2.22 Yıldırım Darüşşifasının onarım geçirmeden önceki durumu.



Resim 2.23 Yıldırım Darüşşifası'nın giriş cephesi Sedat Çetintaş'ın restitüsyon çizimi.



Resim 2.24 Yıldırım Darüşşifası'nın giriş cephesi



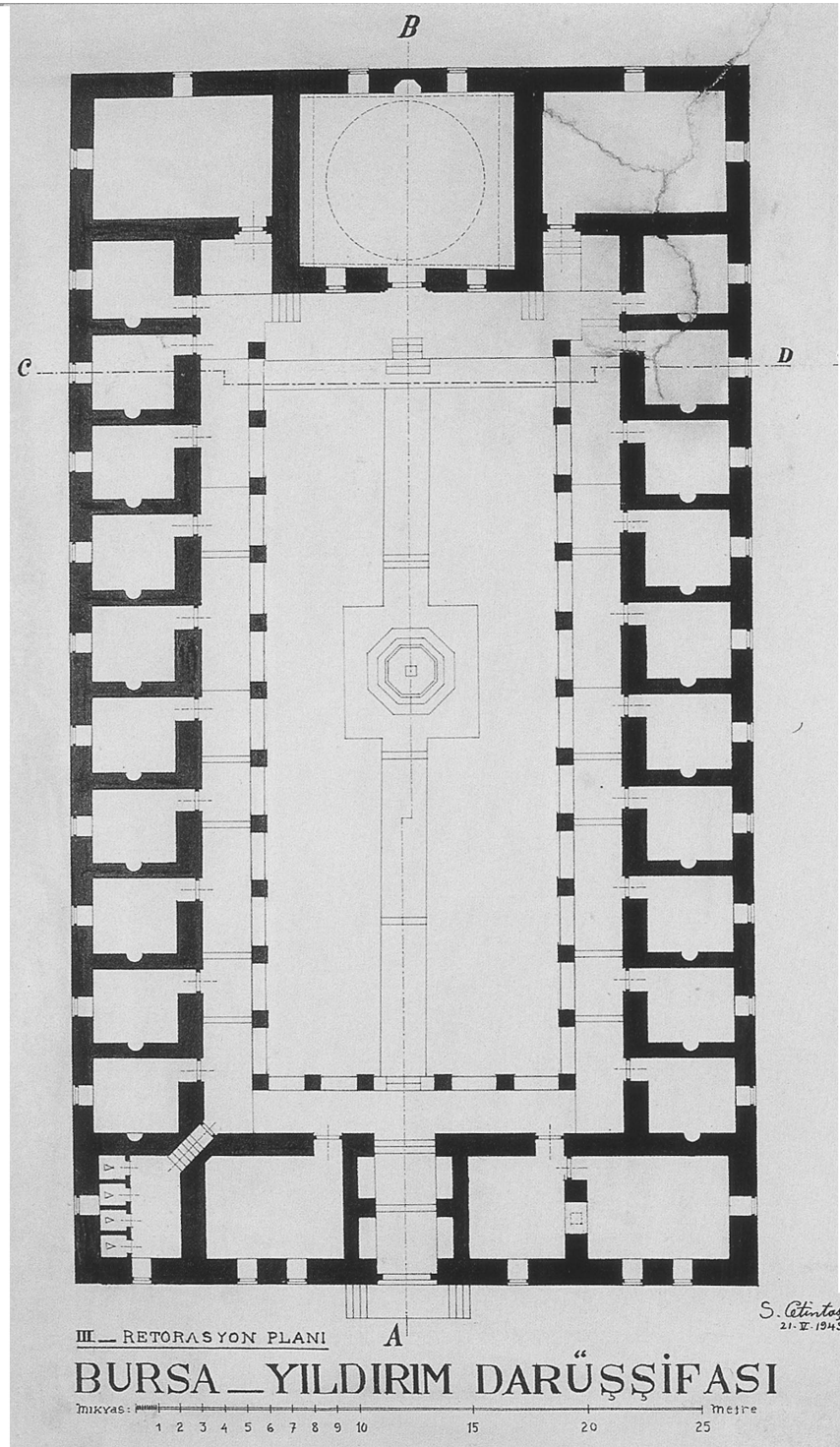
Resim 2.25 Yıldırım Darüşşifası'nın Dersliğinin önünde bulunan cam Tonoz bölümü, cafe olarak kullanılmaktadır.



Resim 2.26 Yıldırım Darüşşifası'nın kuzey tarafındaki revakları, danışma olarak kullanılmaktadır.



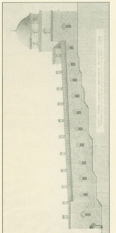
Resim 2.27 Yıldırım Darüşşifası'nın avlusu



Resim 6.1



Çizim 2.7 Yıldırım Darüşşifası'nın planı

TABLO 2.6 YILDIRIM DARUŞŞIFASI

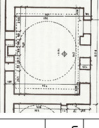

ADI : YILDIRIM DARUŞŞIFASI	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ : DOZ	KONJUMU : YILDIRIM KULLIYESİ DAHLİNDE	BUGÜNKÜ DURUMU :
YERİ : YILDIRIM SEMTİ - BURSA		PLAN TİPİ :	GÜNÜMÜZDE GÖZ MERKEZİ OLARAK KULLANILMAKTADIR
YAPIM YILI : 1984			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : YILDIRIM BEYAZID			
YAPTIRAN : YILDIRIM BEYAZID			
DİŞ BOYUTLARI : 5311 X 2970			



HÜCRE

ADELİ : 28		
İÇ BOYUT : 370 X 331 cm	MEVCUT DEĞİL	
ÖÇAK	1 Adet	108 cm
Yüksekliği	70 cm	TAŞ
Genişliği	60 cm	ArişAP
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR		
DUVAR MALZEMESİ : KESME TAŞ		
DUVAR KALINLIğI : 98 cm		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : YOK		
ÖRTÜ : TONUZ		
ÖRTÜ MALZ. : TUğLA		
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN		
DÖŞEME KAPL. : LAMİNE PARKE *		
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ		
CEPHE ÖZELLİKLERİ		
AVLUDA	Avluda	MOLOZ TAŞ
SİLME TAŞ PROFİL	SİLME TAŞ PROFİL	
KUBBEDE	Kubbede	
SİLME TAŞ PROFİL	SİLME TAŞ PROFİL	
SAÇAK	SAÇAK	
TIPI	TIPI	
MAZEMENİ	MAZEMENİ	
KARE	KARE	
PRAMİDAL	PRAMİDAL	
DUVAR ÖRGÜ TEKNİğİ	DUVAR ÖRGÜ TEKNİğİ	
MOLOZ TAŞ	MOLOZ TAŞ	


DERSHANE

KONJUMU :		
AVLUNUN GÜNEYİ		
İÇ BOYUT : 848X728 cm		
DİŞ BOYUT :		
MIHRAP : DERSLİğN GÜNEY DUVARINDA		
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR		
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ		
DUVAR KALINLIğI : 107 cm		
AKTARMA ELEMANI : KEMER		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : PANDANTİF VE KUBBEK		
ÖRTÜ : KUBBE		
ÖRTÜ MALZ. : TUğLA		
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN		
DÖŞEME KAPL. : SERAMİK *		
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ		
CEPHE ÖZELLİKLERİ		
AVLUDA	Avluda	MOLOZ TAŞ
SİLME TAŞ PROFİL	SİLME TAŞ PROFİL	
KUBBEDE	Kubbede	
SİLME TAŞ PROFİL	SİLME TAŞ PROFİL	
SAÇAK	SAÇAK	
TIPI	TIPI	
MAZEMENİ	MAZEMENİ	
KARE	KARE	
PRAMİDAL	PRAMİDAL	
DUVAR ÖRGÜ TEKNİğİ	DUVAR ÖRGÜ TEKNİğİ	
MOLOZ TAŞ	MOLOZ TAŞ	

REVAK

REVAK DERİNLİğİ : 210 cm		
Malzeme : 2 SIRA TUğLA VE KESME TAŞ		
KEMER BİÇİMİ : SIVRI KEMER		
KEMER MALZ. : 2 SIRA TUğLA VE KESME TAŞ		
GEÇİŞ ÖGESİ : YOK		
ÖRTÜ : TONUZ		

AVLU

İÇ BOYUT : 367X11825 cm	
SU ÖGESİ : ÖZGÜN OLMAYAN HAVUZ *	
DÖŞEME KAPL. : MOZAK	
AVLU REVAK CEPHESİ ÖRGÜ TEKNİğİ :	
2 SIRA TUğLA TEK SIRA KESME TAŞ	



* ÖZGÜN OLMAYAN MALZEMELER

VAİZİYE MEDRESESİ

Vaiziye Medresesi XV. yüzyılın ilk yarısında, Ulu Cami'nin batı kapısının karşısında, kendi adıyla anılan külliyyede bir medresesi daha bulunan Yıldırım Beyazıd tarafından yaptırılmıştır.(1) Ulu Cami ile Vaiziye Medresesi için oluşturulmuş, 1425 tarihli bir vakfiye bulunmaktadır. Bu vakfiye suretinde, medrese Ulu Cami'nin batısında gösterilmektedir. Kazım Baykal ve Kamil Kepecioğlu ise medresenin Ulu Cami'nin batı kapısının karşısındaki binanın arkasında olduğunu belirtmişlerdir. (2)

Vaiziye Medresesi zaman içinde yangın ve depremlerden dolayı birçok kez hasar görmüş ve bu hasarlar nedeniyle birçok değişiklik geçirmiştir. Medrese ilk olarak bir avlu etrafında bulunan on hücre ve bir derslik şeklinde inşa edilmiştir. “Bu medrese yangın ve zelzelelerden çok harap olmuş ve Kazım Bey'in bildirdiği vechile, eskiden yalnız dershane kalmış ve on ‘adet höcre ta’mir olunup ahşap çatıyla örtülmüştür.” (3) 1957 yılındaki büyük çarşı yangını sırasında medresenin büyük bir bölümü tamamen yanarak harap olmuştur. Bu yangından sonra medresenin bütün civarıyla beraber medrese de ele alınmış ve temeller kazılarak meydana çıkartılmıştır. Medresenin yangından yıkılmadan çıkan dersliği dışındaki diğer bölümleri temel izleri takip edilerek yeniden yapılmıştır.

28.80m. x 5.00m. ölçülerindeki medrese avlusunun kuzey, doğu ve batı yanlarında medrese revakları bulunmaktadır. Bu revaklar iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taş ile inşa edilmiş olan ayaklar üzerinde oturmakta olan, iki sıra tuğla ve aralarında keme taşla inşa edilmiş yarım daire kemerlerden oluşmuştur. Kemer alınları da aynı şekilde iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taşla inşa edilmiştir ve bitişlerinde kirpi saçak bulunmaktadır. Medrese revakları 3.18m derinliğindedir. Günümüzde medrese revak kemerlerinin araları dükkan olarak kullanılmak üzere çeşitli bölücü elemanlarla kapatılmıştır. Ayrıca dükkanların girişlerini tanımlamak amacıyla kemerlerin üzerine saçaklar eklenmiştir. Vaiziye medresesinin revaklarının gerisinde yirmibir adet medrese hücresi bulunmaktadır. Bu hücreler de günümüzde dükkan olarak kullanılmaktadır. Vaiziye Medresesin'nin etrafında 37 adet dükkan bulunmaktadır.

(1)R. Kaplanoğlu- a.g.e - s.123

(2)M. Hızlı- a.g.e - s.58

(3)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.445

Medresenin güneyinde üzeri kubbeye örtülmüş olan ana eyvan bulunmaktadır. Çoğunluğu yeniden inşa edilmiş olan medresenin ana eyvanı orijinal yapısını korumaktadır. Ana eyvan moloztaş ve tuğla ile inşa edilmiştir. Ana eyvanla beraber ana eyvanın doğusunda bazı kısımlar da orijinal yapılarını korumaktadırlar. Bu kısımlar yan cepheye bir dehlizle bağlanmışlardır. Ekrem Hakkı Ayverdi Osmanlı Mimarisinin İlk Devri adlı eserinde bu kısımların üzerinin daha önceki bir tarihte mahkeme olarak kullanılmış olduğunu, bu nedenle de medreseye aynı zamanda “Mahkeme” adınında verilmiş olduğunu belirtmiştir.(1)

Günümüzde sağlam durumda olan medresenin içerisinde alışveriş işlevi sürdürülmektedir ve kapalı çarşının bir devamı gibi kullanılmaktadır. Medresenin etrafındaki 37 dükkânda ve medrese odalarında çeşitli dükkânlar bulunmaktadır medresenin dersliğinde ise lokanta bulunmaktadır.



Resim 2.28 Vaiziyeh Medresesi'nin güneyden görünüşü.

(1)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.445


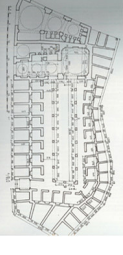


Resim 2.29 Vaiziye Medresesi'nin revakları. Resim 2.30 Vaiziye Medresesi'nin revakları.



Resim 2.31 Vaiziye Medresesi'nin avlusu.

TABLO 2.7 VAİZİYE MEDRESESİ

ADI : VAİZİYE MEDRESESİ	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ : EĞİMLİ	KONUMU : TEK BAŞINA BİR MEDRESE OLARAK İNŞA EDİLMİŞ	BUGÜNKÜ DURUMU : GÜNÜMÜZDE ÇARŞI OLARAK KULLANILMAKTA
YERİ : CUMHURİYET CADDESİ /BURSA		PLAN TİPİ : 	
YAPIM YILI : 1425		DİŞ BOYUTLARI : 7907 X 15500 cm	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : YILDIRIM BEYZİD			
YAPTIRAN : YILDIRIM BEYZİD			

HÜCRE

ADEDI : 21	Yükseldi	-	
İÇ BOYUT : 337 x 235 cm	Sıva Malzemesi	-	
ÖÇAK	Kapak	-	
Alanı : 78,28 m ²	Yükseldi	210 cm	
Yükseldi : 40 cm	Sıva Malzemesi	YOK	
Geniği : 90 cm	Eşik Malzemesi	TAŞ	
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR			
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ			
DUVAR KALINLIĞI : 61 cm			
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ :			
ÖRTÜ : TONUZ			
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA			
ÖRTÜ KAPL. : OLUKLU KİREMIT			
DÖŞEME KAPL. : TAŞ *			

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ : 318 cm	KEMER BİÇİMİ : YARIM DAİRE KEMER	ÖRTÜ KAPLAMASI : OLUKLU KEMER	İÇ BOYUT : 2827 X 506 cm
	KEMER MALZ. : 3 SIRA TUĞLA TEK SIRA TAŞ	ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA	SU ÖGESİ : MEVCUT DEĞİL
	GEÇİŞ ÖGESİ : YOK	DÖŞEME KAPL. : TAŞ *	DÖŞEME KAPL. : TAŞ
	ÖRTÜ : TONUZ	GERGİ MALZEMESİ : ÇELİK *	AVLU REVAK ÇEPHESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ : 3 SIRA TUĞLA TEK SIRA TAŞ

* ÖZGÜN OLMAYAN MALZEMELER

DERSHANE

KONUMU : MEDRESENİN GÜNEYİ			
İÇ BOYUT : 708X772 cm			
DİŞ BOYUT :			
MIHRAP : DERSLİĞİN GÜNEY DUVARINDA			
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR			
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ			
DUVAR KALINLIĞI : 140 cm			
AKTARMA ELEMANI : KEMER			
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : PANDANTİF			
ÖRTÜ : KUBBE			
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA			
ÖRTÜ KAPL. : OLUKLU KİREMIT			
DÖŞEME KAPL. : TAŞ *			

AVLU

ÖRTÜ KAPLAMASI : OLUKLU KEMER			
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA			
DÖŞEME KAPL. : TAŞ *			
GERGİ MALZEMESİ : ÇELİK *			

YEŞİL MEDRESESİ

Yeşil Medresesi beşinci Osmanlı Sultanı Çelebi Mehmet'in emri ile Mimar Hacı İvaz tarafından 1414- 1424 yılları arasında yaptırılmıştır. Yeşil Medresesi, içerisinde bir cami, bir imaret ve bir türbe bulunan Yeşil Külliyesinde, Yeşil Cami'nin güney batısında, yaklaşık 100m uzağında inşa edilmiştir. “Medresenin kuruluş tarihi hakkında bazı görüş farklılıkları vardır. Ekrem Hakkı Ayverdi, medrese vakfiye dershanesinden yola çıkarak, medresenin 1419'da tamamlandığını ifade eder. Tarih-i Gülşen-i Maarif'de de aynı tarih gösterilirken, Tayyib Gökbilgin daha geniş bir zaman dilimi vererek 1420- 1430 yılları arasında inşa edildiğini belirtir. Ancak Ayverdi'nin verdiği 1419 tarihinin, vakfiye tanziminden sonra yapılamayacağı düşüncesinden hareketle gerçeklere daha uygun düştüğü söylenebilir.”(1)

Yeşil Medresesi açık avlulu, ana eyvanı kareye yakın plandan taşkın, toplam dört cepheli, güney- kuzey yönünde uzanan bir plan tipine sahiptir. Medresede büyük ve yüksek bir ana eyvan, iki ufak yan eyvan, bir giriş eyvanı, biri diğerlerinden daha büyük olan onüç hücre ve kuzeydoğu ve kuzeybatı yönlerinde bulunan ve yukarıya çıkan merdivenler bulunmaktadır.

Medresenin güneyinde bulunan kolun tam ortasında medreseye girişi sağlayan 3.83m. x 4.25m. boyutlarındaki giriş eyvanı bulunmaktadır. Üç basamakla yaklaşık 40 cm. yerden yükseltilmiş olan bu eyvana geniş bir kemer ile geçilmektedir. Eyvanın güneyinde, eyvana girişi sağlayan kemerin tam karşı duvarında medresenin giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş kapısı medreseye doğru niş yapmıştır ve mermer söveleri bulunmaktadır. Giriş kapısının oluşturduğu nişin üzeri yarım tekne tonoz ile kapatılmıştır ve bu tonoz mavi ve yeşil renkteki mozaiklerle süslenmiştir. Giriş eyvanının doğu ve batı yanlarında ise aktarma kemerlerinin içlerinde 40cm. derinliğinde birer niş bulunmaktadır. Giriş eyvanının yer döşemesinde taş kullanılmıştır. Eyvanın üzeri ise içeriden yıldız tonozla kapatılmıştır. Giriş eyvanından geçilerek medresenin revaklarına ve oradan da avlusuna ulaşılmaktadır.

(1)M. Hızlı- a.g.e - s.82

Medresenin avlusu 17.53m. x 20.48m. ölçülerindedir ve dikdörtgen plana sahiptir. Avlunun tam ortasında yekpare mermerden yapılmış, yuvarlak ve fiskiyeli bir havuz bulunmaktadır. Bu havuzun tam ortasında bulunan fiskiyenin denk geldiği yerde mermer üzerinde oymalar bulunmaktadır. Yeşil medrese'nin avlusunda yer döşemesi yassı taş ve aralarında toprak olarak düzenlenmiştir. Günümüzde havuzun güney batısında hemen hemen havuzla aynı ölçülere sahip yuvarlak bir çiçeklik düzenlemesi yapılmıştır. Avluda biri bu çiçekliğin tam ortasında olmak üzere üç adet çam ağacı bulunmaktadır. İncelemiş olduğumuz medreselerin çoğunda olduğu gibi Yeşil Medresenin avlusunun da üç tarafı revaklarla çevrilmiştir.

Revaklar avlunun doğu, batı ve kuzey yönlerini çevrelemektedir. Avlunun güney yönünde ise yerden 8 basamakla yaklaşık 100cm kadar yükseltilmiş olan ana eyvan bulunmaktadır. Medrese revakları sütunların üzerindeki doğu ve batı yönlerindeki yedişer kemerden ve kuzey yönündeki beş kemerden oluşmuştur. Revak sütunlarının iki tanesi mermer diğer onaltı tanesi ise granit malzeme ile yapılmıştır. Bu sütunların üzerindeki sütun başlıkları birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Bu durumun nedeni olarak devşirme malzeme kullanılmış olması gösterilebilir. Revak kemerleri sivri kemer şeklindedir ve üç sıratuğla ve tek sıra kesme taş ile inşa edilmişlerdir. Kemer alınları ise üç sıra tuğla ve bir sıra kesme taş şeklinde inşa edilmiştir. Revakların avluya bakan cephelerinde saçak bitişlerinde kirpi saçak kullanılmıştır. Revakların üzerleri küçük kubbelerle örtülmüştür. Günümüzde revakların yer döşemesi için yassı tuğla kullanılmıştır. 3.35m. derinliğindeki revakların gerisinde toplam onüç medrese hücresi ve karşılıklı birer küçük yan eyvan bulunmaktadır.

Medrese hücreleri 3.95m. x 3.78m. ölçülerindedir. Bu hücrelerin avluya bakan duvarlarında birer ocakları ve giriş kapıları bulunmaktadır. Hücrelerin çoğunda kuzey duvarlarında ikişer niş bulunmaktadır ve her hücrenin dışarıya açılan birer penceresi bulunmaktadır. Hücrelerin üzeri tekne tonozla örtülmüştür. Günümüzde medresenin doğusunda ve batısında kalan hücrelerin yer döşemesinde dikdörtgen yassı tuğla kullanılmıştır. Medresenin kuzeyinde bulunan hücrelerin yer döşemesi ise ahşaptır. Bunların dışında medrese günümüzde Türk el sanatları müzesi olarak kullanılması nedeniyle, bu işleve uyum sağlaması amacıyla medresenin doğusunda ve batısında bulunan hücrelerinin aralarında kapılar açılmış ve bu hücreler müzedeki iç dolaşımı sağlayacak şekilde birleştirilmiştir. Medresenin doğu ve batı yönlerindeki hücre sıralarının tam ortalarında yan eyvanlar bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 4.55m. x 4.27m. boyutlarındaki yan eyvanlarda dışarıya açılan ikişer pencere bulunmaktadır fakat bu pencereler günümüzde kapatılmıştır. Ayrıca bu eyvanlarda birer niş bulunmaktadır ve

eyvanların üzerinde medrese hücreleri gibi tekne tonozla kapatılmıştır. Günümüzde eyvanlarda yer döşemesi olarak yassı tuğla kullanılmıştır. Medrese hücrelerinin yanında, medresenin kuzey doğu ve kuzey batı köşelerinde bulunan odalarda yukarıya çıkmak amacıyla inşa edilmiş olan ahşap merdivenler ve tuvaletler bulunmaktadır. Günümüzde tuvaletlerin yer döşemesinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Medrese avlusunun güneyinde büyük bir ana eyvan bulunmaktadır. Yeşil Medresesinin ana eyvanının büyük ve yüksek olması, üst kata çıkmak üzere yapılmış olan medresenin kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerinde bulunan merdivenler nedeniyle medresenin iki katlı olarak planlanmış ve yapılmaya başlanmış olduğu fakat Çelebi Mehmet'in ölümü nedeniyle üst katın yapılamamış olduğu düşünülmektedir.(1) Ekrem Hakkı Ayverdi ise 'Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve 2.Sultan Murat devri' adlı eserinde medresenin ikinci bir katı olması düşüncesine katılmıştır. Ekrem Hakkı Ayverdi; dersane eyvanının büyüklüğü ve yüksekliği ile giriş eyvanının doğusunda ve batısında bulunan üst kata çıkan merdivenlerin de bu düşüncüyü güçlendirdiğini belirtmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi ayrıca bu düşüncüyü destekleyen, alt kat duvarlarının üstünün tam olarak tamamlanmamış olması ve çatı arasında kalmış olan, alt kattan gelen duvarların üst katın döşeme seviyesine kadar çıkarılmış olması gibi medreseye ait özellikleri de belirtmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi yaptığı bütün bu açıklamalar doğrultusunda, çizmiş olduğu medreseye ait uzun kesitinde medresenin uzun kesitinde, medresenin üst katını da nokta nokta çizerek göstermiştir.(2) ana eyvan medresenin kareye yakın planından 11.93m çıkıntı yapmaktadır. Medrese avlusunun zemininden 1m kot farkı bulunan dersliğe 8 basamaklı, iki kollu mermer bir merdivenle ulaşılmaktadır. Orjinalinde büyük geniş bir kemerle girilen derslik eyvanına günümüzde bu kemerinin arasına duvar örülerek kapı ilave edilmiştir. Kapı bitiminin yaklaşık 40 cm üzerinden kemere kadar olan bölüme bir camekan içerisinde vitray süsleme eklenmiştir. Günümüzde ana eyvan bu vitray bölümden doğal ışık almaktadır.

(1)Y. Akkuluç- a.g.e - s.151

(2)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.95, 96

10.00m. x 10.40m. ölçülerindeki ana eyvanda doğu, batı ve güney yönlerine bakan üç adet pencere ve güney yönünde, tam ortada bir mihrap nişi bulunmaktadır. Derslik eyvanının üzeri geniş bir kubbeye kapatılmıştır. Kubbeğe geçişler pandantifler ve onların üzerine oturan sekizgen baklavalı bir kasnakla sağlanmıştır. Kasmağın köşelerinde püsküller bulunmaktadır. Sekizgen kasnağın üzerinde ise dışarıya açılan 8 adet kasnak penceresi bulunmaktadır. Günümüzde derslik eyvanın yer döşemesi olarak yassı tuğla kullanılmıştır.

Medresenin giriş kapısı kemerli eyvan şeklindedir ve üzeri çapraz tonozla örtülmüştür. Bu kapının her iki yanında dörder tane medrese hücrelerine açılan pencere bulunmaktadır. Pencereilerin üzerlerinde çinilerden yapılmış motifler bulunmaktadır. Medresenin doğu ve batı cephelerinde sekizer pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerden beşer tanesi derslane hücrelerine, ikişer tanesi eyvanlara ve birer tanesi de merdivenlerin bulunduğu mekânlara açılmaktadır. Ayrıca bu cephelerin güney uçlarında daha geride bulunan derslik eyvanının doğu ve batı cepheleri gözükmektedir. Bu cephelerde derslaneye açılan birer pencere ve birer tepe penceresi bulunmaktadır. Derslik cephesinde ortada dışarıya doğru 11.93m. çıkıntı yapmış olan ana eyvanın güney cephesi, bu cephede bulunan iki pencere ve bu pencerelerin üzerinde, cephenin ortasına denk gelen bir tepe penceresi bulunmaktadır. Güney cephesinin ortasında bulunan derslik cephesinin doğu ve batı yanlarında ve daha geride hücre duvarları bulunmaktadır. Bu duvarlarda birer revaka açılan birer de medrese hücrelerine açılan olmak üzere ikişer adet pencere bulunmaktadır.

Medrese hücrelerinin ve revaklarının üzerini örten çatı kaplama malzemesi olarak kiremit kullanılırken derslik eyvanını örten kubbenin üzerinde kaplama malzemesi olarak kurşun kullanılmıştır. Günümüzde, bu şekilde iki değişik kaplama malzemesinin kullanılmış olduğu görülmektedir. Bu durum Ekrem Hakkı Ayverdi'nin 'Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve ikinci Sultan Murad Devri 'adlı eserinde; 'Hücrelerin çatısı ahşabdır ve kiremit ile örtülüdür; vesikalarda derslane vesikalarda kurşunlu geçtiği halde yanların kurşun olduğundan bahis yoktur. Bilakis XVII. Asırdan itibaren kiremid olarak zikredilir.' (1) şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca giriş eyvanının önüne ahşap bir saçak ilave edilmiş ve bu saçığın üzeri de kiremit ile kaplanmıştır. Medresenin odalarından çıkan, tuğla ile inşa edilmiş olan bacalar kare kesitlidir ve üzerlerinde piramidal külâh bulunmaktadır.

(1)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.95, 96

Yeşil Medresesi ilk inşaa edildiği dönemde daha çok 'İmareti-i Sultan', 'Sultan İmareti', 'Sultaniye', 'Sultan' ve 'Sultan Mehmet Han' isimleriyle anılmıştır. (1) Yeşil Medresesinin en son 1906 yılında 73 öğrencisi olduğu kaydedilmiştir. Medresenin Cumhuriyet dönemine kadar eğitimini sürdürdüğü düşünülmektedir. 1572, 1583, 1617, 1670, 1683, 1742, 1767, 1770, 1775, 1825 ve 1974 Yıllarında onarımlar geçirmiş olan medrese 1974 yılında geçirdiği onarımla Türk İslam eserleri müzesi olarak düzenlenmiştir. Yeşil Medresesi 22 Kasım 1975 tarihinde Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi olarak düzenlenmiştir. Yeşil Medresesi 22 Kasım 1975 tarihinde Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Günümüzde halen bu işlevini sürdürmektedir.

Günümüzde medresenin müze işlevi nedeniyle bu işleve uygun olarak, medresenin giriş eyvanının yanlarında bulunan hücreleri müze yöntemine ayrılmış durumdadır. Medresenin diğer hücreleri ve dersliği ise müze, sergi salonları olarak kullanılmaktadır. İncelemiştir olduğumuz, Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa Medreseleri içerisinde Gökdere Medresesi haricinde, yeniden işlevlendirilmiş olanları arasında revak kemerleri camlı doğramayla kapatılmamış olan tek medrese Yeşil Medresesidir. Fakat sergi salonu olarak kullanılan derslik camlı doğramayla kapatılmış durumdadır.



Resim 2.32 Yeşil Medresesi'nin giriş cephesi.

(1)R. Kaplanoğlu- a.g.e - s.128



Resim 2.33 Yeşil Medresesi'nin batı cephesi. Resim 2.34. Yeşil Medresesi'nin güney cephesi.



Resim 2.35 Yeşil Medresesi'nin avlusu ve revakları.

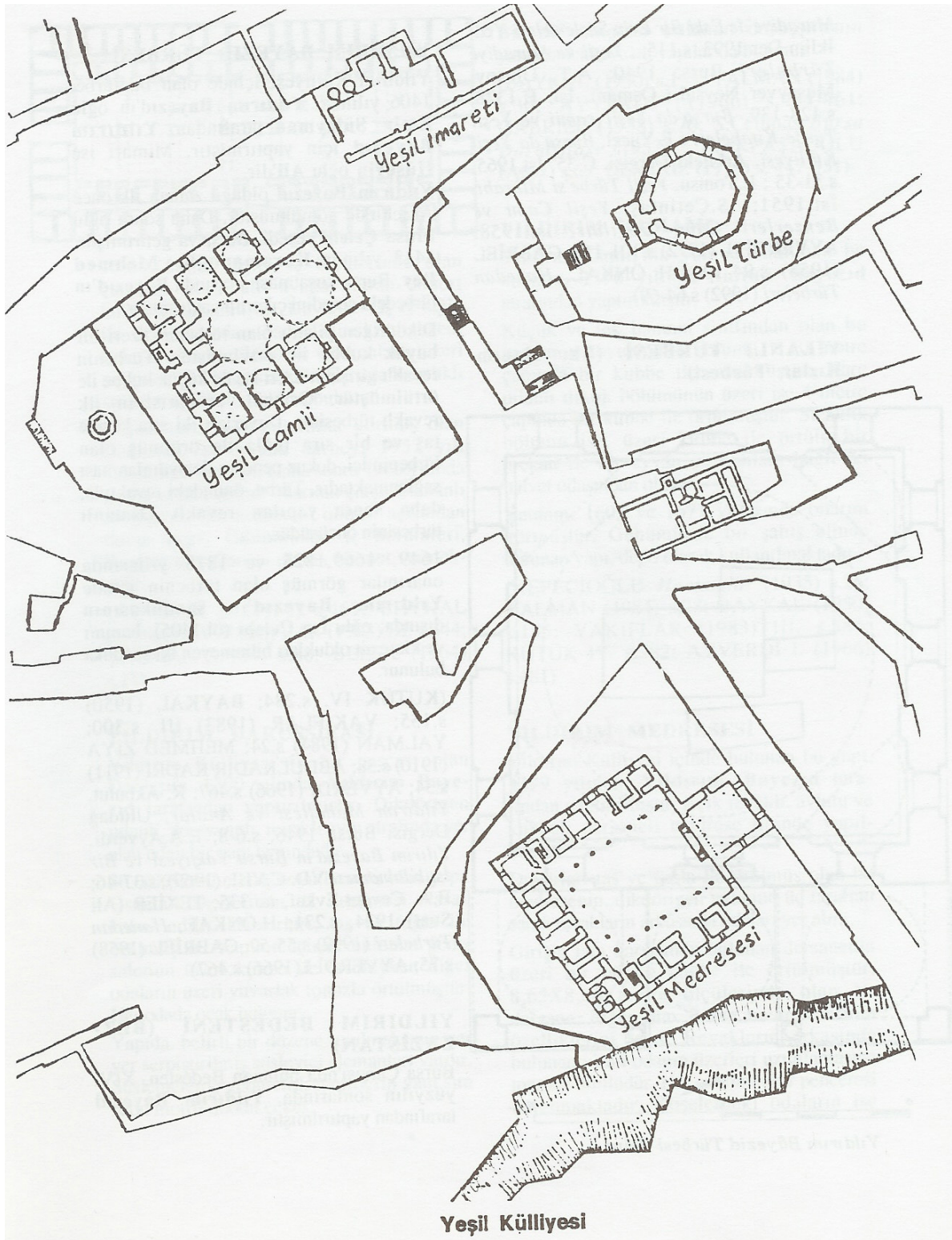
Resim 2.36 Yeşil Medresesi'nin dersliği.



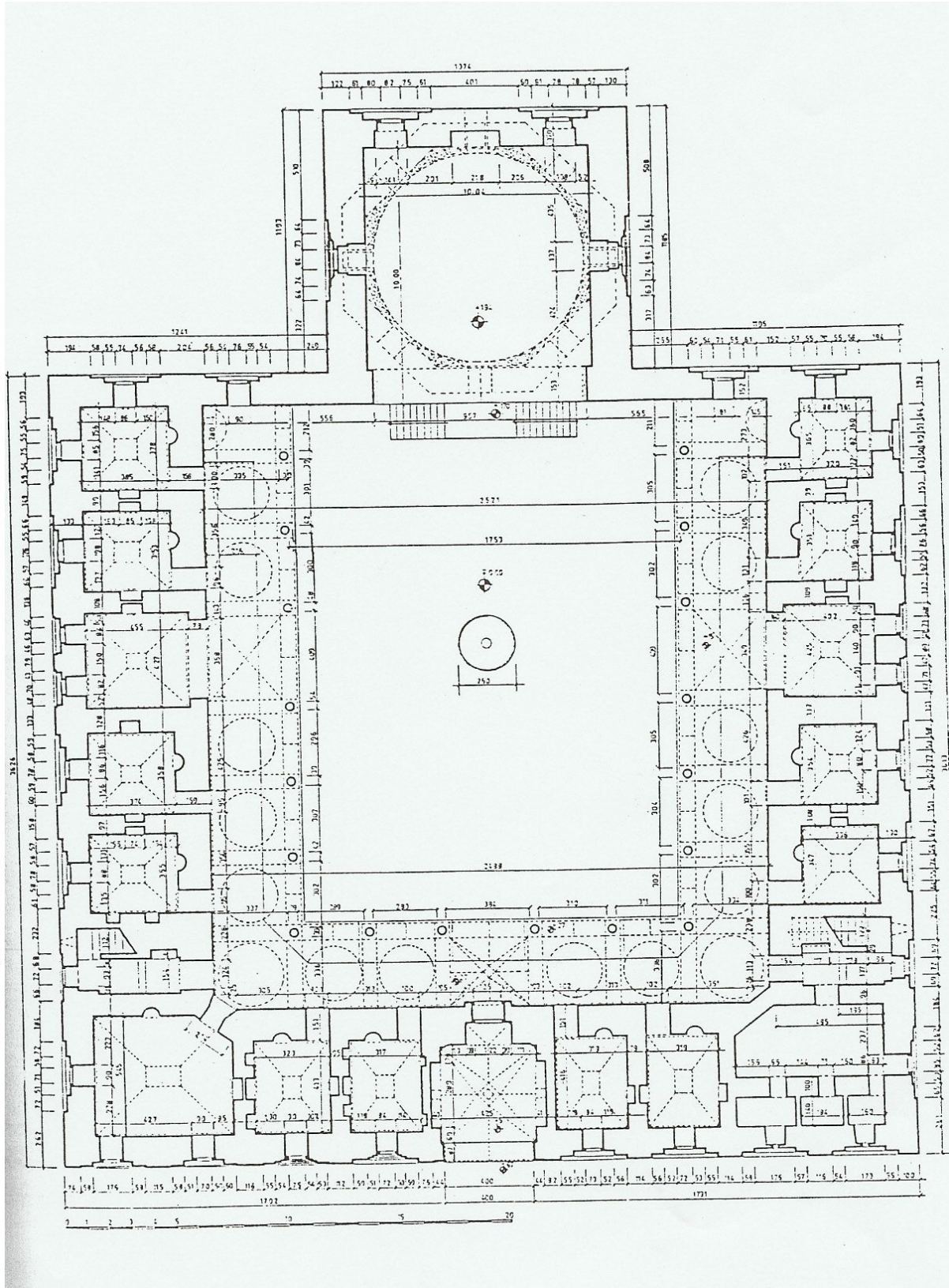
Resim 2.37 Yeşil Medresesi'nin giriş cephesinde bulunan pencere.



Resim 2.38 Yeşil Medresesi'nin doğu tarafında bulunan yan eyvanın girişi.



Çizim 2.9 Yeşil Külliyesi'nin planı.



Çizim 2.10. Yeşil Medresesi'nin planı.

MURADIYE MEDRESESİ

Muradiye Medresesi XV. yüzyılın ikinci yarısında, 1425 yılında, II. Murad tarafından yaptırılmıştır. (1) Muradiye Medresesi Muradiye Külliyesi içinde, medresenin dışında bir cami, bir hamam ve on iki türbe bulunmaktadır.

Muradiye Medresesi dikdörtgen bir açık avlu etrafında; revaklar, revakların gerisinde on altı medrese hücresi, bir giriş eyvanı ve bir ana eyvandan oluşmaktadır.

Muradiye Medresesi'nin avlusu 16.80m. x 17.70m. ölçülerindedir. Avlunun ortasında sekizgen şeklinde mermer bir havuz bulunmaktadır. Günümüzde avluda bulunan bu havuzun etrafında bahçe düzenlemesi yapılmıştır. Medrese avlusunun doğu, batı ve kuzey yönlerinde medrese revakları bulunmaktadır. Medrese revakları tuğla ile örülmüş olan ayakların taşıdığı, tuğla ile inşa edilmiş olan sivri kemerlerden oluşmuştur. Revak kemerlerinin oturmuş olduğu ayaklardan avlunun kuzeyindeki giriş eyvanının önüne denk gelen yerde bulunan iki tanesi mermer sütun olarak inşa edilmiştir. Bu mermer sütunların kaidelerinde ve sütun başlıklarında devşirme malzeme kullanılmıştır (korentiyen sütun başlığı). Revak kemerlerinin üzerinde üçlü tuğlalar halinde yapılmış dörtgen motifler bulunmaktadır. Doğu ve batı yönünde bulunan revakların üzeri kubbeyle kuzey yönünde bulunan üzeri ise ufak tavanlı çapraz tonozla kapatılmıştır.

3.56m. derinliğindeki revakların gerisinde toplam 16 medrese hücresi bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 3.78m. x 3.60m. ölçülerindeki hücrelerin üzeri ufak tavanlı çapraz tonozla örtülmüştür. Her hücrede bir ocak bulunmaktadır. Köşe hücrelerde dışarıya açılan iki pencere ve altışar niş bulunurken, diğer hücrelerde dışarıya açılan birer pencere ve üçer niş bulunmaktadır. Günümüzde medrese hücrelerinin zemin döşemesi olarak seramik kaplama malzemesi kullanılmıştır.

Medrese avlusunun güneyinde 8.93m. x 7.46m. ölçülerindeki ana eyvan bulunmaktadır. Medrese dersliği avlunun zemininden 2.60 m. yükseltilmiştir ve bu mekana avludan dokuz basamaklı bir merdivenden çıkılarak ulaşılmaktadır. Ana eyvan dikdörtgen medrese planından 10.26m çıkıntı yapmaktadır. Ana eyvanın güney duvarının ortasında mihrap, mihrabın üzerinde bir tepe penceresi ve mihrabın iki yanında birer pencere bulunmaktadır.

(1)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt II- s.317

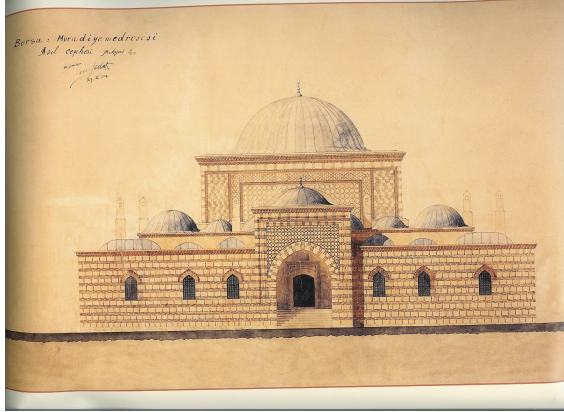
Ana eyvanın doğu ve batı duvarlarında ise birer pencere bulunmaktadır ve duvarları çinilerle süslenmiştir. Ana eyvanın üzeri sekizgen kasnağın üzerine oturmuş olan kubbeyle örtülmüştür.

Muradiye Medresesi'nin cepheleri üç sıra tuğla ve moloz taş örgü sistemiyle inşa edilmiştir. Kuzey yönünde bulunan giriş cephesinin ortasında giriş kapısı ve iki yanında üçer tane hücre penceresi bulunmaktadır. Medresenin güney yönünde, ortada dersliğin iki penceresi bulunan cephesi ve derslik cephesinin daha gerisinde doğu ve batı taraflarında medresenin hücre duvarları bulunmaktadır. Ana eyvanın doğu tarafında bulunan hücre cephesinde köşe hücreye açılan bir pencere bulunurken, batı tarafında bulunan hücre cephesi sağırdır, hiç penceresi bulunmamaktadır. Medresenin doğu ve batı cephelerinde ise altışar adet hücre penceresi sıralanmıştır. Bütün cephelerin üst bitişlerinde kirpi saçak bulunmaktadır.

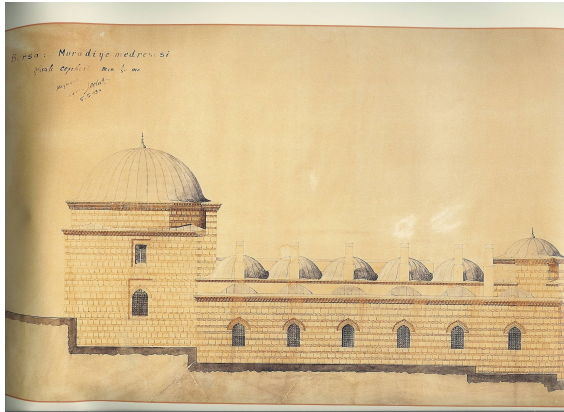
1603 ve 1851 yıllarında büyük çapta onarımlar geçirmiş olan (1) Muradiye Medresesi 1951 yılında Veremle Mücadele Cemiyeti tarafından onarılmış ve dispanser olarak kullanılmıştır. (2) Muradiye medresesi günümüzde kanser erken tanı ve tarama merkezi olarak hizmet vermektedir. Medresenin bu yeni işlevi nedeniyle revakları ve ana eyvanı camlı doğramalarla kapatılmıştır. Revaklardan avluya geçiş revakların güney doğu, güney batı uçlarından ve kuzeyde bulunan revakların tam ortasından verilmiştir. Medresenin doğusunda bulunan hücreler poliklinik ve muayene odaları, medresenin doğusunda kalanlar ise doktor odaları olarak kullanılmaktadır. Bu işlev farklılığı nedeniyle, medresenin batısında kalan hücrelerin ve revakların döşemesi mermer ile doğusunda kalan hücrelerin ve revakların döşemesi ise mozaik kaplama ile kaplanmıştır. Muradiye Medresesi'nin ana eyvanı toplantı ve konferans salonu olarak düzenlenmiştir. Ana eyvanda bulunan cini süslemesi açıkta bırakılarak olduğu gibi korunmuştur.

(1)M. Hızlı- a.g.e s.92

(2)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt II- s.320



Resim 2.39 Muradiye Medresesi'nin giriş cephesi Resim 2.40 Muradiye Medresesi'derslik Sedat Çetintaş'ın rölöve çizimleri.



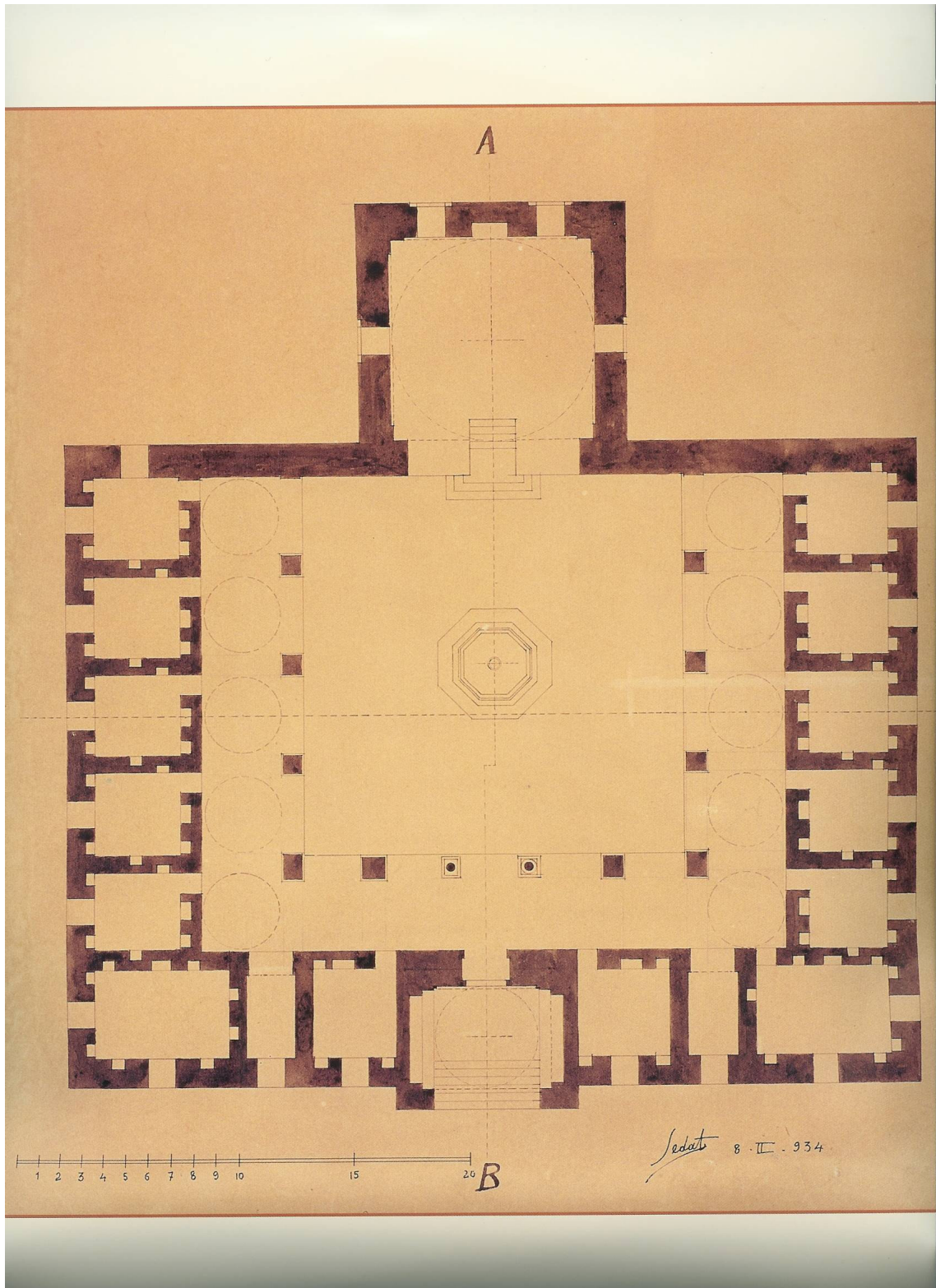
Resim 2.41 Muradiye Medresesi'nin doğu cephesi Resim 2.42 Muradiye Medresesi'avlusu. Sedat Çetintaş'ın rölöve çizimleri.



Resim 2.43 Muradiye Medresesi'avlusu.


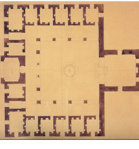


Resim 2.44 Devşirme sütun kaidesi.



Çizim 2.11 Muradiye Medresesi'nin planı. Sedat Çetintaş'ın rölöve çizimleri.

TABLO 2.9 MURADIYE MEDRESESİ

ADI : MURADIYE MEDRESESİ	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ : DOZ	KONUMU : MURADIYE KÜLLYESİ DAHİLİNDE ÇAMININ 40. NİRE BATISINDADIR	BUGÜNKÜ DURUMU : KANSER ARAŞTIRMA MERKEZİ OLARAK KULLANILMAMAKTA
YERİ : MURADIYE SEMTİ - BURSA			DİŞ BOYUTLARI : 3608 X 2882 cm
YAPIM YILI : 1425			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : II. MURAD HAN			
YAPTIRAN : II. MURAD HAN			

HÜCRE

ADEDI : 16	Yüksekliği : 1.88 m	60	TAŞ	TAŞ	TAŞ
İÇ BOYUT : 359 X 377 cm	Yüksekliği : 40 cm	Yüksekliği : 40 cm	TAŞ	TAŞ	TAŞ
ÖÇAK : 1	Yüksekliği : 68 cm	Yüksekliği : 68 cm	TAŞ	TAŞ	TAŞ
ÖÇAK : 3	Yüksekliği : 40 cm	Yüksekliği : 40 cm	TAŞ	TAŞ	TAŞ
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR					
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ					
DUVAR KALINLIĞI : 84 cm					
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : YOK					
ÖRTÜ : TERNE TONUZ					
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA					
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN LEVHA					
DÖŞEME KAPL. : MOZAIK PARKİ *					

DERSHANE

KONUMU : MEDRESENİN GÜNEYİ	Yüksekliği : 140 cm	140 cm	TAŞ	TAŞ	TAŞ
İÇ BOYUT : 893X748 cm	Yüksekliği : 1175X1026 cm	Yüksekliği : 1175X1026 cm	TAŞ	TAŞ	TAŞ
DİŞ BOYUT : 1175X1026 cm					
MİHRAP : DERSLİĞİN GÜNEY DUVARINDA					
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR					
DUVAR MALZEMESİ : ÇINI KAPLAMA					
DUVAR KALINLIĞI : 140 cm					
AKTARMA ELEMANI : KEMER					
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : MUKAVVEM VE KUBBE					
ÖRTÜ : KUBBE					
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA					
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN LEVHA					
DÖŞEME KAPL. : ALTİGEN YASSI *					

REVAK

KEVAK DERİNLİĞİ : 356 cm	Yüksekliği : 1674 X 1880 cm	1674 X 1880 cm	TAŞ	TAŞ	TAŞ
Malzeme : TUĞLA PAVELER VE GRANİT SUTUNLAR					
ÖRTÜ : KUBBE					

AVLU

ÖRTÜ KAPLAMASI : KURŞUN LEVHA					
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA					
DÖŞEME KAPL. : TAŞ *					
GERGİ MALZEMESİ : ÇELİK *					

SAÇAK

AVLU	Yüksekliği : 140 cm	140 cm	TAŞ	TAŞ	TAŞ
İÇ BOYUT : 1674 X 1880 cm	Yüksekliği : 1674 X 1880 cm	Yüksekliği : 1674 X 1880 cm	TAŞ	TAŞ	TAŞ
SU ÖGESİ : HAVUZ					
DÖŞEME KAPL. : TAŞ					
AVLU REVAK ÇEPHESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ : TUĞLA AYAK					

* ÖZGÜN OLMAYAN MALZEMELER

ŞAİR AHMET PAŞA MEDRESESİ

Şair Ahmet Paşa Medresesi Fatih Sultan Mehmet döneminde, Muradiye'den Çekirge caddesine inen Beşikçiler yolu üzerinde inşa edilmiştir. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin banisi Fatih Sultan Mehmet'in himayesini görmüş olan büyük Türk şairi, Vezir Veliyyüddin-i Hüseyin'in oğlu Ahmet Paşadır. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin doğusunda ve hemen bitişiğinde Şair Ahmet Paşa Türbesi inşa edilmiştir.

Medrese tek tarafı açık bir avlunun etrafında sıralanmış olan onbir hücre, medresenin dikdörtgen planından dışarıya taşmış şekilde inşa edilmiş olan bir ana eyvan ve ana eyvandan daha küçük karşılıklı iki eyvandan oluşmaktadır.

Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin doğu kanadının tam ortasında medresenin giriş eyvanı bulunmaktadır. Giriş eyvanına kemerli bir kapıdan girilmektedir. Giriş eyvanının üzeri kubbeye örtülmüştür. Bu eyvanın batı tarafından avluya geçilmektedir. 15.11m. x 19.13m. ölçülerindeki medrese avlusunun doğu ve batı taraflarında medrese hücreleri, güney tarafında ise ana eyvan bulunmaktadır. Avlunun kuzeyi tamamen açıkta bırakılmıştır. Şair Ahmet Paşa Medresesi bu özelliği nedeniyle incelemiş olduğumuz dönemde Bursa'da inşa edilmiş olan diğer medrese örneklerinden ayrılmaktadır. Bu farklılığın sebebi olarak medresenin banisinin şair olması gösterilmiştir. Ayrıca Şair Ahmet Paşa'nın medresenin konumunu düşünerek bu avludan Bursa manzarasının görünmesi gerektiğine karar vermiş olması nedeniyle avlunun kuzey tarafının açık bırakıldığı düşünülmektedir. "Ortasındaki şadırvanın yalağından şırıldayan suların 'alg'im-i sema renklerinin arasından ovayı seyrederek tahsil etmenin cana can katan, huzur ve sükun veren cazibesini tasavvur güç değildir; şair baninin şanına layık bir medrese" (1) Günümüzde avlunun ortasında bulunan havuz yeniden yapılmıştır ve avlunun yer döşemesi taş kaplama olarak yenilenmiş durumdadır.

Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin revakları avlunun doğu ve batı yanlarında, medrese hücrelerinin önünde bulunmaktadır. Revaklar, iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taşla inşa edilmiş olan ayakların üzerinde oturan sivri kemerlerden oluşmaktadır. Kemer alınları iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taş ile inşa edilmiştir ve bitişlerinde kirpi saçak bulunmaktadır.

(1)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt III- s.117

Revakların derinliği 2.31m. dir. Üzerleri tekne tonozla örtülmüş olan revaklar hücrelerden daha yüksektir. Daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi, Şahir Ahmet Paşa Medresesi'nden yaklaşık 1.5 asır önce inşa edilmiş olan İznik Süleyman Paşa Medresesi incelemiş olduğumuz medreseler arasında aynı mimari özelliği taşıyan tek medrese örneğidir. “Bu medresede revak hücrelerden daha yüksektir; bir misali de İznik’çe Orhan devrinden olan Gazi Süleyman Paşa Medresesi’nde vardır. 1.5 asır ara ile aynı tertibe burada tekrarlanmıştır.” (1)

Medrese revaklarının gerisinde doğu tarafında beş adet ve batı tarafında altı adet olmak üzere toplam onbir adet medrese hücresi bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 3.15m. x 3.36m. ölçülerinde olan hücrelerin üzeri tonozla örtülmüştür. Bu hücrelerde bulunan niş sayıları değişiklik göstermektedir. Bazı odalarda bir, bazılarında iki ve bazılarında ise üç niş bulunmaktadır. Her hücrede dışarıya açılan birer pencere ve birer ocak bulunmaktadır. Günümüzde hücrelerin zemin kaplaması olarak yassı tuğla kullanılmıştır.

Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin avlusunun güneyinde bir adet açık ana eyvan bulunmaktadır. 6.31m. x 6.32m. ölçülerindeki ana eyvana bir kemerle girilmektedir. Ana eyvanın güney duvarında bir adet mihrap niş ve bu mihrap nişinin üzerine denk gelen bir adet tepe penceresi bulunmaktadır. Ana eyvanın doğu ve batı duvarlarında ise ikişer pencere ve birer tepe penceresi bulunmaktadır. Ana eyvanın üzeri kubbe ile örtülmüştür.

Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin cepheleri iki sıra tuğla, bir sıra kesme taş ile örülmüştür. Giriş eyvanının bulunduğu doğu cephesinde, ortada bulunan giriş kapısının her iki yanında eşit mesafelerde yerleştirilmiş olan ikişer pencere bulunmaktadır. Bu pencereler medrese hücrelerine açılmaktadır. Medresenin dersliği bulunan güney cephesinde ortada dışarıya doru çıkıntı yapan derslik cephesi ve gerisinde kalan hücre cepheleri görünmektedir. Derslik cephesinde mihrabın üzerinde bulunan bir revzen pencere bulunmaktadır. Ortada bulunan derslik cephesinin iki yanından gözüken hücre cephelerinde ise hücrelere açılan birer pencere bulunmaktadır. Medresenin kuzey cephesinin ortası açık bırakılmıştır, avlu ve güneyindeki açık eyvan-derslik gözükmektedir. Bu cephenin iki yanında ise ikişer tane medrese hücrelerine açılan pencere bulunmaktadır.

(1)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt III- s.118

Medrese hücrelerinin ve revakların üzerini örten tonozların üzeri dışarıdan kurşunla kaplanmıştır. Aynı şekilde derslik eyvanının üzerini örten kubbenin de üzeri dışarıdan kurşunla kaplanmıştır. Medrese hücrelerinin ocaklarından çıkan bacalar kare kesitlidir, tuğla ile inşa edilmiştir ve üzerlerinde piramidal külâh bulunmaktadır.

Şair Ahmet Paşa Medresesi'ne zaman içinde "Veliyyidüddinoğlu Ahmet Paşa Medresesi" ve "Geyikli Medresesi" isimleri de verilmiştir. (1) 1560, 1950 ve 1967 yıllarında çeşitli onarımlar geçirmiş olan medrese, (2) 2003 Yılında İnoksa'nın katkılarıyla Esat Uluumay tarafından onarılarak Osmanlı Kıyafetleri Müzesi olarak düzenlenmiştir. Şair Ahmet Paşa Medresesi günümüzde bu işlevini sürdürmektedir.

Günümüzde medresenin giriş eyvanı geleneksel Osmanlı kıyafetleri müzesinin girişi ve giriş gişesi olarak kullanılmaktadır. Giriş eyvanının kuzeyinde bulunan köşe hücre kitaplık, bu odanın yanında ve avlunun kuzey doğusunda bulunan oda müzenin yönetim odası olarak kullanılmaktadır. Medresenin diğer hücreleri ve ana eyvanı ise geleneksel Osmanlı kıyafetlerinin sergilendiği odalar olarak kullanılmaktadır.

Medresenin hücrelerinde bulunan nişler ve pencereler içeriden görülmektedir. Odaların ve dersliğin duvarları geleneksel Osmanlı kıyafetlerinin sergilenmekte olduğu vitrinlerle kapatılmıştır. Medresenin avlusunda bulunan şadırvan restitüsyon çizimlerine uygun olarak yeniden yapılmıştır. Medresenin cephelerinde, taş örgü derzlerinin aralarındaki derzler boşaltılarak dolgu harcıyla yeniden doldurulmuştur. Medresenin çatı örtüsünü oluşturan ve yıpranmış olan kurşunlar yenilenmiştir.

(1)M. Hızlı- a.g.e - s.132

(2)R. Kaplanoğlu- a.g.e - s.24



Resim 2.45 Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin Güney cephesi.



Resim 2.46 Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin Giriş kapısı.



Resim 2.47 Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin Güney cephesi.



Resim 2.48.Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin giriş cephesi.



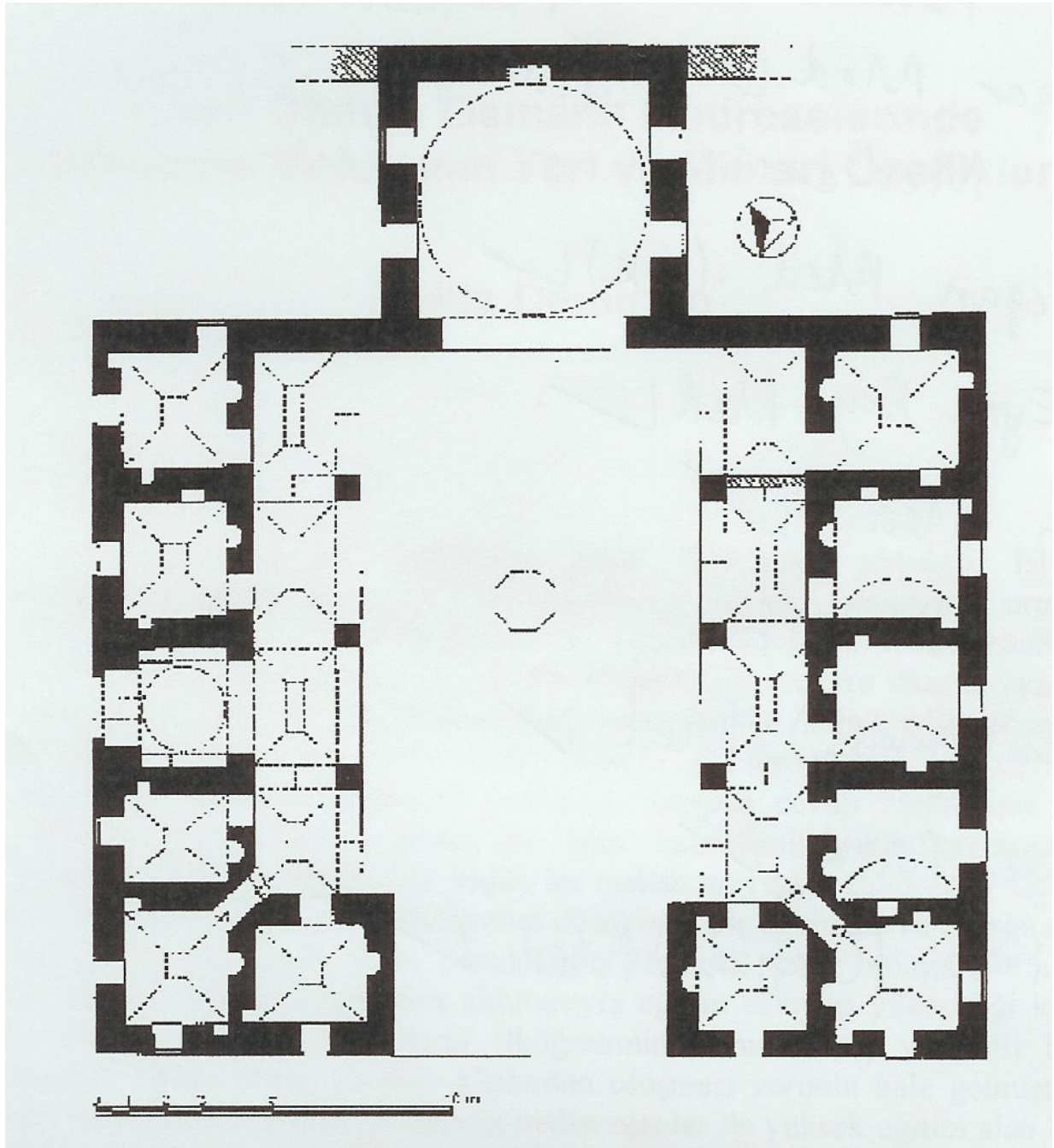
Resim 2.49 Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin avlusu.



Resim 2.50 Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin kuzey cephesi.





Resim 2.51 Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin çatısı.





Çizim 2.12 Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin planı

TABLO 2.10 ŞAİR AHMET PAŞA MEDRESESİ

ADI : ŞAİR AHMET PAŞA	ARAZIYE OTURMA BİÇİMİ : EĞİMLİ	KONUMU : ŞAİR AHMET PAŞA TORRESİNİN BATSINDADIR	BUGÜNKÜ DURUMU : ONARILMIŞ OLUŞULMUŞ OSMANLI KİTAFETLERİ OLARAK KULLANILMAKTADIR
YERİ : BEŞİKÇİLER SEMTİ / BURSA		PLAN TİPİ :	
YAPIM YILI : FATH SULTAN MEHMED DÖNEMİ		DİŞ BOYUTLARI : 1973 X 2474 CM	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : FATH SULTAN MEHMED			
YAPTIRAN : VELİYÜDDÜNOĞLU AHMED PAŞA			

HÜCRE



ADEDİ : 11		
İÇ BOYUT : 315 X 336 cm	Yüksekliği : 105 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Kapak :	Yüksekliği : 237 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Eşik Malzemesi : TAŞ
OCAK : KAPANMIŞ DURUMDA	Adedi : 1 Yüksekliği : 105 cm Genişliği :	KAPANMIŞ DURUMDA
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR		
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ		
DUVAR KALINLIğI : 82 cm		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : YOK		
ÖRTÜ : AYNA TONUZ		
ÖRTÜ MALZ. : TUğLA		
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN LEVHA		
DÖŞEME KAPL. : MOZAIK PARKE *		
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ		
CEPHE ÖZELLİKLERİ		
PENCERE	Yüksekliği : 105 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Kapak :	
KAPI	Yüksekliği : 237 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Eşik Malzemesi : TAŞ	
PENCERE	Avluda : KIRPI SAÇAK Malzemesi : TUğLA Kıvrılı : KARE Kutuluş : PİRAMİDAL	Dış Cephe : KIRPI SAÇAK
SAÇAK	Avluda : KIRPI SAÇAK	Dış Cephe : KIRPI SAÇAK
BACA	Malzemesi : TUğLA Kıvrılı : KARE Kutuluş : PİRAMİDAL	
DUVAR ÖRGÜ TEKNİğİ	2 SIRA TUğLA 1 SIRA KESME TAŞ	

REVAK

REVAK DERİNLİğİ : 231 cm	KEMER BİÇİMİ : SIVRI KEMER
Malzeme : 2 SIRA TUğLA TEK SIRA KESME TAŞ	KEMER MALZ. : TUğLA
	GEÇİŞ ÖGESİ : YOK
	ÖRTÜ : TEKNE TONUZ

* ÖZGUN OLMAYAN MALZEMELER

DERSHANE

KONUMU : MEDRESENİN GÜNEY KANADI ORTA AKSINDA		
İÇ BOYUT : 631 X 332 cm	Yüksekliği : 105 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Kapak :	Yüksekliği : 237 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Eşik Malzemesi : TAŞ
DİŞ BOYUT : 807 X 230 cm		
MİHRAP : GÜNÜMÜZDE KAPALI DURUMDA		
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR		
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ		
DUVAR KALINLIğI : 87 cm		
AKTARMA ELEMANI : KEMER		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : PANDANTİF		
ÖRTÜ : KUBBE		
ÖRTÜ MALZ. : TUğLA		
ÖRTÜ KAPL. : KURŞUN LEVHA		
DÖŞEME KAPL. : MOZAIK PARKE *		
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ		
PLAN ÖZELLİKLERİ		
PENCERE	Yüksekliği : 105 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Kapak :	
KAPI	Yüksekliği : 237 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Eşik Malzemesi : TAŞ	
PENCERE	Avluda : KIRPI SAÇAK Malzemesi : TUğLA Kıvrılı : KARE Kutuluş : PİRAMİDAL	Dış Cephe : KIRPI SAÇAK
SAÇAK	Avluda : KIRPI SAÇAK	Dış Cephe : KIRPI SAÇAK
BACA	Malzemesi : TUğLA Kıvrılı : KARE Kutuluş : PİRAMİDAL	
DUVAR ÖRGÜ TEKNİğİ	2 SIRA TUğLA 1 SIRA KESME TAŞ	
CEPHE ÖZELLİKLERİ		
PENCERE	Yüksekliği : 105 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Kapak :	
KAPI	Yüksekliği : 237 cm Sıra Malzemesi : TAŞ Eşik Malzemesi : TAŞ	
PENCERE	Avluda : KIRPI SAÇAK Malzemesi : TUğLA Kıvrılı : KARE Kutuluş : PİRAMİDAL	Dış Cephe : KIRPI SAÇAK
SAÇAK	Avluda : KIRPI SAÇAK	Dış Cephe : KIRPI SAÇAK
BACA	Malzemesi : TUğLA Kıvrılı : KARE Kutuluş : PİRAMİDAL	
DUVAR ÖRGÜ TEKNİğİ	2 SIRA TUğLA 1 SIRA KESME TAŞ	

AVLU

ÖRTÜ KAPLAMASI : KURŞUN	İÇ BOYUT : 1511 X 1915 cm
ÖRTÜ MALZ. : TUğLA	ÖZGÜN OLMAYAN HAVUZ
DÖŞEME KAPL. : MOZAIK PARKE *	DÖŞEME KAPL. : TAŞ
GERGİ MALZEMESİ : ÇELİK *	AVLU REVAK CEPHESİ ÖRGÜ TEKNİğİ : 2 SIRA TUğLA TEK SIRA KESME TAŞ

2.3 BÖLÜM SONUCU

2.3.1 KONUM ÖZELLİKLERİ

Klasik dönem öncesi Osmanlı medreseleri konum açısından genellikle Sultanların yaptırdıkları büyük külliyeler içerisinde yer almış; Külliye halinde bir camii, zaviye ve türbe gibi farklı işlerli binalar ile birlikte aynı yerde inşa edilmişlerdir. Ancak bağımsız olarak, tek başlarına inşa edilmiş olan medreseler de bulunmaktadır.

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreseler; bir külliye içerisinde inşa edilmiş olan medreseler ve bağımsız, tekyapı olarak inşa edilmiş olan medreseler olmak üzere inşa edilmiş medreseler olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

1. Bir külliye içerisinde inşa edilmiş olan medreseler

1.1. Cami ile aynı binada yer alan medreseler;

Bursa'da bulunan Murad Hüdavendigâr Camisi ve Medresesi (1366) bu grupta incelenmiştir. Hüdavendigâr Camisinin üst katı medrese olarak inşa edilmiştir. Külliye niçinde, medresenin doğusunda Girçık hamamı, kuzeyinde birinci Murad'ın türbesi ve batısında imaret bulunmaktadır.

1.2. Medresenin ayrı bir bina olarak caminin yanında yer aldığı örnekler;

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreselerden Yıldırım Medresesi (1400), Yıldırım Darüşşifası (1394), Yeşil Medresesi (1424) ve Muradiye Medresesi (1425) bu grupta incenmiş olan medrese örnekleridir.

Yıldırım Darüşşifası ve Yıldırım Medresesi Yıldırım Külliyesinin birer parçası olarak inşa edilmişlerdir. Fakat Yıldırım Darüşşifası, Yıldırım Medresesi'nden farklı olarak, külliye duvarlarının dışında Yıldırım Camisi'nin 250m doğusunda inşa edilmiştir. (1) Yıldırım Külliyesinde cami, medrese ve darüşşifa dışında Yıldırım türbesi ve Yıldırım hamamı da bulunmaktadır.

(1)Y. Akkuluç- a.g.e - s.123

Yeşil külliyesinde Yeşil medresesi dışında Yeşil Camisi, Yeşil İmareti ve Yeşil türbe bulunmaktadır. Muradiye Külliyesinde ise Muradiye Medresesi'nin doğusunda, yanında, inşa edilmiş olan Muradiye Camisi bulunmaktadır. Muradiye külliyesi'nde cami ve medrese dışında Muradiye Hamamı ve oniki türbe bulunmaktadır.

2. Bağımsız, tek yapı olarak, inşa edilmiş olan medreseler

2.1. Küçük bir külliye oluşturan medreseler;

Bu grupta incelenmiş olan medrese örnekleri, yanında o medreseyi yaptırana ait türbe, hazire, sebül, çeşme bazen bir mescit veya kütüphane bulunan medreselerdir. Şair Ahmet Paşa Medresesi (Geyikli Medresesi) bu gruba girmektedir. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin batısında yanında, Şair Ahmet Paşa'nın türbesi inşa edilmiştir.

2.2. Tek yapı olan medreseler;

Bu grupta incelenmiş olan medrese örnekleri; çevrelerinde birlikte inşa edilmiş olan camii, türbe gibi başka bir yapı bulunmayan veya bir külliye içerisinde inşa edilmemiş, bağımsız, tek yapı olarak inşa edilmiş olan medreselerdir.

İncelenmiş olan medreseler içerisinde; İznik'çe, Süleyman Paşa Medresesi(1332), Bursa'da Lala Şahin Paşa Medresesi (1339) ve Gökdere Medresesi bu gruba giren medreselerdir.

Gökdere Medresesinin yakınında Kaygan (Kayhan) Medresesi inşa edilmiştir. Kayhan Medresesi yıkıldıktan sonra yakında bulunması nedeniyle bu medrese ile karıştırılmış olan Gökdere Medresesi Kaygan Medresesi olarak da anılmıştır.(1) Bu duruma karşın Gökdere Medresesi ilk inşaa edildiği dönemde bağımsız bir medrese, tek yapı olarak inşaa edilmiştir.

(1) M. Hızlı- a.g.e - s.140

2.3.2- PLAN ÖZELLİKLERİ

Daha önce de bahsettiğimiz gibi bazı araştırmacılar tarafından medrese yapılarının mimari kaynağının Horasan ve Türkmenistan'da yaygın bir konut tipi olan iç avlulu ve eyvanlı evler olduğu ileri sürülmektedir.(1) Osmanlı öncesi Anadolu'da inşa edilmiş olan medreseler plan özellikleri açısından birbirlerine çok benzemektedirler. Bu plan şemasına göre oturma ve okuma işlevlerini üstlenmiş olan oda ve eyvanların merkezinde kubbeyle örtülmüş olan bir salon veya uzunlamasına gelişmiş revaklı bir avlu bulunmaktadır. (2) Ortada bulunan bu mekânın açık veya kapalı olmasına göre Osmanlı öncesi Anadolu medreseleri açık avlulu ve kapalı avlulu olarak ikiye ayrılmıştır. Osmanlı erken dönemi medrese mimarisinde ise daha erken tarihli Anadolu medreselerinden farklı olarak, açık avlulu plan tipi kapalı avlulu plan tipinden daha fazla kullanılmıştır. Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreselerden, günümüze ulaşabilmiş en erken tarihli örneklerden biri olan Lala Şahin Paşa Medresesi kapalı avlulu medrese tipinde inşa edilmiş olan tek örnektir. Bu dönemde Bursa'da inşa edilmiş olan diğer medreselerin tümünün avlusu açıktır.

Erken dönem Osmanlı medreselerinde, Osmanlı öncesi Anadolu medreselerinde bulunan dersane eyvanı ve kışlık dersane bulunmamaktadır veya mimari şema içerisindeki yerleri değişmiştir. Yekta Demiralp bu dönem medreselerini dersane mekânı açısından dört grupta incelemiştir. (3)

1. Yalnızca ana eyvanı bulunan medrese örnekleri;

Yalnızca ana eyvanı bulunan medrese örneklerinde kapalı bir dersane mekânı bulunmamaktadır. Tüm öğrencilerin toplanabileceği, derslik işlevi bu açık eyvanda yürütülmüştür. Açık eyvanın avluya girişi büyük bir kemerle sağlanmıştır. “Dershanenin açık olması, Bursa iklimiyle te’lif edilecek gibi değildir. Öyle dolduğu halde aynı devrin Vaiziye Medresesinde, daha sonraları Çelebi, II. Sultan Murad ve Fatih devirlerinde, yine Bursa şehrinde tekrarlandığı görülmektedir.” (4)

(1) A. Kuran- a.g.e - s.6

(2) D. Kuban- a.g.e - s. 105

(3) Y. Demiralp- a.g.e s.4

(4)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.534

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilen medreselerden, yalnızca derslane eyvanı bulunan medrese özelliğine sahip örnekler olarak; Lala Şahin Paşa Medresesi, Yıldırım Medresesi, Yeşil Medresesi ve Gökdere Medresesi gösterilebilir.

Lala Şahin Paşa Medresesi hariç, yukarıda sıralamış olduğumuz, yalnızca bir ana eyvanı bulunan, tüm medrese örneklerinde derslik eyvanını yaklaşık kare planlı olduğu, cepheden dışarıya doğru taşıdığı ve iki yanlarının boş bırakıldığı görülmüştür.

Lala Şahin Paşa medresesi hariç diğer medrese örneklerinde ana eyvanın üzeri genellikle bir kubbeye kapatılmıştır. Kubbeye geçiş ise pandantiflerle sağlanmıştır. Yıldırım Medresesi, Yeşil Medresesi ve Muradiye Medresesi gibi örneklerde ise bir sıra üçgen kuşaktan da yararlanılmıştır.

Avlusunun üzeri bir kubbeye kapatılmış olan Lala Şahin Paşa Medresesi ise bu grupta, sadece bir eyvanlı olması dışında, diğer özellikleriyle farklılıklar göstermektedir. Lala Şahin Paşa Medresesinde diğer örneklerde olduğu gibi, ana eyvan cepheden dışarıya çıkıntı yapmamaktadır. Ayrıca ana eyvanının üzeri diğer medreselerde olduğu gibi kubbeye değil tonozla örtülmüştür.

Yıldırım medresesi dışındaki bu grupta bulunan bütün medrese örneklerinde derslik eyvanında birer mihrap nişi yer almıştır.

2- Yalnız kışlık (kapalı) dersliği bulunan medrese örnekleri;

Bu grupta incelenmiş olan medreselerde derslik olarak kullanılacak büyüklükte tek bir mekân bulunmaktadır. Kışlık derslane mekânına aynı avluya açılan bir kapıdan girilmektedir. Kışlık derslane mekânı medrese içerisinde bulunduğu kanadın tam ortasında yer almaktadır. Bu gruba giren medrese örneklerinde derslane mekânının cepheden bütünüyle taşma yapmadığı, sadece bir kısmının çıkıntı yaptığı görülmüştür.

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreselerden, Subaşı Eyne Bey Medresesi ve İznik'te inşa edilmiş olan Süleyman Paşa Medresesi bu gruba dâhil edilmiştir.

3- Biri kapalı, diğeri eyvan şekilli olmak üzere iki dershanesi bulunan örnekler;

Osmanlı Öncesi Anadolu medreselerinde hem kapalı kışlık bir derslane bulunması hem de açık yazlık bir derslane bulunması çok sık rastlanan bir özelliktir.

Erken dönem Osmanlı medreselerinden; Edirne Saatli Medrese, Peykler Medresesi ve Afyon Gedik Ahmet Paşa Medresesinde de ana eyvan ve kapalı derslane mekânları yan yana bulunmaktadır.

İncelemiş olduğumuz Osmanlı klasik dönemi Bursa medreseleri arasında bu plan özelliğini gösteren medrese örneği bulunmamaktadır.

4- Derslane için ayrılmış özel bir mekâm bulunmayan medreseler;

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreselerden günümüzde sağlam durumda olan Hüdavendigâr Medresesi bu plan özelliğini göstermektedir. Derslane için ayrılmış özel bir mekâm bulunmayan Hüdavendigâr Medresesi'nde medresenin alt katında bulunan caminin medresenin dersliği olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.(1)

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde plan özelliklerinden, hücrelerin derslaneyle olan ilişkileri konusunda 'U' plan şemasının kullanılmış olduğu gözlenmiştir.

İznic Süleyman Paşa Medresesi, Yıldırım Medresesi, Yeşil medresesi, Muradiye Medresesi ve Gökdere medresesi 'U' plan şemasında inşa edilmiş olan medrese örnekleridir.

(1) Y. Demiralp- a.g.e - s.7

2.3.3- CEPHE ÖZELLİKLERİ

Klasik dönem incisi Bursa medreseleri cephe özellikleri açısından;

- 1- Giriş cephesi ve giriş kapısının özellikleri,
- 2- Medrese hücrelerinin bulunduğu yan cephelerin özellikleri,
- 3- Derslik cephesinin özellikleri olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

- 1- Giriş cephesi ve giriş kapısının özellikleri;

Osmanlı medreselerinde bulunan taç kapılar Selçuklu ve Beylikler devrindeki medreselerde olduğu kadar dikkat çekici özellikler göstermemişlerdir.(1)

Bursa'da Lala Şahin Paşa Medresesi, Şair Ahmet Paşa Medresesi ve Gökdere medreselerinde, giriş kapıları basit birer çerçeveye belirlenmiştir. Giriş kapılarında bu özelliği gösteren medreselerden Lala Şahin Paşa Medresesi dışındakilerde giriş kapısının her iki yanında medrese hücrelerinin pencereleri bulunmaktadır. Gökdere Medresesinde ise giriş kapısının her iki yanında bulunan bu pencerelerin medresenin köşe odalarına açılanlarının üzerinde birer tane tepe penceresi de bulunmaktadır.

Muradiye Medresesi, Yeşil Medresesi ve Yıldırım Medresesinde ise taç kapılar dışı açılan bir eyvanın gerisinde yer almaktadır. Bu medreselerin giriş cephelerinde de, incelemiş olduğumuz diğer medreselerde olduğu gibi, giriş kapısının iki yanına medrese hücrelerinin dışı açılan pencereleri dizilmiştir.

(1) A. Ersen- a.g.e.- s. 49

2- Medrese hücrelerinin bulunduğu yan cephelerin özellikleri;

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde hücre pencereleri genellikle tek sıra halinde yerleştirilmiştir. Fakat İznik Süleyman Paşa Medresesinde ve Bursa Gökdere Medresesinde hücre pencerelerinin dizilişindeki bu sistemin bazı değişiklikler gösterdiği gözlenmiştir. İznik Süleyman Paşa Medresesi'nde hücre pencerelerinin üzerinde birer tane de yuvarlak, tepe pencereleri bulunmaktadır. Hücre pencerelerinin üzerinde bulunan bu yuvarlak tepe pencereye 'öküzgözü' adı da verilmiştir. (2) Gökdere Medresei'nde ise hücrelerin cepheye açılan pencereleri bulunmamaktadır. Hücrelerin doğal ışık alabilmesi amacıyla hücrelerin üzerini örten tonozda açıklıklar yapılmıştır ve hücrelerin avluya açılan birer penceresi bulunmaktadır.

3- Derslik cephesinin özellikleri;

Yeşil medresesi, Muradiye medresesi, Yıldırım Medresesi ve Subaşı Eyne Bey Medreselerinde dersane dış cephelerinde alt sırada iki pencere ve üst sırada bu pencereleri ortlayan tek pencere bulunmaktadır. Gökdere Medresesi'nin dersane dış cephesinde ise alt sırada iki pencere ve üst sırada iki pencere bulunmaktadır.

Pencere kemerleri genellikle iki- üç tuğla ve bir taş malzeme ile veya sadece tuğla malzeme ile örülmüştür. Çökertme kemerinin oluşturduğu niş içerisinde yer alan pencereler dikdörtgen şekillidir. Çökertme kemerinin oluşturduğu şerit, tek sıra tuğla veya testere dişli tuğla malzeme olabilmektedir.(3)

2.3.4- YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ

Erken Osmanlı döneminde inşa edilmiş olan yapılarda Bizans etkisinin yoğun olarak hissedildiği ve bu durumun sebebi olarak da, 14. yüzyılın ilk yarısında ele geçirilmiş olan kentlerdeki Bizans yapılarının yeniden kullanılmış olması ve yeni yapıların inşaatında Bizans ustalarının çalışmış olması Ahmet Ersen tarafından belirtilmiştir.(4)

(2)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt I- s.176

(3) N. Y. Uluengin- Osmanlı- Türk sivil mimarisinde pencere açıklıklarının gelişimi- s.33

(4) A. Ersen- a.g.e.- s. 29

Almaşık duvar örgüsünde kullanılmış olan tuğla boyutlarının genellikle 15x30, 30x30 veya 30x35 olduğu ve yüksekliklerinin de genellikle 3,5cm ile 4,5cm arasında değişmektedir. Bu boyutların Bizans yapılarında kullanılan tuğla boyutlarıyla aynı olduğu gözlenmiştir. Tuğlalar moloz taş ile inşa edilmiş olan duvarlarda dolgu malzemesi olarak kullanılırken, genellikle iki veya üç sıra tuğla hatıl şeklinde, aralarında birer kesme taş, kaba yonu taş veya moloz taş yerleştirilmiştir. Düzgün kesme taş malzeme Yeşil medresesinde yalnızca giriş cephesinde kullanılmıştır. İznik Süleyman Paşa Medresesi'nde dış cepheler ağırlıklı olarak moloz taşla örülmüş ve cephelerin köşeleri kesme taş malzeme ile tamamlanmıştır. Gökdere Medresesinde ise üç sıra tuğla hatılın arasında moloz taşla örülmüştür.

Osmanlı medreselerinin revaklarında düşey taşıyıcı olarak paye veya sütunlar kullanılmıştır. Subaşı Eyne Bey Medresesi'nin revaklarında düşey taşıyıcı olarak kesme taş payeler kullanılmıştır. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nin revaklarında ise düşey taşıyıcı olarak tuğla- taş almaşık malzemeli payeler kullanılmıştır. Bu örneklerin dışında Muradiye Medresesi gibi örneklerde revaklarda düşey taşıyıcı olarak sütunların ve payelerin birarada kullanılmış olduğu gözlenmiştir.

Bu dönemde inşa edilmiş olan medreselerden revaklarında düşey taşıyıcı olarak sütun kullanılmış olan örneklerde genellikle Bizans yapılarından alınmış olan devşirme malzemeler kullanılmıştır ve sütunlar çoğunlukla granit veya mermer malzemedен inşa edilmiştir.

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde revakların, kubbelerle tonozla veya bir kısmı kubbe, bir kısmı tonozla örtülmüş olduğu gözlenmiştir. İznik Süleyman Paşa Medresesi'nde revaklar kubbelerle örtülmüştür. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nde revaklar tonozla örtülmüştür. Yeşil Medresesi'nde eyvanın önündeki revaklar tonoz, diğerleri ise kubbeyle örtülmüştür. Muradiye Medresesi'nde girişin doğu kenarındaki revaklar tonoz, diğer revaklar ise kubbeyle örtülmüştür. Yıldırım Medresesi ve Gökdere Medresesi'nde ise giriş eyvanının önündeki revak birimi kubbe diğerleri ise tonoz ile örtülmüştür.

Medrese hücrelerinde düşey taşıyıcı olarak duvarlar kullanılmıştır. Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde medrese hücrelerinin üzeri kubbeyle veya tonozla örtülmüştür. Hücrelerinin üzeri tonozla örtülmüş olan medrese örneklerinin bazılarında, köşe odalarda tonoz örtü sisteminin tekne tonoz olarak değiştiği gözlenmiştir. İznik Süleyman Paşa medresesi'nin hücrelerinin üzeri kubbelerle örtülmüştür ve kubbeyle geçiş elemanı olarak

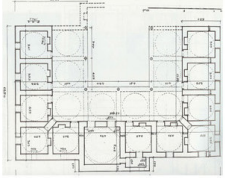
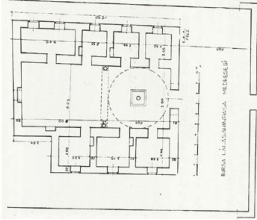
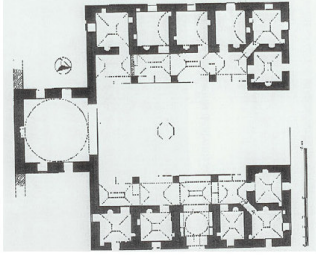
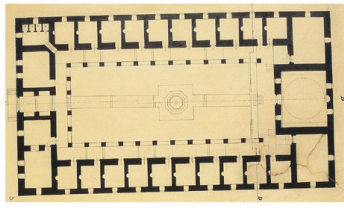
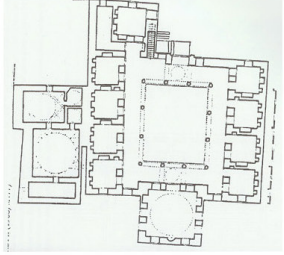
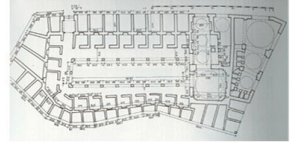
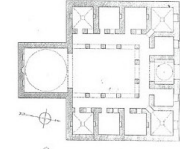
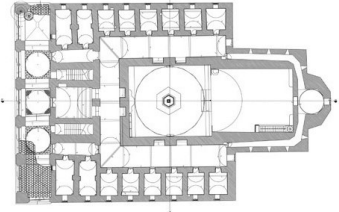
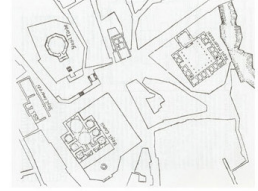
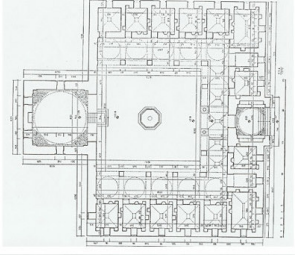
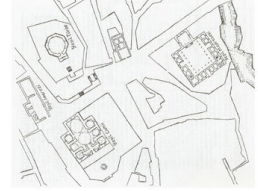
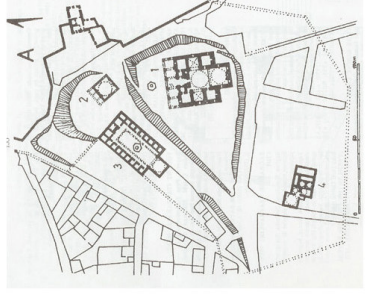
pandantifler kullanılmıştır. Lala Şahin Paşa Medresesi'nde, Yıldırım Medresesi'nde, Murad Hüdavendigâr Medresesi'nde, Subaşı Eyne Bey Medresesi'nde, Yeşil Medresesi'nde, Muradiye Medresesi'nde, Şair Ahmet Paşa Medresesi'nde ve Gökdere Medresesi'nde ise hücrelerin üzeri tonozla örtülmüştür.

Lala Şahin Paşa Medresesi hariç incelediğimiz dönemdeki bütün medreselerin dersliklerinin üzeri kubbeyle örtülmüştür. Kubbeğe geçişler, pandantifler veya üçgen kuşaklarla sağlanmıştır ve bazı örneklerde bu geçiş öğelerinin mukarnaslarla bezendiği görülmüştür. Lala Şahin Paşa Medresesi'nin dersliğinin üzeri ise tonozla örtülmüştür.

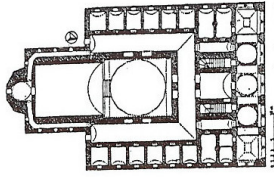
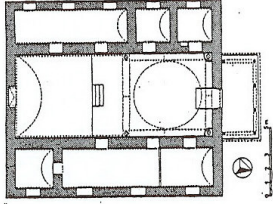
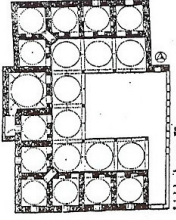
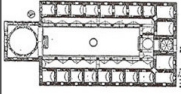
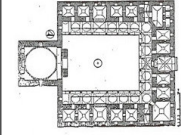
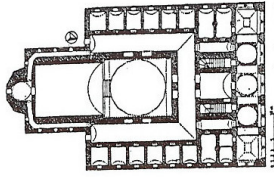
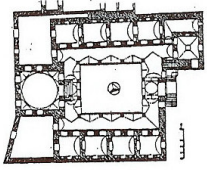
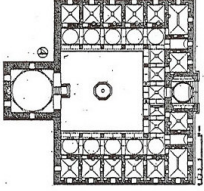
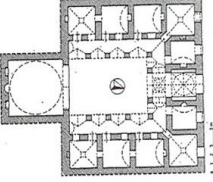
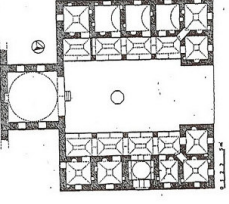
Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde kullanılmış olan iki değişik saçak tipi gözlenmiştir. Yeşil Medresesi, Muradiye Medresesi, Lala Şahin Paşa Medresesi, Yıldırım Medresesi, Subaşı Eyne Bey Medresesi, Şair Ahmet Paşa Medresesi ve Gökdere Medresesi Saçak bitişi olarak kirpi saçağın kullanılmış olduğu örneklerdir. İznik Süleyman Paşa Medresesi'nde, Yıldırım Darüşşifası'nda ve Murad Hüdavendigâr Medresesi'nde ise profilli taş saçak kullanılmıştır.

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde inşa edilmiş olan bacalar genellikle kare kesitli, tuğla malzemeli ve piramidal külahlıdır. İncelemiş olduğumuz medreseler arasında; Yıldırım Medresesi'nin bacası kesme taş malzeme ve İznik Süleyman Paşa Medresesi'nin bacası ise yassı yaş malzeme ile inşa edilmiştir. Diğer medreselerin bacaları ise tuğla ile inşa edilmiştir.

TABLO 2.12 BURSA MEDRESELERİNİN KONUM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

BAĞIMSIZ TEK YAPI OLARAK İNŞA EDİLMİŞ OLAN MEDRESELER		BİR KÜLLİYE İÇİNDE İNŞA EDİLMİŞ OLAN MEDRESELER	
İZNİK SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİ	LALA ŞAHİN PAŞA MEDRESESİ	ŞAİR AHMED PAŞA MEDRESESİ	YILDIRIM DARUŞŞİFASI
BİR KÜLLİYE İÇİNDE DEĞİL, BAĞIMSIZ TEK YAPI OLARAK İNŞAA EDİLMİŞTİR.	BİR KÜLLİYE İÇİNDE DEĞİL, BAĞIMSIZ TEK YAPI OLARAK İNŞAA EDİLMİŞTİR.	BİR KÜLLİYE İÇİNDE DEĞİL, BAĞIMSIZ TEK YAPI OLARAK İNŞAA EDİLMİŞTİR.	YILDIRIM KÜLLYESİNİN İÇİNDE İNŞAA EDİLMİŞTİR.
			
SUBAŞI EYNE BEY MEDRESESİ	VAİZİYE MEDRESESİ	GÖKDERE MEDRESESİ	MURAD HÜDAVENDİGAR MEDRESESİ
İNEBAY HAMAMININ YANINDA İNŞAA EDİLMİŞTİR.	ULUCAMI NİN BATI KAPISI KARŞISINDA BAĞIMSIZ TEK YAPI OLARAK İNŞAA EDİLMİŞTİR.	BİR KÜLLİYE İÇİNDE DEĞİL, BAĞIMSIZ TEK YAPI OLARAK İNŞAA EDİLMİŞTİR.	HÜDAVENDİGAR CAMII İLE BİRLİKTE İNŞAA EDİLMİŞTİR. CAMININ ÜST KATINDADIR.
			
YEŞİL MEDRESESİ	MURADIYE MEDRESESİ	YEŞİL MEDRESESİ	YEŞİL KÜLLYESİNİN İÇİNDE İNŞAA EDİLMİŞTİR.
			

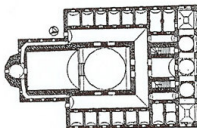
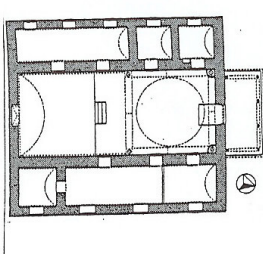
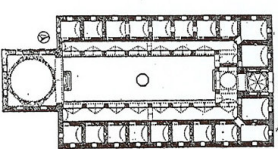
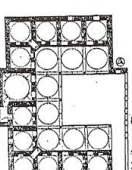
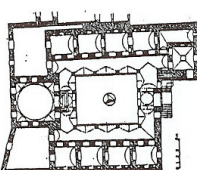
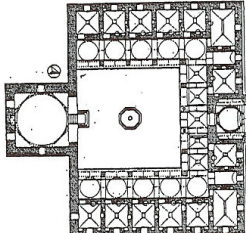
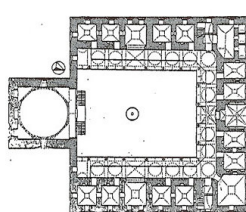
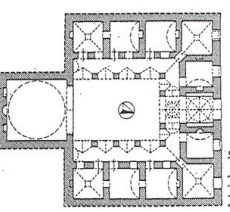
TABLO 2.13 BURSA MEDRESELERİ EYVAN/DERSHANE DEĞERLENDİRİLMESİ**

DERSHANE OLMAYANLAR	DERSHANE DİŐA TAŞKIN OLMAYAN	DERSHANE KISMEN DİŐA TAŞKIN	DERSHANE TAMAMEN DİŐA TAŞKIN
 <p>Bursa Murad Hüdavendigâr Medresesi (1363)</p>	 <p>Bursa Lala Şahin Paşa Medresesi (1399/ 1400)</p>	 <p>İznik Süleyman Paşa Medresesi (1331)</p>	 <p>Bursa Yıldırım Medresesi (1391/1400)</p>  <p>Bursa YıŐal Medresesi (1423)</p>
 <p>Bursa Murad Hüdavendigâr Medresesi (1363)</p>	 <p>Bursa Subaşı Eyne Bey Medresesi</p>	 <p>Bursa Muradiye Medresesi (1425/26)</p>	 <p>Bursa Gökdere Medresesi</p>  <p>Bursa Ahmed Paşa Medresesi</p>



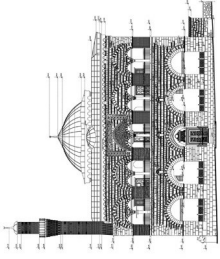
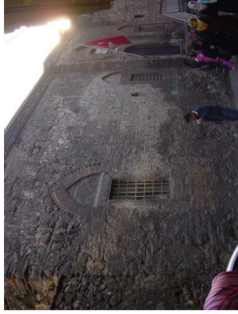
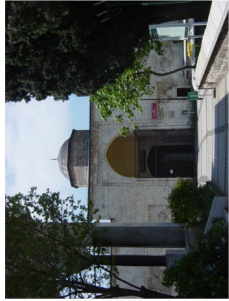
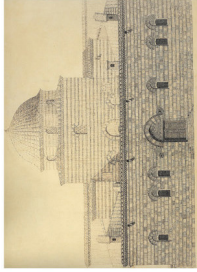






* FİSUN KARADAĞ - DAVUTPAŞA MEDRESESİ ÖRNEĞİNDE 15.YY İSTANBUL MEDRESELERİ KORUMA SORUNLARI VE ÖNERİLERİ YÖKSEK LİSANS TEZİNDEN ÖRNEK ALINARAK HAZIRLANMIŞTIR.

**PLANILAR,Y.DEMİRALP,ERKEN DÖNEM OSMANLI MEDRESELERİ,ANK.2000.



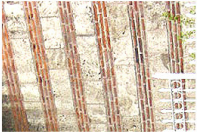




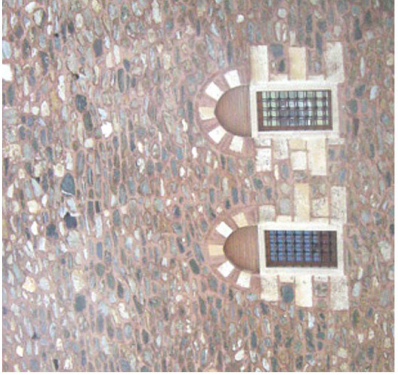


TABLO 2.14 BURSA MEDRESELERİ HÜCRELERİN DİZİŞLERİ VE DERSHANE İLE İLİŞKİLERİNE BAĞLI OLARAK PLAN DEĞERLENDİRİLMESİ

BELİRLİ PLAN ŞEMASI OLMAYAN	KARŞILIKLI İKİ DİZİDEN OLUŞAN PLAN	U PLAN	
 <p>Bursa Mured Hibrevendigar Medresesi (1363)</p>	 <p>Bursa Lala Şahin Paşa Medresesi (1339)</p>	 <p>Bursa Yıldırım Medresesi (1399/1400)</p>	 <p>Iznik Süleyman Paşa Medresesi (1331)</p>
 <p>Bursa Subaşı Eyne Bey Medresesi</p>	 <p>Bursa Muradiye Medresesi (1425/26)</p>	 <p>Bursa Yeşil Medrese (1424)</p>	 <p>Bursa Cökböre Medresesi</p>
<p>* FISUN KARADAĞ - DAVUTPAŞA MEDRESESİ ÖRNEĞİNDE 15.YY İSTANBUL MEDRESELERİ KORUMA SORUNLARI VE ÖNERİLERİ YÖKSEK LİSANS TEZİNDEN ÖRNEK ALINARAK HAZIRLANMIŞTIR. **PLANLAR, Y. DEMİRALP, ERKEN DÖNEM OSMANLI MEDRESELERİ, ANK, 2000.</p>			

TABLO 2.15 BURSA MEDRESELERİ GİRİŞ CEPHELERİNİN GÖRÜNÜŞLERİ

<p>IZNIK SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİ</p> 	<p>LALA SAHİN PAŞA MEDRESESİ</p> 	<p>MURAD HÜDAVENDİGAR MEDRESESİ</p> 	<p>SUBAŞI EYNE BEY MEDRESESİ</p> 
<p>YILDIRIM MEDRESESİ</p> 	<p>YILDIRIM DARÜŞŞİFASI</p> 	<p>VAİZİYE MEDRESESİ</p> 	<p>YEŞİL MEDRESESİ</p> 
<p>MURADIYE MEDRESESİ</p> 	<p>ŞAIR AHMED PAŞA MEDRESESİ</p> 	<p>GÖKDERE MEDRESESİ</p> 	<p>YESİL MEDRESESİ</p> 

TABLO 2.16 BURSA MEDRESELERİ DUVAR ÖRGÜ SİSTEMLERİ DEĞERLENDİRMESİ

MOLOZ TAŞ	TUĞLA HATİL VE KESME TAŞ	TUĞLA HATİL VE MOLOZTAŞ
 <p>İZNİK SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİ</p>	<p>ÜÇ SIRA TUĞLA HATİL TEK SIRA KESME TAŞ</p>  <p>MURAD HÜDAVENDİĞAR MEDRESESİ</p>  <p>LALA ŞAHİN PAŞA MEDRESESİ</p>  <p>YILDIRIM MEDRESESİ</p> <p>İKİ SIRA TUĞLA HATİL TEK SIRA KESME TAŞ</p>  <p>VAZİYE MEDRESESİ</p>	<p>MOLOZ TAŞ VE ÜÇ SIRA TUĞLA HATİL</p>  <p>MURADIYE MEDRESESİ</p> <p>MOLOZ TAŞ VE İKİ SIRA TUĞLA HATİL</p>  <p>GÖKDERE MEDRESESİ</p>
 <p>YILDIRIM DARÜŞŞİFASI</p>	 <p>ŞAİR AHMED PAŞA MEDRESESİ</p>	<p>MOLOZ TAŞ VE TEK SIRA TUĞLA HATİL</p>  <p>YEŞİL MEDRESESİ</p>

BÖLÜM 3- GÖKDERE MEDRESESİ

3.1- GÖKDERE MEDRESESİ'NİN TARİHÇESİ

II. Beyazid dönemi bilginlerinden Paşa Çelebi tarafından yaptırılmış olan medrese bazı kayıtlarda Paşa Çelebi medresesi olarak da geçmektedir. Gökdere Medresesi Kayhan Caddesi üzerinde caddenin güneyinde tek yapı olarak inşa edilmiştir. Medresenin Kayhan caddesi üzerinde bulunması ve yakınındaki Kayhan Camisi nedeniyle bazı kaynaklarda 'Kayhan' veya 'Kaygan' olarak da anılmıştır. Mefail Hızlı, Osmanlı Klasik Döneminde Bursa Medreseleri isimli eserinde medresenin yapım yılıyla ilgili olarak, 1943 yılında yazılmış olan bir belgeye dayanarak, medresenin II. Beyazid devrinde inşa edilmiş olabileceğini belirtmektedir. (1)

Gökdere Medresesinin paye itibariyle 1552-53'den önce otuzlu medrese olduğu anlaşılmıştır. Otuzlu medreseler Belegattan 'şerh-i Miftah' ın okutulmasından dolayı bu adı almışlardır. Buralardaki tahsil süresi 1529-30 sıralarında iki sene iken 1575-76' da en az iki ay 1597-98' de üç ay olarak tespit edilmiştir. Otuzlu medreselerde okutulan dersler; Fıkıh (Tenkih ve Tavziv), Belagat (Şer-i Miftaf), Kelam (Haşiye-i Tecdit) ve Hadis (Mesabih) (2) Gökdere Medresesi'nin öğrenci sayısı ilk dönemlerde 10-12 arasında değiştiği düşünülmektedir. Bu sayı 1884'de on iken, 1906'da medrese kapatılmadan hemen önce otuza yükselmiştir. Bursa mahkeme sicillerinden bu medreseye ; Kayhan (Kaygan) çarşısında on iki dükkan ve bir ahır, Tatarlar çarşısında on üç dükkan, bir tadbikhane ve bir karhane, Tatarlar Mahallesi'nde sekiz odalı bir bekarhane, Yoğurt hanı civarında 'Ada' adıyla bilinen yedi dükkan ve bunlara yakın üç dükkan ve bir mahzen, Kayhan çarşısında bir, Gökdere'de üç tane değirmen, Bir debbağhane, Bedrettinoğlu Mahallesi'nde üç ahır, Paşa Çelebi'nin ayrıca bıraktığı nakit akçe vakfedilmiş olduğu anlaşılmıştır. Gökdere Medresesi 1556, 1565, 1589, 1608, 1627 ve 1906 yıllarında çeşitli onarımlar geçirmiştir. (3) 1906 yılında kadınlar hapisanesi olarak kullanılan medrese kaynakların çoğunda yıkılmış olarak yer almaktadır. Kaynakların çoğunda medresenin yıkılmış olarak yer almasının sebebi dört cephesinin de başka yapılarla çevrelenmiş olması ve medresenin yapıların arkasında kalmış olması olarak düşünülmektedir. Günümüzde Osmangazi Belediyesi tarafından kültür merkezi olarak kullanılmak üzere onarılmaktadır. Bu amaçla giriş cephesine bitişik nizamda inşa edilmiş olan dükkanlar Osmangazi Belediyesi tarafından satın alınmış ve yıkılmıştır.

(1) M. Hızlı, a.g.e, s. 139-140

(2) C. Baltacı, a.g.e, s. 38 – 99

(3) Bursa Ansiklopedisi, Cilt II, s. 774

3.2. GÖKDERE MEDRESESİ'NİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE ERKEN DÖNEM OSMANLI MEDRESELERİ İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.2.1. Konum Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi ;

Gökdere Medresesi'nin yakınında, medreseyle birlikte inşa edilmiş olan cami, türbe veya mescit gibi başka bir yapı bulunmamaktadır. Gökdere Medresesi bir külliye içerisinde inşa edilmemiş, tek yapı olarak inşa edilmiş olan medreselerdendir. Gökdere Medresesi'nin Kayhan Caddesi üzerinde bulunması ve yakınındaki Kayhan Camisi nedeniyle bazı kaynaklarda 'Kayhan' veya 'Kaygan' olarak da anılmıştır. Kayhan Camisi'nin yakınlarında ayrıca ismi Kayhan olan bir de medrese inşa edilmiştir. Kayhan Medresesi daha erken bir tarihte yıkılmış olduğundan Gökdere Medresesine, Kayhan Medresesi'nin adı verilmiştir.(1) Gökdere Medresesi dışında, incelenmiş olan medreseler içerisinde; İznik'te, Süleyman Paşa Medresesi(1331) ve Bursa'da Lala Şahin Paşa Medresesi (1339) de tek yapı olarak inşa edilmiş olan medreselerdir.

3.2.2. Plan Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi ;

Gökdere Medresesi dikdörtgen avluyu çevreleyen revaklardan ve revakların gerisindeki on hücreden, bir giriş eyvanından ve bir ana eyvandan oluşmaktadır. Medresenin 5.22m x 9.15m ölçülerindeki dikdörtgen avlusunun üç tarafı revaklarla bir tarafı ise derslik eyvanıyla çevrilmiştir. Gökdere Medresesi'nin dikdörtgen planlı avlusunun üzeri, Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan Lala Şahin Paşa Medresesi dışındaki bütün örneklerde olduğu gibi açıktır. Bu avlu medresenin daha sonra geçirdiği onarımlar sırasında kapatılmıştır. Avluyu çevreleyen revakların üzerine tuğladan örülmüş ayakların arasına tepe penceresi olarak düşünülmüş camekanlar yerleştirilmiştir. Tuğla ayakların üzerine ise çatı oturtulmuştur. Günümüzde medresenin avlusunda herhangi bir su elemanı bulunmamaktadır. Fakat medresenin ilk inşa edildiği dönemlerde avlunun ortasında diğer medrese örneklerinin çoğunluğunda (Şair Ahmet Paşa Medresesi Bursa , Subaşı Medresesi Bursa, Peykler Medresesi Edirne ,...) gözlenmiş olduğu gibi bir havuz bulunduğu düşünülmektedir.

(1)E. H. Ayverdi- a.g.e - Cilt III- s.117

Gökdere Medresesi'nin avlusunun üç tarafı revaklarla çevrilmiştir, dersliğin bulunduğu kanatta revaklar bulunmamaktadır. Aynı özellik Yıldırım Medresesi'nde, Yeşil Medresesi'nde ve Muradiye Medresesi'nde de gözlenmiştir. Revaklar bir sıra taş ve üç sıra tuğla olarak inşa edilmiş olan ayakların üzerinde oturan sivri kemerlerden oluşmuştur. Revakların giriş cephesinin gerisine, medresenin kuzey tarafına denk gelen bölümünde kemer sırasının tam ortasında bulunan sivri kemer diğer kemerlerden daha alçak olarak inşa edilmiştir. Revakların taş dokusunun üzerini örten sıvaların büyük bir kısmı dökülmüştür, taş örgüsü görünmektedir. Bu örgü sisteminin daha çok tuğla bölümleri yıpranmış durumdadır. Osmangazi Belediyesi'nin yaptığı temizleme çalışmaları sayesinde revaklardaki bütün taş yüzeyleri ortaya çıkartılmıştır. Ayrıca bu çalışmalar sonucunda medresenin çatısından gelen suları toplayan çörten yerleri de ortaya çıkmıştır. Avlunun kuzey tarafında kalan çörten izleri revakların her iki köşesinde yer alırken, avlunun batı ve doğu taraflarında kalan revaklarda çörten izleri tam ortada bulunan ikinci ve üçüncü kemerlerin ortasında yer almaktadır. Revak kemerlerinin arasında ve kemerler ile oda duvarları arasında ahşap gergi izleri gözlenmiştir. Günümüzde kemerlerin arasındaki ahşap gergilerin çoğu yok olmuştur, sadece birkaç tanesi mevcut durumdadır. Revakların üst bitiminde kirpi saçaklar bulunmaktadır ve bu kirpi saçaklarda yer yer kopmalar ve kararmalar gözlenmektedir. Medresenin kuzeyinde yer alan revakların ortasının üzeri altıgen bir kubbe ile, iki yanının üzeri ise tonozla örtülmüştür. Medresenin doğu ve batı yanlarında kalan revakların üzeri ise tonozla örtülmüştür.

Gökdere Medresesi'nin kuzeyinde 2.21 m. x 4.53 m. ölçülerinde küçük bir giriş eyvanı bulunmaktadır. Bu giriş eyvanının kuzeyinde medresenin giriş kemeri, güneyinde medrese revaklarına açılan bir kemer, doğu ve batı taraflarında ise kemerlerin altında yaklaşık 70 cm derinliğinde birer adet niş bulunmaktadır. Giriş eyvanının üzeri sekizgen kubbeye örtülmüştür.

1.55 m derinliğindeki medrese revaklarının ardında on adet medrese hücresi bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 3.40 m. x 3.37 m. ölçülerindeki hücrelerin her birinde birer ocak, revaklara açılan birer pencere ve yine revaklara açılan birer kapı bulunmaktadır ve medrese hücrelerinin üzeri tonozla örtülmüştür. Medresenin giriş cephesine ve arka cepheye bakan hücreleri hariç bütün hücrelerinde cepheden pencere gibi bir açıklık gözlenmemiştir. Fakat bu odaların üzerindeki tonoz örtüsünde eşit boyutlarda ve niteliklerde açılmış dikdörtgen biçimli açıklıklar mevcuttur. Bu açıklıkların her odada aynı şekilde tekrar etmesine ve biçimlerine bakılarak tepe penceresi olarak kullanılmış oldukları düşünülmektedir. Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da

inşa edilmiş olan diğer medrese örneklerinde böyle bir özellik gözlenmemiştir. Diğer örneklerde her medrese hücrelerinin dış cepheye açılan penceresi bulunmaktadır. Medresenin girişinin her iki yanında bulunan odalarda birer pencere bulunmaktadır. Medresenin köşe hücrelerinde ise bu durumun bazı değişikliklere uğradığı gözlenmiştir. Medresenin köşelerinde yer alan bu hücrelerde dışa açılan pencerelerin üzerlerinde birer tepe penceresi bulunmaktadır. Bu durum Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan diğer medreselerde gözlenmemiştir. İznik'te inşa edilmiş olan Süleyman Paşa Medresesi'nin bütün hücrelerinde dışarıya açılan pencerelerin üzerinde yuvarlak tepe pencereleri inşa edilmiştir, fakat Gökdere medresesinde bulunan tepe pencereleri şekil ve mimari özellik olarak Süleyman Paşa Medresesi'nde bulunan tepe pencerelerinden farklılıklar göstermektedir. Aynı şekilde incelenmiş olan diğer örneklerde medrese hücrelerinin revaklara açılan pencereleri bulunmazken Gökdere Medresesi'nin giriş cephesinde yer alan iki köşe hücreleri hariç bütün hücrelerinde revaklara açılan birer pencere bulunmaktadır. Köşe hücrelerde de diğer medrese hücreleri gibi medrese revaklarına açılan birer kapı bulunurken, revaklara açılan birer pencere bulunmamaktadır ve bu hücrelerin üzerleri tekne tonozla örtülmüştür. Hücre duvarları moloz taş ve aralarında tuğla ile örülmüştür. Medrese hücrelerinin revaklara açılan kapılarının üzerlerinde bulunan küçük sivri kemerler ise tuğla ile inşa edilmiştir ve bu kapılarda lento malzemesi olarak ahşap kullanılmıştır. Bu odalarının revaklara açılan kapılarındaki ahşap lento yer yer bozulmuş, yer yer de tamamen ortadan kalkmıştır. Lento ile kemer arasındaki tuğla örgü bazı kapılarda yıkılmıştır. Medresenin arka cephesine bakan pencereler kapatılmış durumdadır, fakat duvar örgüsü içerisindeki izleri gözlenebilmektedir. Medrese hücrelerinde bulunan ocaklar yıkılarak genişletilmiş ve medresenin odalarını birbirine bağlayan kapılar olarak kullanılmıştır.

Gökedere Medresesi'nin hücrelerinin revaklarının ve avlusunun üzeri kırma çatı ile kapatılmıştır ve kırma çatının üzeri alaturka kiremit ile kaplanmıştır.

Girişin tam karşısında, medrese avlusunun güneyinde 5.20m. genişliğindeki büyük bir kemerle geçilen ana eyvan yer almaktadır. Tüm öğrencilerin toplanabileceği derslik işlevi bu açık eyvanda yürütülmüştür. Gökdere Medresesi'nin ana eyvanı 6.82m. x 6.73m. ölçülerindedir. Yaklaşık kare planlı olan bu ana eyvan cepheden dışarıya doğru taşmaktadır. Derslik eyvanının güney duvarının tam ortasında bir mihrap nişi bulunmaktadır. Mihrap nişinin her iki yanında birer pencere ve birer de üstlük pencere bulunmaktadır. Derslik eyvanında düşey taşıyıcı olarak düzensiz bir şekilde kullanılmış tuğla ve ahşap hatılların arasında moloz taş ile inşa edilmiş olan duvarlar kullanılmıştır. Derslik eyvanının güney güney duvarında bulunan mihrap nişi ise tuğla

malzemeyle inşa edilmiştir. Bu duvarda bulunan pencere açıklıklarında ise lento olarak ahşap malzeme kullanılmıştır. Günümüzde bu pencereler medresenin arkasına bitişik nizamda inşa edilmiş olan yapılar nedeniyle kapatılmış durumdadır. Derslik cephesinin doğu ve batı duvarları ise sağırdır, üzerlerinde hiçbir açıklık veya açıklık izi bulunmamaktadır. Gökdere Medresesi ilk inşa edildiğinde dersliğin üzerinin büyük bir kubbe ile örtülmüş olduğu, fakat daha sonra bu kubbenin yıkılmış ve medresenin geçirdiği onarımlardan birinde kiremit kaplama, kırma çatı ile örtülmüş olduğu derslik duvarında bulunan kemer ve pandantiflerin durumundan anlaşılmıştır. Kubbenin üzerine oturduğu kemerlerde ve pencerelerinde çatlaklar gözlenmektedir, bu çatlakların oluşma sebebi olarak da kemerin üzerindeki kubbenin yıkılmış olması nedeniyle kemerin taşıdığı yük sisteminin bozulmuş olması düşünülmektedir. Kubbeye geçiş elemanı olarak kemerler ve bu kemerlerin arasında kalan pandantifler kullanılmıştır. Kemerler ve pandantifler tuğla malzeme ile inşa edilmiştir. Gökdere Medresesi gibi, Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilen medreselerden, Lala Şahin Paşa Medresesi, Yıldırım Medresesine Yeşil Medresesi'nde de yalnızca bir derslane eyvanı bulunmaktadır. Lala Şahin Paşa Medresesi hariç bu özelliğe sahip olan bütün medrese örneklerinde derslik eyvanını yaklaşık kare planlı olduğu, cepheden dışarıya doğru taşıdığı ve iki yanlarının boş bırakıldığı görülmüştür. Genellikle bu örneklerde derslik eyvanının üzerinin bir kubbeye kapatıldığı gözlenmiştir. Kubbeye geçiş ise pandantiflerle sağlanmıştır. Yıldırım Medresesi, Yeşil Medresesi ve Muradiye Medresesi gibi örneklerde ise bir sıra üçgen kuşaktan da yararlanılmıştır. Yıldırım medresesi dışındaki bu grupta bulunan bütün medrese örneklerinde derslik eyvanında birer mihrap nişi yer almıştır.

3.2.3. Cephe Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi ;

Gökdere Medresesi'nin giriş cephesi kasım 2004 tarihine kadar çeşitli dükkanlar ile çevrelenmiş, medrese geride kalmıştır. Osman Gazi Belediyesi'nin Gökdere Medresesi'ni onararak kültür merkezi olarak işlevlendirme çalışmaları sırasında mevcut dükkanlar yıkılmış ve cephedeki sıvalar temizlenmiştir. Gökdere Medresesi'nin giriş cephesi üç sıra tuğla ve aralarında moloz taş ile inşa edilmiş ve saçak bitişlerinde ise iki sıra tuğla kipi saçak kullanılmıştır. Günümüzde gözlemlenebilir durumda olan bu cephenin tam ortasında, giriş eyvanının yükseltilmiş olan ön duvarı ve bu eyvanın medreseye girişi sağlayan kapısı yer almaktadır. Cephenin ortasında yer alan giriş kapısının her iki yanında simetrik bir düzenle yerleştirilmiş olan ikişer pencere bulunmaktadır. Bu pencereler giriş eyvanının yanlarında bulunan medrese hücrelerine ve medresenin köşe hücrelerine açılmaktadır. Medresenin köşe hücrelerine açılan pencerelerin üzerlerinde daha önce de bahsetmiş olduğumuz tepe pencereleri bulunmaktadır. Giriş cephesinin

üst bitiminde bulunan ve bütün cephelerde devam eden tuğla kirpi saçakların bu tepe pencerelerinin üzerinden döndüğü gözlenmektedir. Aynı özellikteki tepe pencerelerinin Fatih Sultan Mehmet devrinde Sofya’da inşa edilmiş olan Mahmut Paşa Camisinde ve Fatih Sultan Mehmet devrinde İstanbul’da inşa edilmiş olan Üsküdar Rum Mehmet Paşa Camisinde kullanılmış olduğu gözlenmiştir.(1) (2) Köşe odalarda bulunan tepe pencerelerinin revzen tipi pencere olduğu Nihal Yöney Uluengin’ in Osmanlı-Türk Sivil Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi adlı eserinde belirtmiş olduğu bilgilere dayanarak, medrese mimarisinde cephe düzeninin gelişimi ile ilgili tablodan anlaşılmıştır. (3) Giriş cephesinde medresenin konumu ve kötü kullanımından kaynaklanan bozulmalar gözlenmektedir. Medresenin ön cephesine bitişik olan dükkanlar ile medrese arasında geçiş sağlamak amacıyla ön cephedeki kapı ve pencere açıklıkları büyütülmüştür. Büyütülmüş olan cephe açıklıkları güvenliği sağlamak amacıyla geçici olarak tel kapılarla kapatılmıştır. Bu cephe açıklıklarının pencerelerinin demir lokmaları bulunduğu da daha önce bahsetmiş olduğumuz kaynaklardan yaralanılarak gözlenmiştir. Ayrıca Peykler Medresesi’nin kapı doğraması eş dönem yapı örneği olması açısından bir belge olarak ele alınmıştır. (1) (4) Medresenin ön cephesinde dükkanların çatı sınırına, cephenin kirpi saçak bölümüne denk gelen bölümde kararma gözlenmektedir. Dükkanların içerisinde kalan cephe duvarları sıvanmıştır.

Günümüzde Gökdere Medresesi’nin üç tarafı bitişik nizamda inşa edilmiş olan konut işlevli yapılar tarafından çevrilmiştir. Bu nedenle doğrudan gözlemleyemediğimiz bu cepheler hakkında medrese hücrelerinin ve derslik eyvanının medresenin cephelerine açılan duvarlarında bulunan izlerden yararlanarak bilgi toplanmıştır. Gökdere Medresesi’nin doğu ve batı cephelerinde hücrelere açılan pencere bulunmamaktadır. Bu cephelere bakan hücreler daha önce de bahsettiğimiz gibi üzerlerini örten tonozda bulunan açıklıklardan ve avluya açılan pencerelerinden doğal ışık almaktadırlar. Güney cephesinin tam ortasında dışarıya doğru çıkıntı yapmış olan ana eyvanın cephesi ve her iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş olan, daha geride kalan medrese hücrelerinin cepheleri bulunmaktadır. Ana eyvanın cephesinde iki pencere ve üzerlerinde ise iki adet tepe penceresi bulunmaktadır. Derslik cephesinin her iki yanında ve daha gerisinde kalan cephelerde ise hücrelere açılan birer pencere ve bu pencerelerin üzerlerinde yer alan birer tepe penceresi bulunmaktadır.

(1) E. H. Ayverdi , a.g.e, s. 854- 855

(2) O. Aslanapa , a.g.e, s. 105- 118

(3) N. Y. Uluengin , Osmanlı- a.g.e, s. 26- 40

(4) F. Uluengin ve B. Uluengin ve M. B. Uluengin - Osmanlı Anıt Mimarisinde Klasik Yapı Detayları (Classic constuction details of Ottoman monumental achitecture) - s. 63-69- s. 174-196.

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreselerden; Yeşil medresesi, Muradiye medresesi, Yıldırım Medresesi ve Subaşı Eyne Bey medreselerinde dersane dış cephelerinde alt sırada iki pencereleri ve üst sırada bu pencereleri ortlayan tek tepe pencereleri bulunmaktadır, fakat Gökdere Medresesi'nin dersane dış cephesinde ise alt sırada iki pencere ve üst sırada iki tepe penceresi bulunmaktadır.

3.2.4. Yapım Sistemi Ve Malzeme Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi ;

İncelemiş olduğumuz Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan yapılarda Bizans etkisinin yoğun olarak hissedildiği ve bu durumun sebebi olarak da, 14. yüzyılın ilk yarısında ele geçirilmiş olan kentlerdeki Bizans yapılarının yeniden kullanılmış olması ve yeni yapıların inşaatında Bizans ustalarının çalışmış olması Ahmet Ersen tarafından belirtilmiştir.(1) Fakat Gökdere Medresesi'nde böyle bir özellik gözlenmemiştir.

Almaşık duvar örgüsünde kullanılmış olan tuğla boyutlarının genellikle 15x30, 30x30 veya 30x35 olduğu ve kalınlıklarının da genellikle 3,5cm ile 4,5cm arasında değiştiği gözlenmiştir. Tuğlalar moloz taş ile inşa edilmiş olan duvarlarda dolgu malzemesi olarak kullanılırken, genellikle iki veya üç sıra tuğla hatıl şeklinde, aralarında birer kesme taş, kaba yonu taş veya moloztaş yerleştirilmiştir. Düzgün kesme taş malzeme Yeşil Medresesi'nde yalnızca giriş cephesinde kullanılmıştır. İznik Süleyman Paşa Medresesi'nde dış cepheler dış cepheler ağırlıklı olarak moloztaşla örülmüş ve cephelerin köşeleri kesme taş malzeme ile tamamlanmıştır. Gökdere Medresesi'nde ise üç sıra tuğla hatılın arasında moloztaş malzeme kullanılarak duvarlar örülmüştür.

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreselerin revaklarında taşıyıcı olarak paye veya sütunlar kullanılmıştır. Muradiye Medresesi gibi örneklerde revaklarda düşey taşıyıcı olarak sütun ve payeler birarada kullanılmış olduğu gözlenmektedir. Gökdere Medresesi'nde ise düşey taşıyıcı olarak payeler kullanılmıştır. Avlunun üç tarafını çevreleyen revaklar bir sıra taş ve üç sıra tuğla olarak inşa edilmiş olan ayakların üzerinde oturan sivri kemerlerden oluşmuştur. Revak kemerleri üç sıra tuğla ve aralarında birer sıra taş ile inşa edilmiştir.

(1) A. Ersen- a.g.e.- s. 29

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde revakların, kubbelerle tonozla veya bir kısmı kubbe, bir kısmı tonozla örtülmüş olduğu gözlenmiştir. İznik Süleyman Paşa Medresesi'nde revaklar kubbelerle örtülmüştür. Şair Ahmet Paşa Medresesi'nde revaklar tonozla örtülmüştür. Yeşil Medresesi'nde eyvanın önündeki revaklar tonoz, diğerleri ise kubbeye örtülmüştür. Muradiye Medresesi'nde girişin doğu ve batı taraflarındaki revaklar tonoz, diğer revaklar ise kubbeye örtülmüştür. Yıldırım Medresesi ve Gökdere Medresesi'nde ise giriş eyvanının önündeki revak birimi kubbe diğerleri ise tonoz ile örtülmüştür.

Hücre duvarlarının taş örgü sisteminde kesme taş, tuğla hatıllı moloz taş ve moloz taş gibi farklı sitemlerin kullanılmış olduğu gözlenmiştir. Gökdere Medresesinde ise hücre duvarları moloztaş ve aralarda düzensiz bir şekilde tuğla kullanılarak örülmüştür. Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde medrese hücrelerinin üzeri kubbeye veya tonozla örtülmüştür. Hücrelerinin üzeri tonozla örtülmüş olan medrese örneklerinde, köşe odalarda tonoz örtü sisteminin tekne tonoz veya ayna tonoz olarak değiştiği gözlenmiştir. İznik Süleyman Paşa medresesi'nin hücrelerinin üzeri kubbelerle örtülmüştür ve kubbeye geçim elemanı olarak pandantifler kullanılmıştır. Lala Şahin Paşa Medresesi'nde, Yıldırım Medresesi'nde, Murad Hüdavendigâr Medresesi'nde, Subaşı Eyne Bey Medresesi'nde, Yeşil Medresesi'nde, Muradiye Medresesi'nde, Şair Ahmet Paşa Medresesi'nde ve Gökdere Medresesi'nde ise hücrelerin üzeri tonozla örtülmüştür. Bu medreselerin köşe hücrelerinin üzeri ise tekne tonozla örtülmüştür.

Lala Şahin Paşa Medresesi hariç incelediğimiz dönemdeki bütün medreselerin dersliklerinin üzeri kubbeye örtülmüştür. Kubbeye geçişler, pandantifler veya üçgen kuşaklarla sağlanmıştır ve bazı örneklerde bu geçiş öğelerinin mukarnaslarla bezendiği gözlenmiştir. Gökdere Medresesi'nde ise örneklerin çoğunda olduğu gibi kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmıştır.

Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa medreselerinde kullanılmış olan iki değişik saçak tipi gözlenmiştir. Bu saçak tiplerinden biri kirpi saçak, diğeri ise taş malzemeli profilli saçak tipidir. Yeşil Medresesi, Muradiye Medresesi, Lala Şahin Paşa Medresesi, Yıldırım Medresesi, Subaşı Eyne Bey Medresesi, Şair Ahmet Paşa Medresesi ve Gökdere Medresesi Saçak bitişi olarak kirpi saçak kullanılmıştır.

Medresenin ön ve arka cephelerinde bulunan tepe pencerelerinin üzerleri birer küçük tonozla kapatılmıştır. Bu küçük tonozlar oda içlerinden hiç hissedilmezken dışarıdan odaların üzerini örten büyük tonozlarla birleştikleri gözlenebilmektedir. Bu yapı detayının Fatih Sultan Mehmet devrinde farklı şehirlerde inşa edilmiş yapılarda uygulanmış örnekleri gözlemlenmiştir. Üsküdar'da bulunan Rum Mehmet Paşa Camisi'nde ve Sofya'da bulunan Mahmut Paşa Camisi'nde aynı detayla uygulanmış olan tepe pencereleri gözlenmiştir. Bu camilerin her ikisinin üzeri de tonoz ve kurşunla kapatılmıştır, böylece küçük tonozla büyük tonozların birleştiği bölümde bir sorun oluşmamıştır. Gökdere Medresesi'nin inşa edilmiş olduğu dönemde inşa edilmiş olan medreselerin ve mescitlerin çatı örtüleri hakkında araştırma yapılmış ve bu dönemde çatı örtü kaplaması olarak genellikle kurşun kullanıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca kurşun dışında alaturka kiremit ve Bursa ve İznik çevresinde yoğunlukla kullanılmış olduğu görülen Bursa tipi kiremit kullanılmış olduğu anlaşılmıştır. Raif Kaplan oğlu'nun Bursa ve Anıtları adlı eserinde Gökdere Medresesi'nin örtüsünün bu bölgede yoğunlukla kullanılmış olan Bursa tipi kiremit olduğunu belirtmiştir. (2)

Gökdere Medresesi'nin hücrelerindeki ocaklardan çıkan bacalar kare kesitli, tuğla malzemeli ve piramidal külahlıdır. Bu özelliğin Osmanlı klasik dönemi öncesi Bursa'da inşa edilmiş olan medreselerden Yıldırım Medresesi ve İznik Süleyman Paşa Medresesi dışındaki tüm örneklerde aynı şekilde olduğu gözlenmiştir. Yıldırım Medresesi'nin bacası kesme taş malzeme ile örülmüştür ve İznik Süleyman Paşa Medresesi'nin bacası ise yassı taş malzeme ile örülmüştür.



Resim 3.1 Gökdere Medresesi'nin giriş cephesi.
(Ekim 2005)



Resim 3.2 Gökdere Medresesi'nin avlusundan dersliğinin görünüşü. (Nisan 2005)



Resim 3.3 Gökdere Medresesi'nin Avlusundan revaklarının görünüşü. (Şubat 2006)



Resim 3.4 Gökdere Medresesi'nin avlusundan revaklarının görünüşü. (Nisan 2005)



Resim 3.5 Gökdere Medresesi'nin avlusundan revaklarının görünüşü. (Şubat 2006)



Resim 3.6 Gökdere Medresesi'nin hücrelerinde bulunan tepe pencereleri. (Nisan 2005)



Resim 3.7 Gökdere Medresesinin dersliği. (Şubat 2006)



Resim 3.8 Gökdere Medresesi'nin revakları. (Nisan 2005)



Resim 3.9 Gökdere Medresesi'nin hücre kapıları. (Nisan 2005)



Resim 3.10 Gökdere Medresesi'nin hücrelerinde bulunan ocaklar. (Nisan 2005)



Resim 3.11 Gökdere Medresesi'nin Dersliğinde Güney duvarında bulunan kemerdeki çatlak. (Nisan 2005)



Resim 3.12 Gökdere Medresesi'nin çatısı.
(Nisan 2005)



Resim 3.13 hücrelerin üzerini örten tonoz.
(Şubat 2006)



Resim 3.14 Gökdere Medresesi'nin çatısı.
(Nisan 2005)



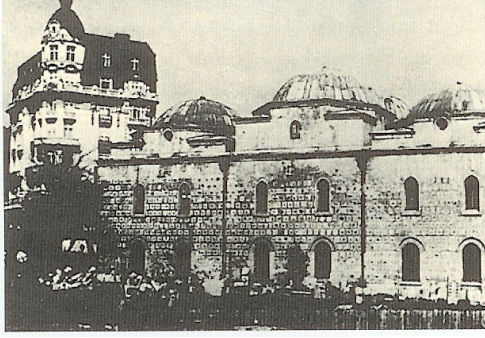
Resim 3.15 Gökdere Medresesi'nin çatısı.
(Şubat 2006)



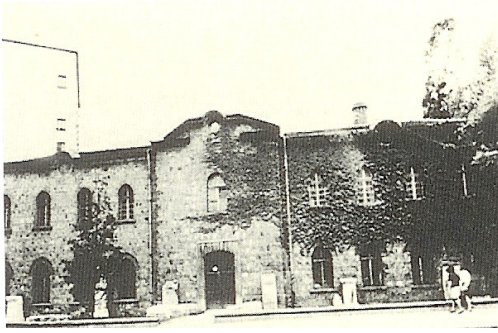
Resim 3.16 Gökdere Medresesi'nin çatısı.
(Nisan 2005)



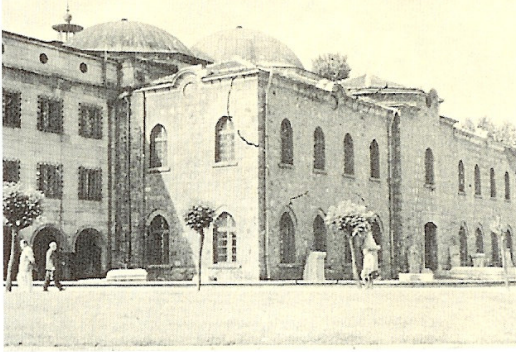
Resim 3.17 Gökdere Medresesi'nin dersliği.
(Şubat 2006)



Resim 3.18 Sofya Mahmut Paşa Cami



Resim 3.19 Sofya Mahmut Paşa Cami



Resim 3.20 Sofya Mahmut Paşa Cami



Resim 3.21 Üsküdar Rum Mehmet Paşa Cami

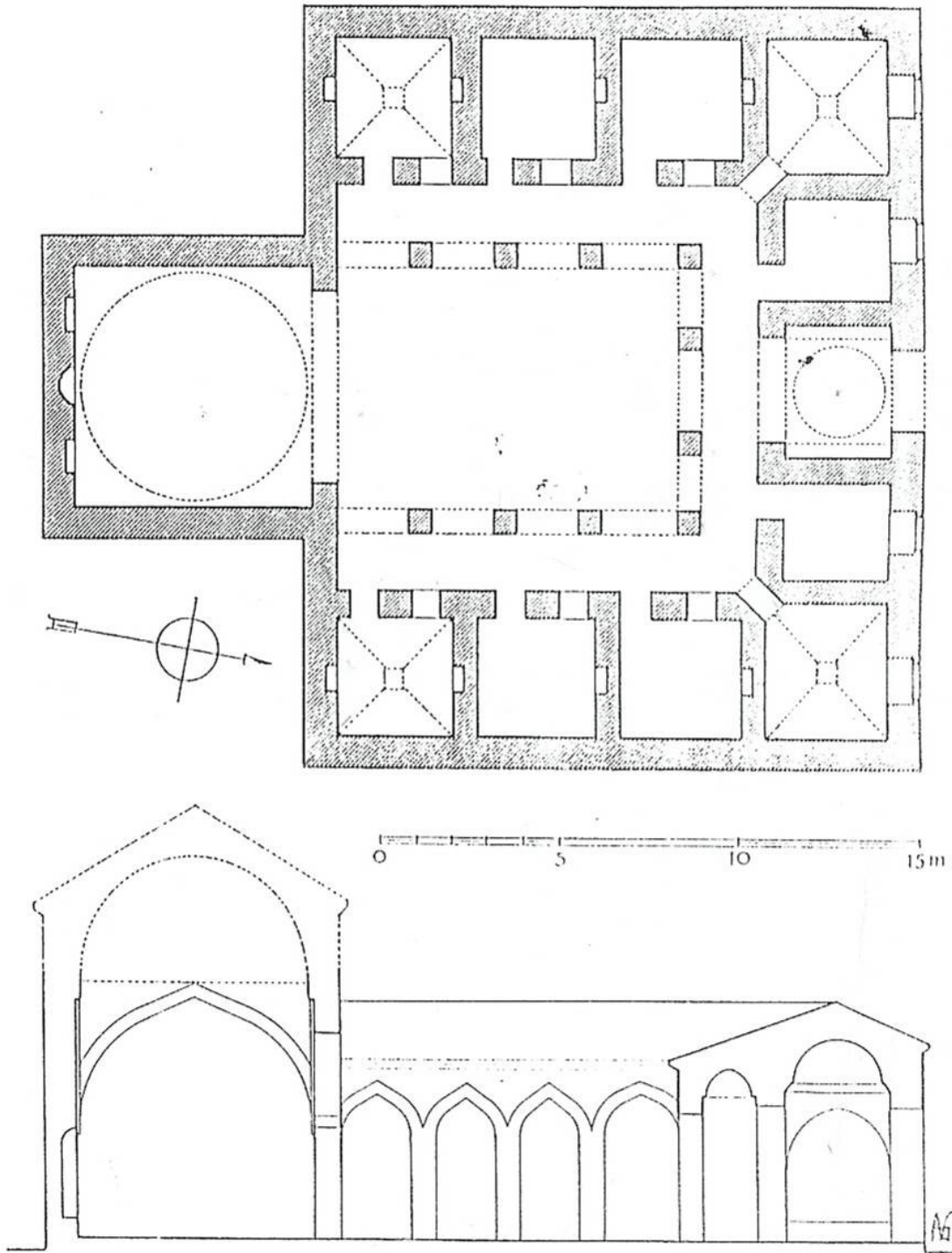


FIG. 106. — MÉDRESSÉ DE GÖKDERE.

Çizim 3.1 Gökdere Medresesi'nin Albert Gabriel tarafından hazırlanmış olan restitüsyon çizimleri.

TABLO 3.1 GÖKDERE MEDRESESİ

ADI : GÖKDERE	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ : DÜZ	KONUMU : TEK BAŞINA BİR MEDRESE OLARAK İNŞAA EDİLMİŞ	BUGÜNKÜ DURUMU : 2006 YILINDA RESTORE EDİLEREK KÜLTÜR MERKEZİ KULLANILMAYA BAŞLANMIŞTIR
YERİ : KAYHAN CADESİ /BURSA		PLAN TİPİ :	
YAPIM YILI : II.BEYAZİD DÖNEMİ			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ : II.BEYAZİD			
YAPTIRAN : PAŞA ÇELEBİ		RÖLÖVE 2005	
		DİŞ BOYUTLARI : 2075 X 1881 CM	



HÜCRE

ADEDİ : 10	Yüksekliği : 140cm	Yüksekliği : 386 cm
İÇ BOYUT : 334X339 cm	Sivri Mibzanlı : YOK	Sivri Mibzanlı : YOK
	Kapak : YOK	Eşik Mibzanlı : YOK
ÖÇAK : 1	Yüksekliği : 79 cm	Yüksekliği : 82 cm
	MEVCUT DEĞİL	
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR		
DUVAR MALZEMESİ : MOLÖZ TAŞ		
DUVAR KALINLIĞI : 74 cm		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : YOK		
ÖRTÜ : TONÖZ		
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA		
ÖRTÜ KAPL. : BURSA TİPİ KİREMIT		
DÖŞEME KAPL. : YASSI TUĞLA *		

DERSHANE

KONUMU : MEDRESENİN GÜNEYİ	Yüksekliği : 123 cm	Yüksekliği : 123 cm
İÇ BOYUT : 673X629 cm	Sivri Mibzanlı : YOK	Sivri Mibzanlı : YOK
DİŞ BOYUT :	Kapak : YOK	Kapak : YOK
MIHRAP : DERSLİĞİN GÜNEY DUVARINDA		
DÜŞEY TAŞIYICI : DUVAR		
DUVAR MALZEMESİ : TAŞ		
DUVAR KALINLIĞI : 80 cm		
AKTARMA ELEMANI : PANDANTİF		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ : KEMER		
ÖRTÜ : KUBBE		
ÖRTÜ MALZ. : TUĞLA		
ÖRTÜ KAPL. : KİREMIT		
DÖŞEME KAPL. : YASSI TUĞLA *		

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ : 160 cm	KEMER BİÇİMİ : SIVRI KEMER
Malzeme : 3 SIRA TUĞLA TEK SIRA MOLÖZTAŞ	KEMER MALZ. : ÜÇ SIRA TUĞLA TEK SIRA TAŞ
	GEÇİŞ ÖGESİ : YOK
	ÖRTÜ : TONÖZ

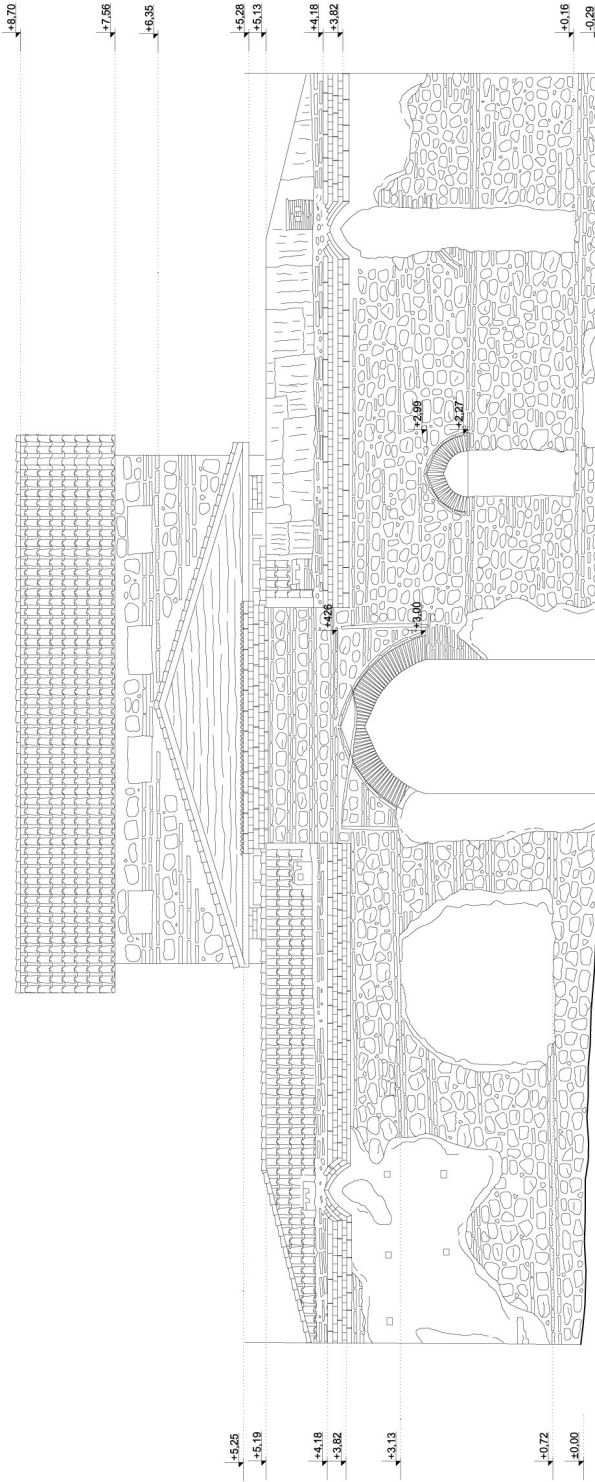
AVLU

İÇ BOYUT : 922 X 687 cm
SU ÖGESİ : MEVCUT DEĞİL
DÖŞEME KAPL. : YASSI TUĞLA *
AVLU REVAK ÇEPHESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ : ÜÇ SIRA TUĞLA TEK SIRA TAŞ

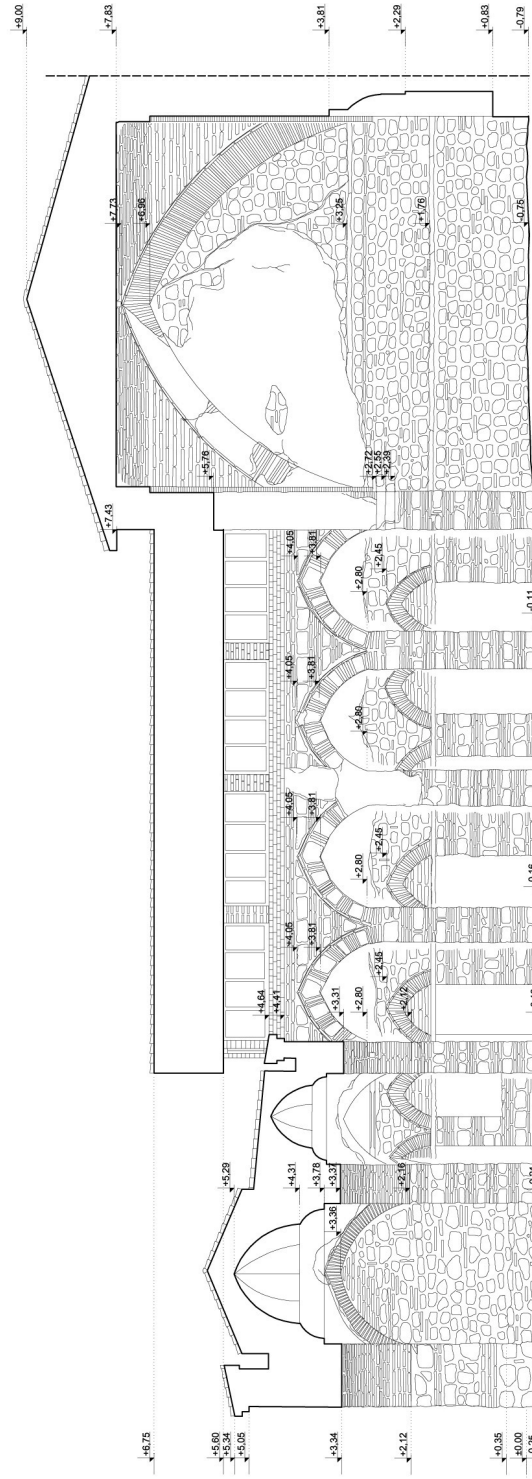


YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME ÖZELLİKLERİ
SAÇAK TİPİ : AVLUDA KIRPI SAÇAK	SAÇAK TİPİ : AVLUDA KIRPI SAÇAK
DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ : BEZEME	DUVAR ÖRGÜ TEKNİĞİ : BEZEME
DİĞ ÇEPHESİ : KAPUDA	DİĞ ÇEPHESİ : KAPUDA
3 SIRA TUĞLA	3 SIRA TUĞLA
1 SIRA MOLÖZTAŞ	1 SIRA MOLÖZTAŞ
GEÇİŞ ÖĞESİNDE : YOK	GEÇİŞ ÖĞESİNDE : YOK
KUBBEMDE : YOK	KUBBEMDE : YOK

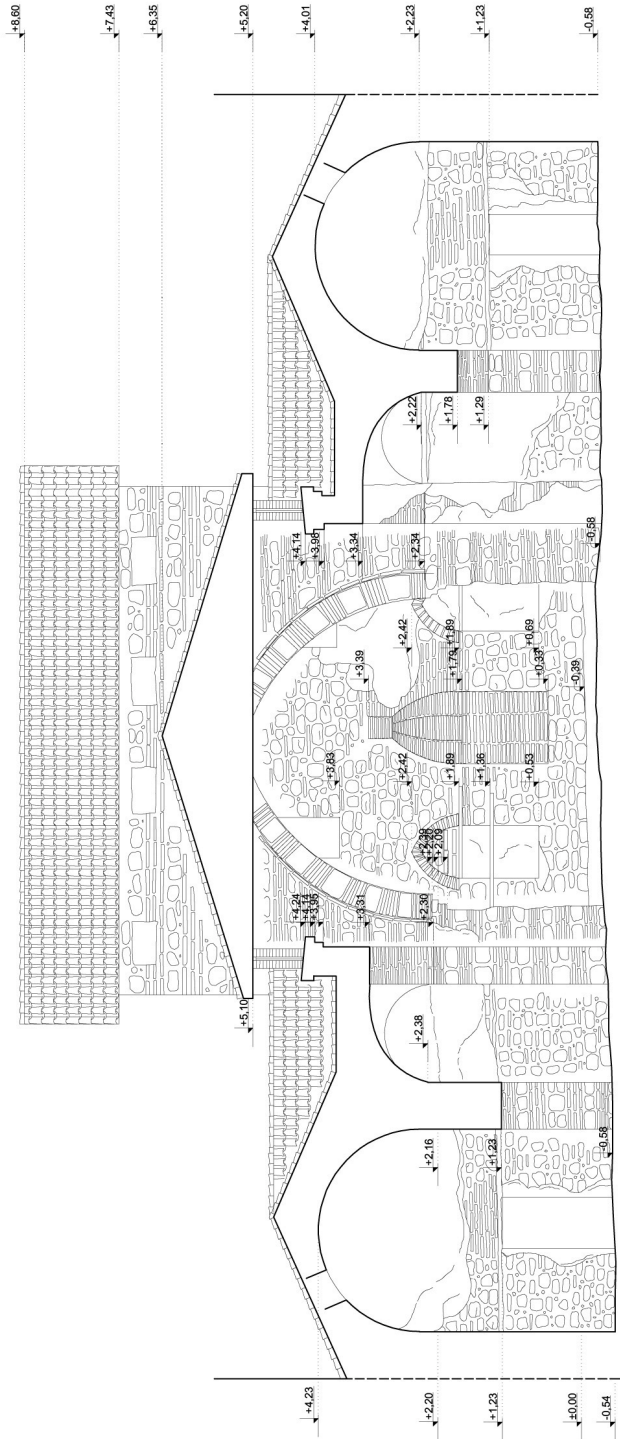
* ÖZGÜN OLMAYAN MALZEMELER



GÖKDERE MEDRESESİ'NİN ROLİVE ÇİZİMLERİ – GİRİŞ CEPHESİ

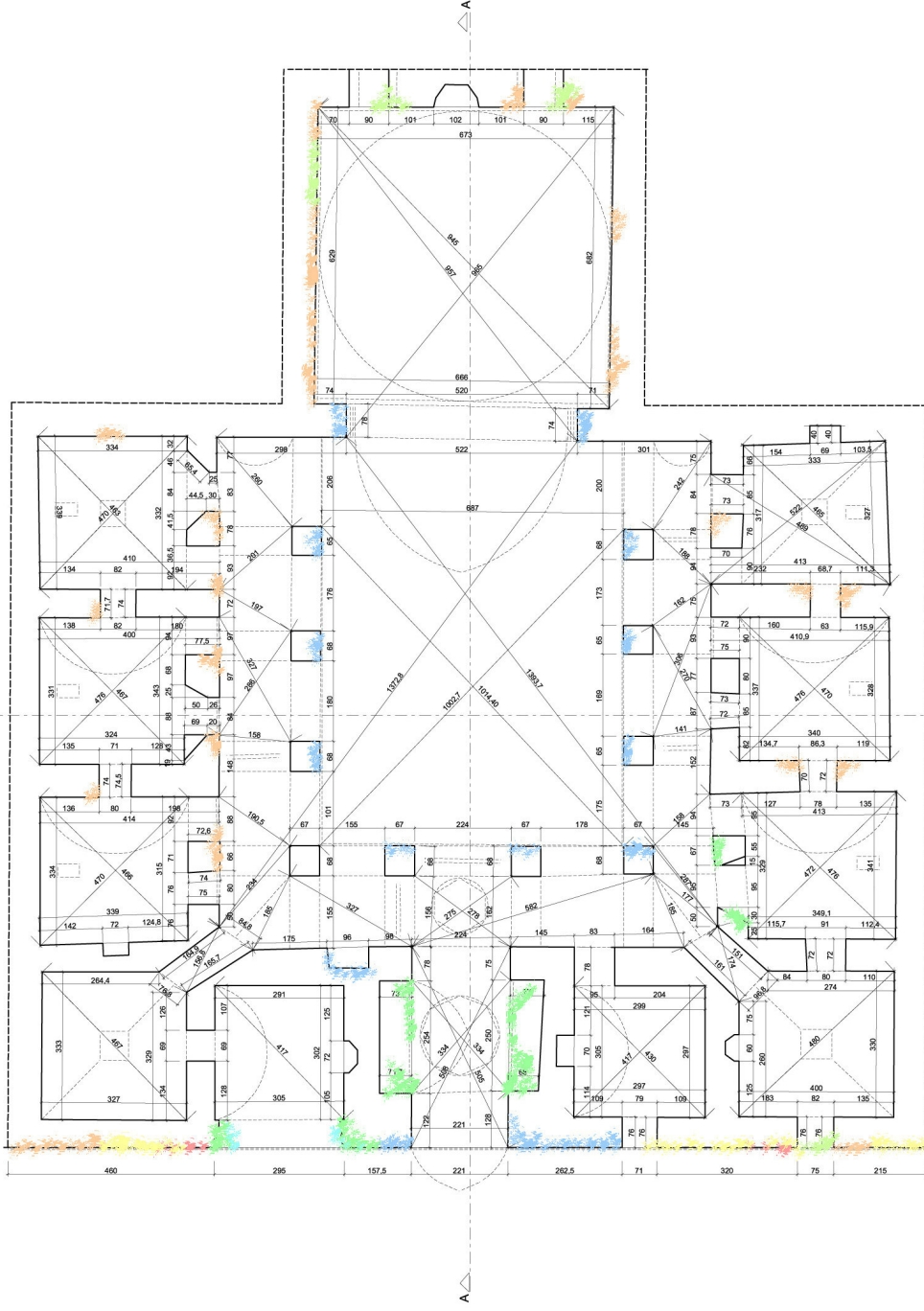


GÖKDERE MEDRESESİ'NİN RÖLÖVE ÇİZİMLERİ - A-A KESİTİ



GÖKDERE MEDRESESİ'NİN RÖLÖVE ÇİZİMLERİ - B-B KESİTİ

TABLO 3.2 GOKDERE MEDRESESI HASAR TESPİT TABLOSU

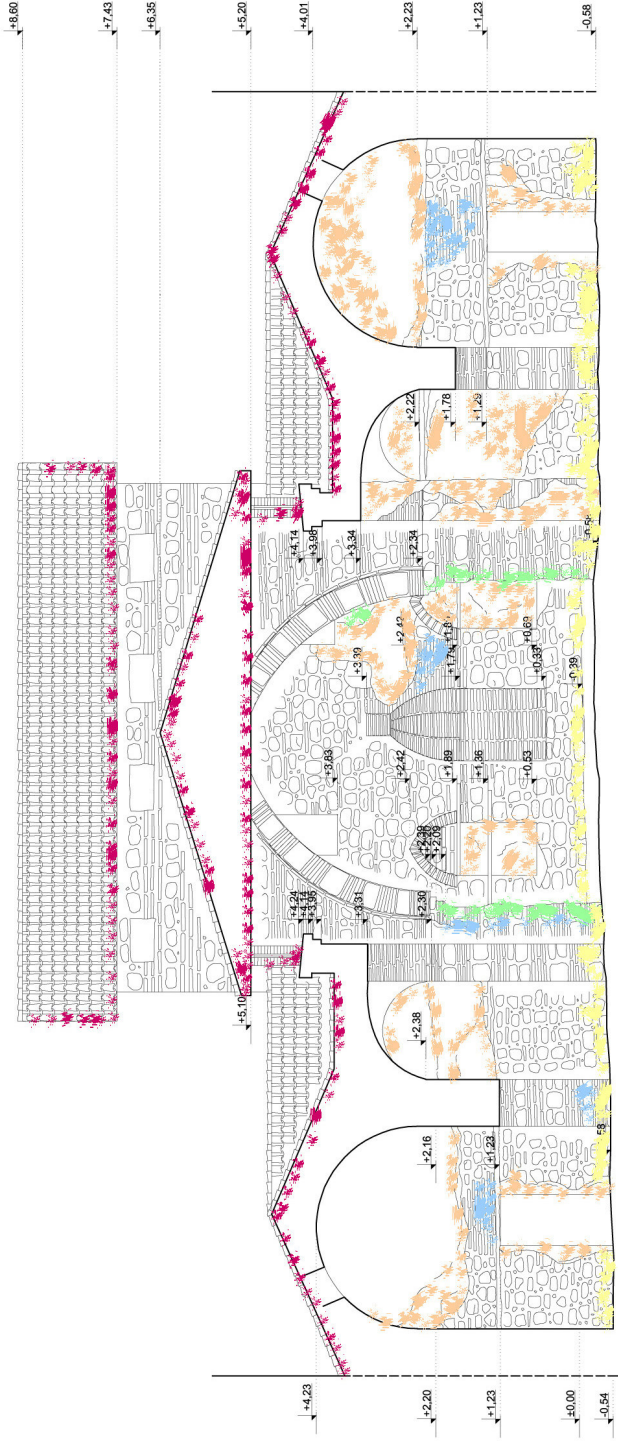


HASAR TESPİT LEJANTİ

TASDA KABUKLANMA VE ONARIM AMAÇLI SIVA DOKÜLME	TAŞDA KARARMA	ÇATLAKLAR	PARÇA KOPMASI	TASIN YERİNDEN OYNAMASI VE AYRILMA	AŞINMA	BİTKİLENME	YOSUNLAŞMA	ÖZGÜN OLMAYAN EKLER

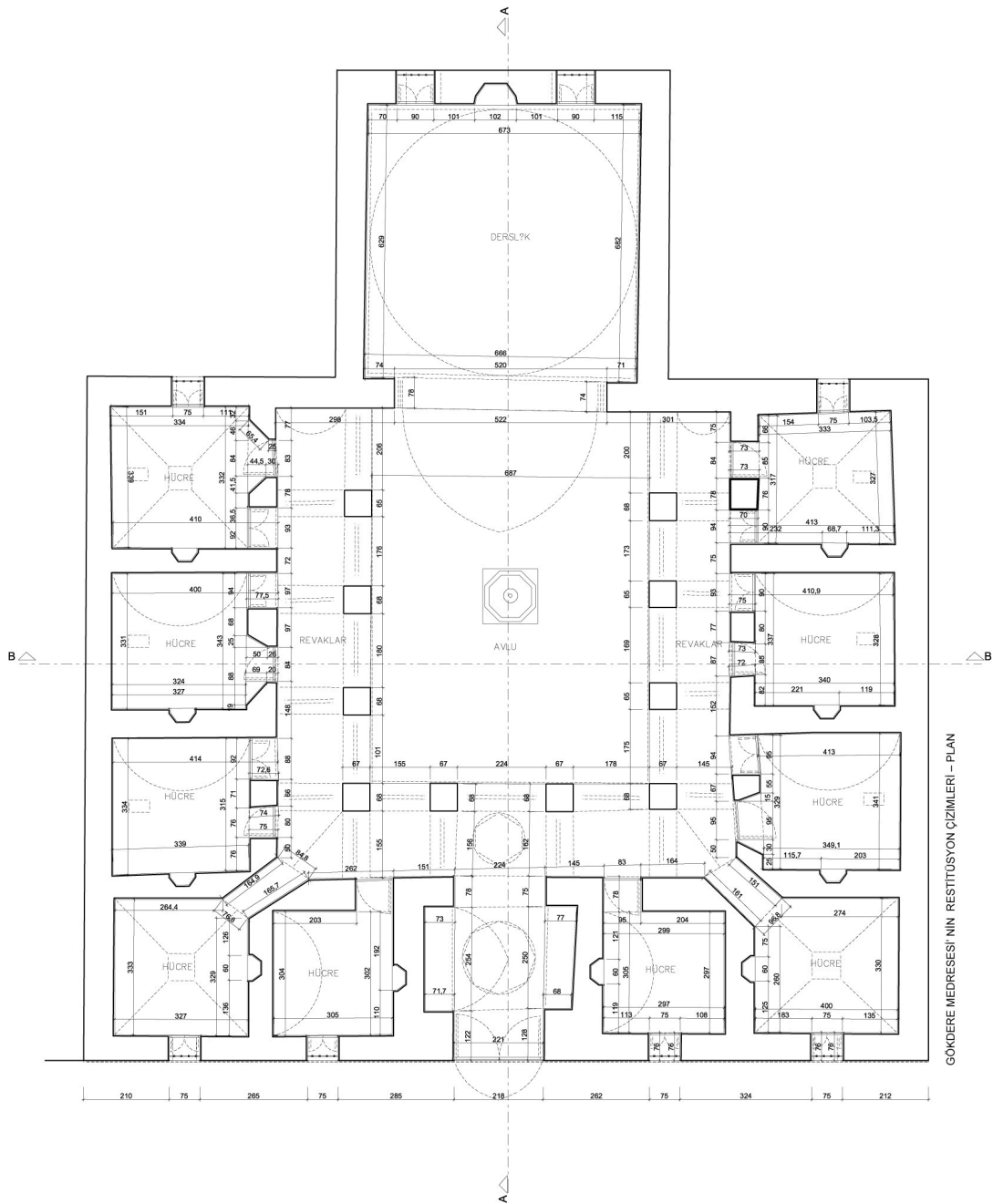
TABLO 3.5 GOKDERE MEDRESESI HASAR TESPİT TABLOSU

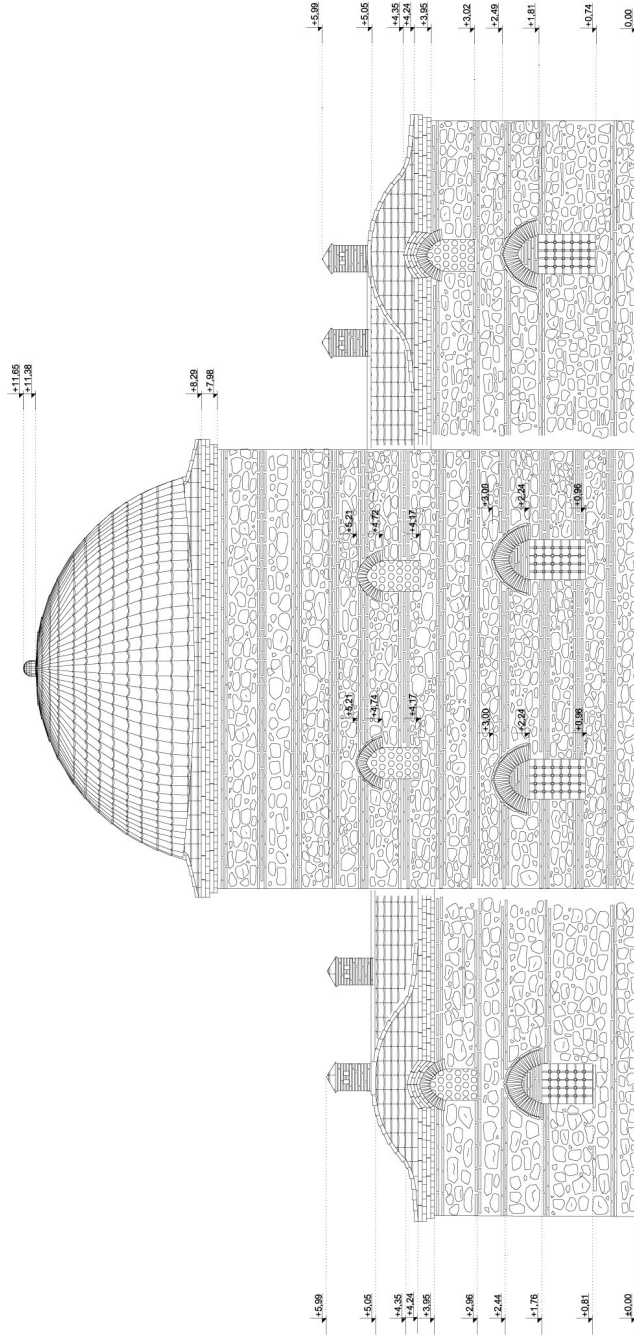
126



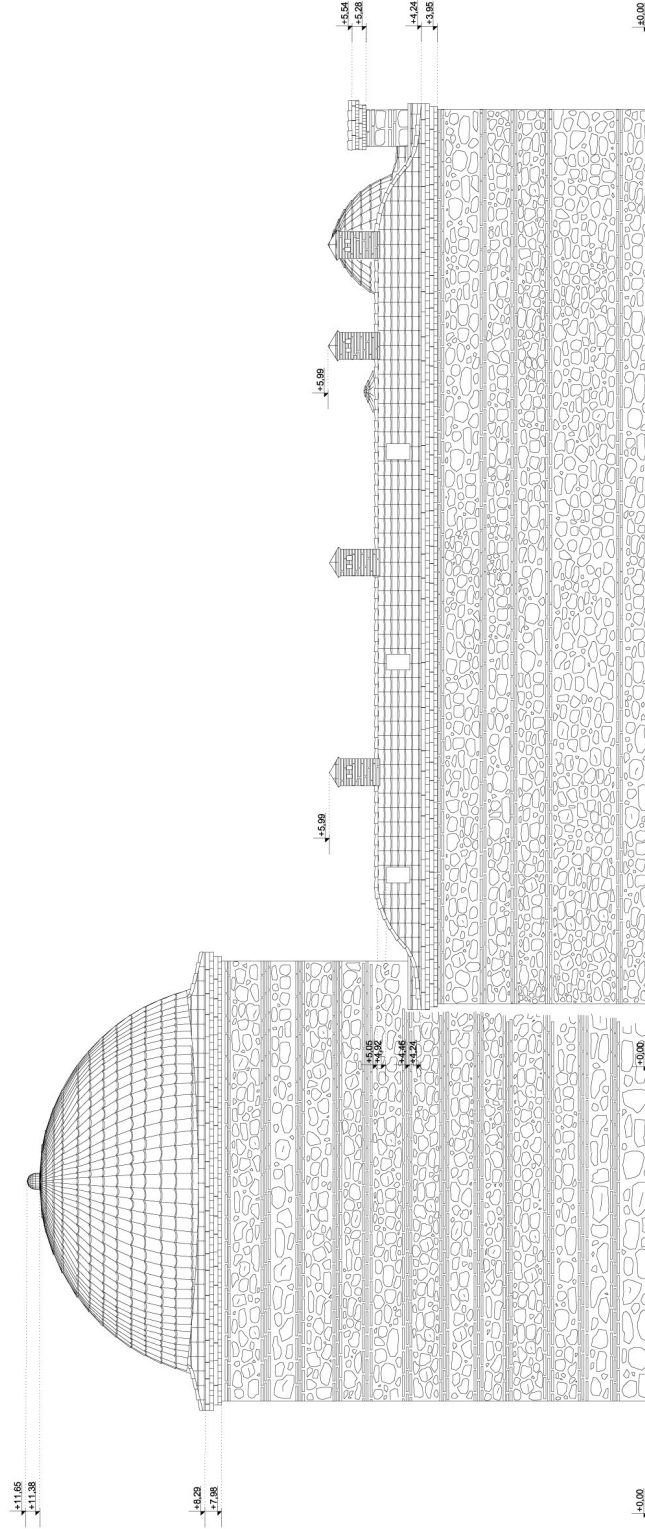
HASAR TESPİT LEJANTI

HASAR TESPİT LEJANTI	ONARIM AMAÇLI SIVA DOKÜLMESİ	TAŞDA KARARMA	ÇATLAKLAR	PARÇA KOPMASI	TASIN YERİNDEN OYNAMASI VE AYRILMA	AŞINMA	BITKİLENME	YOSUNLAŞMA	ÖZGÜN OLMAYAN EKLER
Red	Orange	Yellow	Light Green	Green	Cyan	Blue	Purple	Pink	Dark Red

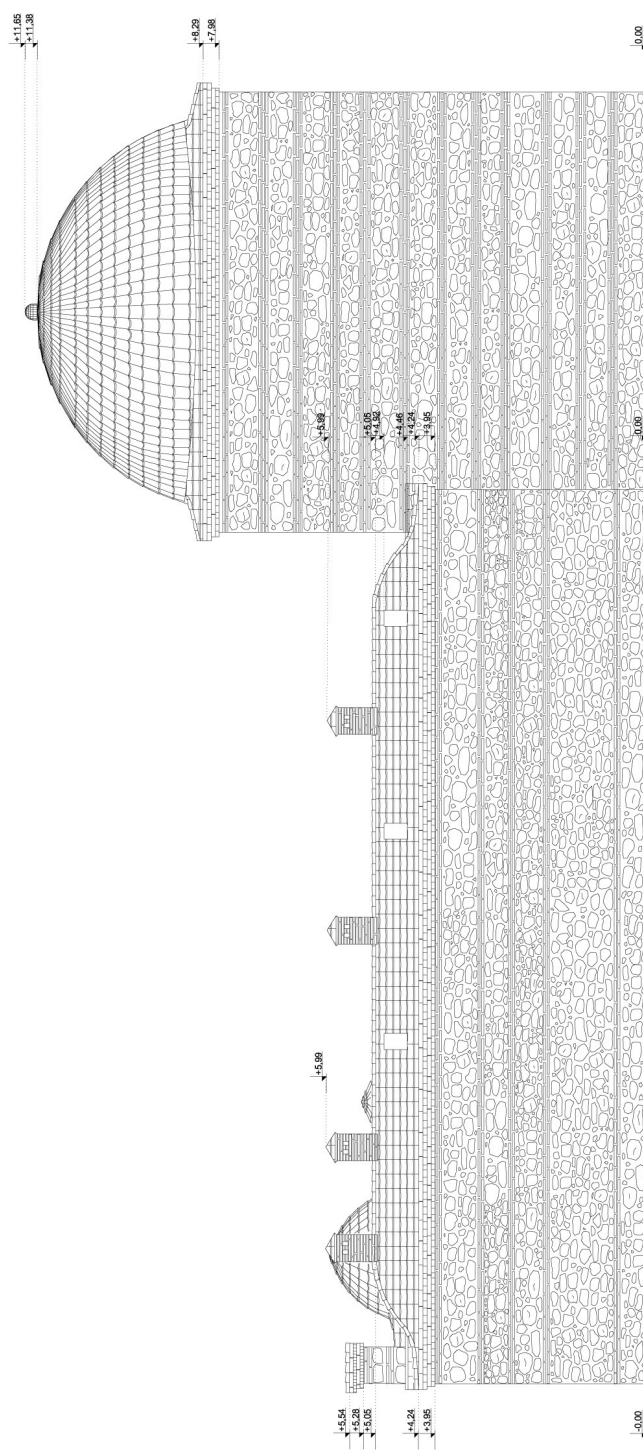




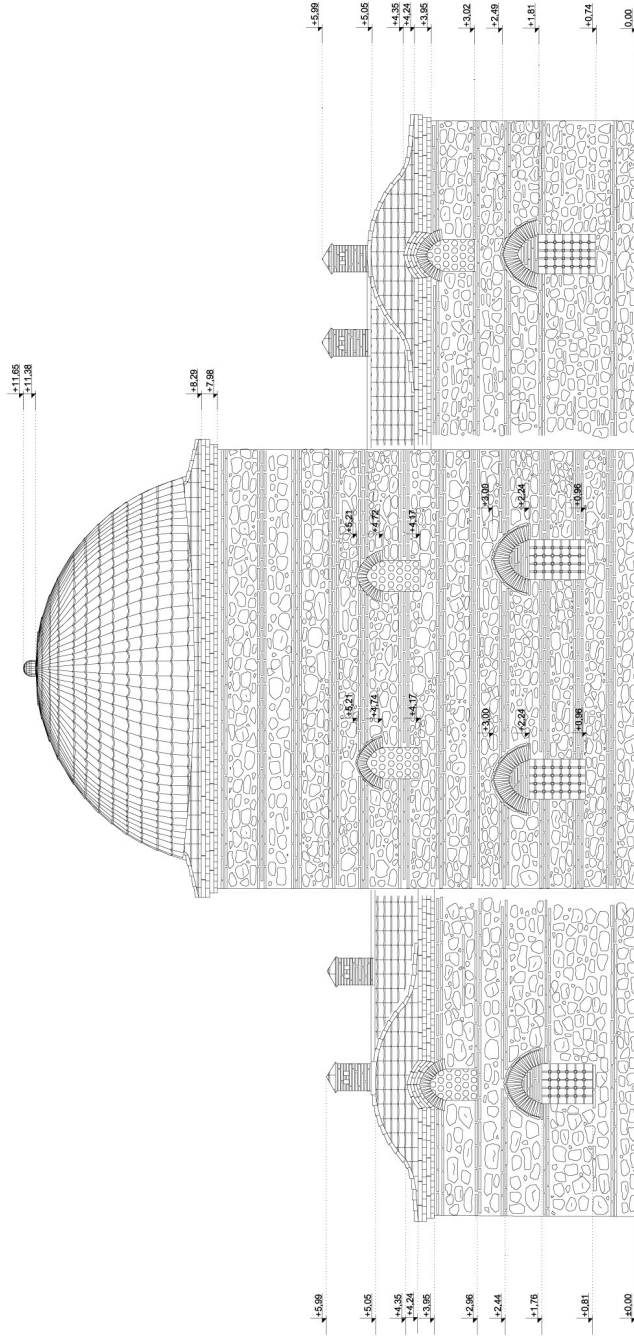
GÖKDERE MEDRESESİ'NİN RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ – GÜNEY CEPHESİ



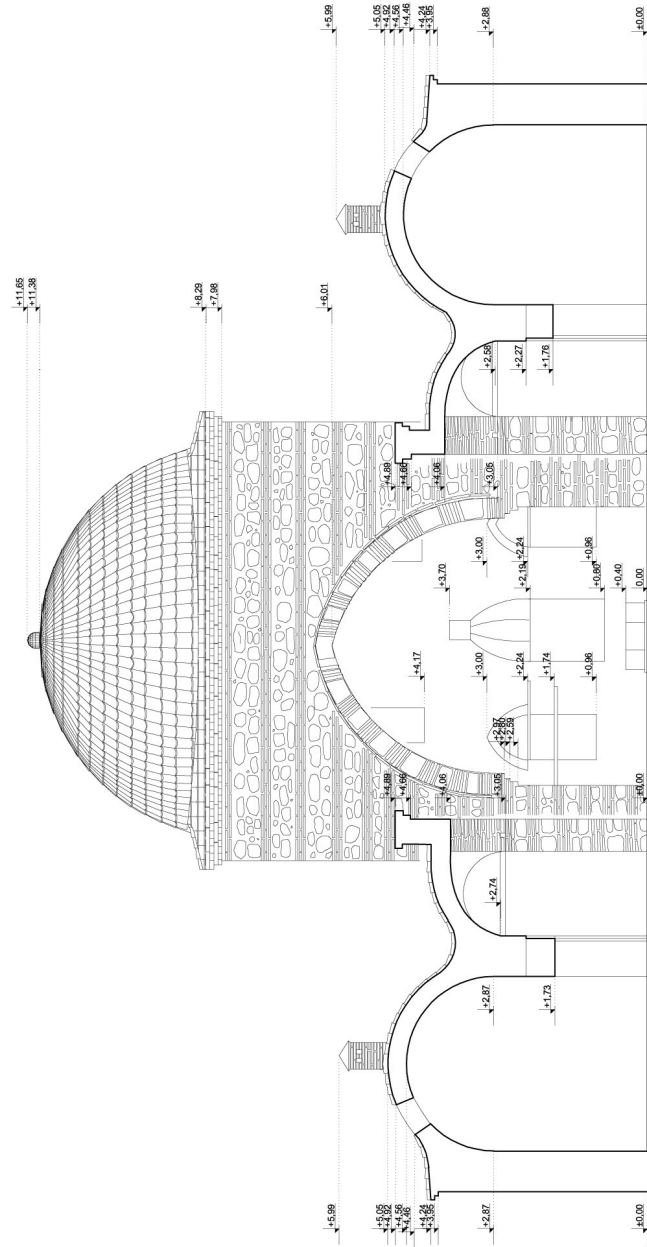
GÖKDERE MEDRESESİ NİN RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ - DOĞU CEPHESİ



GÖKDERE MEDRESESİ'NİN RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ - BATI CEPHESİ



GÖKDERE MEDRESESİ'NİN RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ – GÜNEY CEPHESİ



KESİTİ B-B
ÖLÇEK: 1/50

GÖKDERE MEDRESESİ'NİN RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ - B - B KESİTİ

3.3. GÖKDERE MEDRESESİ'NDE 2006 YILINDA TAMAMLANMIŞ OLAN RESTORASYON ÇALIŞMALARI VE DEĞERLENDİRMESİ

Osmangazi Belediyesi Gökdere Medresesi'ni kültür merkezi olarak yeniden kullanıma açmak amacı ile 2005 yılında restorasyon çalışmalarını başlatmıştır. Günümüzde bu çalışmaların çoğunluğu tamamlanmıştır. Yapılmış olan onarım çalışmaları gözlenmiştir.

Gökdere Medresesi'nin giriş cephesine bitişik nizamda inşa edilmiş olan yapılar yıkılarak cephenin tümü açığa çıkarılmıştır. Giriş cephesinin moloz taş örgü yüzeyinde çürütme yapılarak bütün cephe temizlenmiştir. Çürütme işleminden sonra giriş cephesi üç sıra tuğla hatıl ve tek sıra kesme taş ile kaplanmıştır. Bu cephede bulunan açıklıkların yıkılmış olan bölümleri de aynı sistemle tamamlanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Gökdere Medresesi'nin moloz taş olan orijinal taş örgü sistemi kaybolmuş ve yerine üç sıra tuğla hatıl ve tek sıra kesme taştan oluşan yeni bir örgü sistemi kullanılmıştır. Giriş cephesinin tam ortasında bulunan medreseye girişi sağlayan büyük kemerin altına kesme taş malzeme ile ikinci bir kemer inşa edilmiştir.

Gökdere Medresesi ilk inşa edildiğinde üzeri açık bırakılan avlu, medresenin daha sonra geçirdiği onarımlar sırasında kapatılmıştır. Tuğla ayaklar ve üzerine oturtulmuş olan çatı restorasyon çalışmaları sırasında kaldırılmıştır ve yerine çelik konstrüksiyon çatı uygulaması yapılmıştır. İnşa edilmiş olan yeni çatının çelik konstrüksiyonunun üzerinde cam kullanılmıştır ve avlunun doğal ışık alması sağlanmıştır. Avlunun döşemesi ise seçilmiş olan yassı tuğla malzemeyle kaplanmak üzere düzenlenmiştir.

Revak kemerlerini taşıyan ayakların üç sıra tuğla ve molozlaş örgü sistemindeki tuğlaları ve revakların üzerindeki kirpi saçak çürütme yöntemiyle kaldırılmıştır. Bu bölümler tuğla ile tamamlanmıştır. Revak kemerlerinin arasındaki ahşap gergilerin çoğu yok olmuştur, sadece birkaç tanesi mevcut durumdadır. Yok olmuş olan ahşap gergilerin taş örgü içerisindeki yuvaları gözlenmektedir. Kemerlerin arasında bulunan gergi yuvalarına aslından farklı olarak ahşap yerine çelik gergi yerleştirilmiştir. Mevcut olan gergiler ise çelik gergiler ile yenilenmiştir. Revakların sadece avluya bakan cephesi sıvanmamıştır. Osmangazi Belediyesi'nin yaptığı temizleme çalışmaları sırasında revaklardaki bütün taş yüzeyleri ortaya çıkartılmıştır. Ayrıca bu çalışmalar sonucunda medresenin çatısından gelen suları toplayan

çörten yerleri de ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkarılmış olan çörten izleri restorasyon çalışmalarının daha sonraki aşamalarında kapatılmıştır.

Gökdere Medresesi'nin her hücresinde bir ocak bulunmaktadır. Ocaklar yıkılarak genişletilmiş ve medresenin odalarını birbirine bağlayan kapılar olarak kullanılmıştır. Fakat daha sonradan restorasyon çalışmaları sırasında bu ocaklar yeniden inşa edilmiştir. Medresenin doğu ve batı cephelerinde medrese hücrelerine açılan pencereler bulunmamaktadır. Fakat bu bölümlerde bulunan hücrelerin üzerini örten tonozda eşit boyutlarda ve niteliklerde dikdörtgen biçimli açıklıklar bulunmaktadır. Bu açıklıkların hücrelere doğal ışık alabilmek amacıyla tepe penceresi olarak kullanılmış oldukları düşünülmektedir. Restorasyon çalışmaları sırasında bu pencereler kapatılmıştır ve bu hücrelerin doğal ışık alması engellenmiştir. Medrese hücrelerinin revaklara açılan kapılarındaki yer yer bozulmuş olan ahşap lento ve lento ile kemer arasındaki tuğla örgü tamamen yenilenmiştir. Hücrelerin revaklara açılan kapı ve pencerelerine doğramalar takılmıştır.

Günümüzde Gökdere Medresesi'nin üç cephesi bitişik nizamda inşa edilmiş yapılarla çevrilmiş durumdadır. Derslik cephesinin açıklıkları bitişik nizamda arkasına inşa edilmiş olan yapının duvarı tarafından kapatılmıştır. Moloz taş ve tuğla ile örülmüş olan derslik duvarları sıvanmıştır. Gökdere Medresesi ilk inşa edildiğinde dersliğin üzerinin büyük bir kubbe ile örtülmüş olduğu, fakat daha sonra yıkılmış ve geçirdiği onarımlardan birinde kiremit kaplama kırma çatı ile örtülmüş olduğu, daha önce bahsetmiş olduğumuz kaynaklardan ve derslik duvarında bulunan kemer ve pandantiflerin durumundan anlaşılmıştır. Albert Gabriel medresenin çizimlerini yapmıştır. Bu çizimlerden ve derslikteki izlerden kubbe ile pandantifler arasında kasnak bulunmadığı anlaşılmıştır. Kemerlerin arasında kalan pandantiflerin kemerlerin tepe noktalarına kadar uzanmakta olduğu ve bu noktada kubbe oluşumunun başladığı gözlenmiştir. Fakat restorasyon çalışmaları sırasında kubbe bir kasnağın üzerine oturtularak tamamlanmıştır. Kubbenin üzerine oturduğu kemerlerde ve pencerelerinde çatlaklar kireç harçlı sıva ile doldurularak üzerleri sıvanmıştır. Derslik eyvanında döşeme kaplaması olarak yassı tuğla kullanılmıştır.

Gökdere Medresesi'nin hücrelerinin ve revaklarının üzerini örten beşik çatı kaldırılmıştır. Medresesinin odalarının ve revaklarının üzeri tonozla, dersliğinin üzeri ise kubbeye örtülüdür ve bu örtünün üzeri kurşun levhalarla kaplanmıştır. Medrese hücrelerinden çıkan bacalar

tümüyle yenilenmiştir ve aslına uygun olarak tuğladan inşa edilerek üzerlerine piramidal külâh yerleştirilmiştir.



Resim 3.22 Gökdere Medresesi'nin giriş cephesi



Resim 3.23 Gökdere Medresesi'nin giriş kapısı



Resim 3.24 Gökdere Medresesi'nin giriş Cephesinde bulunan pencereler



Resim 3.25 Gökdere Medresesi'nin revakları.



Resim 3.26 Gökdere Medresesi'nin dersliği.



Resim 3.27 Gökdere Medresesi'nin revakları.



Resim 3.28 Gökdere Medresesi'nin revakları.

4. SONUÇ

4.1. GÖKDERE MEDRESESİ İÇİN YENİ İŞLEV ÖNERİSİ

Gökdere Medresesi, günümüzde medrese işlevinin tamamen ortadan kalkmış olması nedeniyle işlevini yitirmiştir. Medrese bu dönemden sonra 1906 yılında bir süreliğine kadınlar hapisanesi olarak kullanılmıştır. Dört tarafı bitişik nizamda inşa edilmiş olan yapılar tarafından kapatılmış olan medrese bir süre ön cephesini kapatmış olan yapıların deposu olarak kullanılmıştır. Gökdere Medresesi günümüzde Osmangazi Belediyesi tarafından kültür merkezi olarak kullanılmak üzere onarılmaktadır. Medrese işlevinin ortadan kalkmış olması bu binanın işlevini yitirmesine neden olmuştur ve tarihsel ve kültürel değişimlerin bir sonucudur. Tarihsel- kültürel varlıklarımızın yeterince değerlendirilmesi, bizim birikimlerimizden de gelecek kuşakların esinlenebileceği bir sürecin yaşatılabilmesi için gerekmektedir. Bu nedenle yapılara; toplumu etkileyici ve sonunda onları eğitici, onları yüceltici birer anlam kazandırmanın en etkin yolu onları yeniden işlevlendirerek korunmalarını sağlamaktır. “..Hiç kuşku yoktur ki bu amaç, söz konusu yapıya işlevsel bir içerik kazandırmak, onu topluma yararlı kılmak, toplumun onda yaşamasını, çevrenin ondan yararlanmasını sağlamak olmalıdır.” (1) Ülkü Altınoluk Binaların Yeniden Kullanımı adlı eserinde binaya uygun işlev seçiminde göz önüne alınması gereken faktörleri dört ana başlık altında açıklamıştır;

- 1- Binanın mekansal oluşumu
- 2- Binanın hacim boyutları
- 3- Binanın işlevsel ilişkiler kurgusu
- 4- Binanın bulunduğu konum

Gökdere Medresesi yukarıda sıralanmış olan bu faktörler içinde incelenmiştir. Dikdörtgen bir avlunun etrafında dizilmiş olan medrese hücreleri ve bir ana eyvandan oluşan Gökdere Medresesi, mekansal oluşum olarak tekrarlanan ve ortak bir mekana açılan hacimlerden ve aynı ortak mekana açılan bir büyük mekandan oluşmuştur. Bu mekansal oluşuma uygun olarak farklı birimlerin ortak bir payda da birleştiği; şehir yönetim merkezi, resim veya eliş gibi aktivitelerin yapılabileceği atölyeler veya küçük dükkanların bulunduğu alışveriş merkezleri gibi alternatif işlev önerileri düşünülmüştür.

(1) Ü. Altınoluk- Binaların Yeniden Kullanımı- s.15

Medresenin hacim ve boyutları göz önüne alındığında alışveriş merkezi veya şehir yönetim merkezi gibi işlevler için yetersiz kalabileceği düşünülmüştür. İşlevsel ilişkiler kurgusu açısından, Gökdere Medresesi'ne verilecek olan yeni işlev sonucu oluşacak doğal sirkülasyonda zorlanmalar yaşanmaması gerektiği göz önüne bulundurulmuştur.

Gökdere Medresesi Bursa'da Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk kurulduğu dönemde şehrin geliştiği yönde bulunan bölge olan Gökdere'nin yakınlarındaki Kayhan Caddesi üzerinde yer almaktadır. Bu konumu nedeniyle yakın çevresinde bir çok tarihi anıt niteliği taşıyan yapı ve sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır. Günümüzde Kayhan Caddesi üzerinde ticaret (mağaza, tamirci, lokanta ...gibi) ve konut işlevleri bir arada bulunmaktadır. Gökdere bölgesinin genel olarak şehrin tarihi açısından taşıdığı önem göz önüne alındığında, bu bölgenin günümüzde tam olarak olmasa da gelecekte turistik bir nitelik taşıyacağı düşünülmektedir.

Medresenin konumu, çevresinde barındırdığı işlevler, çevrenin kültürel yapısı ve gereksinimleri göz önüne alındığında, Gökdere Medresesi'nin kültür, turizm ve rekreasyon işlevlerini bir arada barındıracak bir işleve sahip olması gerektiği düşünülmüştür. Bütün bu işlevleri bir arada toplamak amacıyla 'Geleneksel Türk El Sanatları Merkezi' işlevi düşünülmüş ve bu amaçla üç el sanatı seçilmiştir; hat ve tezhip, ebru ve minyatür. Merkez bünyesi altında; sanat atölyeleri, sergi salonu, satış yeri ve hem ziyarete gelenlerin hem de çalışanların yararlanabileceği bir Türk kahvesi gibi işlevlerin toplanması düşünülmüştür. Tablo 1'de işlev şeması gösterilmiştir. Çizim 4.1'de Gökdere medresesinin planı ve bu plan içerisinde işlevlerin düzenlenmesi gösterilmiştir.

Geleneksel Türk El Sanatları Merkezi işlevi için; atölyeler, kahve, yönetim bürosu, toplantı salonu, sergi salonu, arşiv ve tuvaletler den oluşan bir program önerilmiştir. Bu işlevin fazla servis mekanına ihtiyaç duymaması nedeniyle, önerilmiş olan programın mevcut yapıya çok aykırı olmayacağı düşünülmüştür.

4.2. GÖKDERE MEDRESESİ İÇİN RESTORASYON, KORUMA VE ONARIM ÖNERİLERİ

Daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi, giriş cephesinde bulunan pencere açıklıkları kısmen yıkılarak geniş açıklıklar oluşturulmuştur. Yıkılmış olan bölümlerde tamamlama yapılması önerilmiştir. Yapılacak olan tamamlama için ilk olarak hangi özelliklerde bir malzeme kullanılması gerektiği incelenmiştir. Onarımlarda tamamlama için orijinal malzemenin benzeri bir malzeme kullanımı yada orijinal malzemeden değişik bir malzeme kullanımı olmak üzere iki seçenek bulunmaktadır.(1) Gökdere Medresesi onarımında yapılacak olan tamamlamalar için orijinal malzemenin benzeri bir malzeme kullanılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. Fakat bu uygulamanın sonucu olarak orijinal malzeme ile dönem eki niteliğindeki tamamlama işlemi için kullanılacak olan malzemenin rahatlıkla ayırt edilebilir olması gerekmektedir. Bu ayrımı sağlamak için çeşitli teknikler bulunmaktadır;

1- Tamamlama yapılan bölümde farklı derinlikte satıh uygulaması, tamamlama yapılan satıh orijinal satıhın 2-3 cm gerisinde inşa edilir.

2- Orijinal satıh ile tamamlama yapılan satıh arasında sınırı belirleyici bir hat geçirilmesi. Geçirilen bu hattın belirginleştirilmesi için hat ileriye veya geriye inşa edilebilir veya bu hat değişik bir malzeme ile inşa edilebilir.

3- Tamamlama yapılan bölümde orijinal bölümden farklı bir derzleme tekniği kullanılabilir. Seçilecek derz tekniği verilmek istenen etkiye göre çeşitli olabilmektedir.

4- Orijinal malzemenin aynısı tamamlama yapılan bölgede uygulanır fakat tamamlama malzemesinin renk tonu orijinaline göre daha açık veya koyu olabilir.

5- Tamamlama malzemesi orijinal malzemenin ebatlarından farklı hazırlanıp orijinal örgü tekniği ile örülebilir.

6- Orijinal malzeme ile aynı nitelikteki malzeme tamamlama yapılan bölümde orijinal örgü tekniğinden farklı bir örgü tekniği ile örülebilir.(2)

(1) S. Aydın- Taş ve ahşap mimari anıtların bozulma nedenleri ve onarım teknikleri- yüksek lisans tezi

(2) İ. A. Mocan- Kagir yapı restorasyonu- Rölöve ve restorasyon dergisi- sayı.5 1983

Gökdere Medresesi'nin giriş cephesindeki yıkılmış olan bölümlerin mevcut duvar hizasından 5 cm içeriden başlanarak aslına uygun olarak moloz taş duvar ve 2 sıra tuğla hatıl örgü sisteminde yeniden örülerek tamamlanması, giriş cephesinde bulunan pencerenin yıkılmış olan bölümlerinin ve demir lokmalarının aslına uygun olarak yeniden yapılması önerilmektedir. Giriş cephesinin doğu ve batı köşelerinde yer alan köşe odaların tepe pencerelerinin revzen tipi pencere olduğu Gökdere Medresesi'yle aynı dönemde yapılmış olan medreselerin incelenmesi sonucu daha önce açıklanmış olan (1) (2) kaynaklara dayanılarak anlaşılmıştır. Buralarda da, yıkılmış olan yerlerin tamamlanması ve revzen pencerenin yeniden yapılması önerilmektedir.

Giriş cephesinde özellikle zemin seviyesi ile bu seviyenin 50 – 60 cm üzerine kadar olan bölümde ve üzerindeki kirpi saçakta taş ve tuğla renklerinde değişimler, kararmalar gözlenmiştir. Bu bölümlerdeki taş yüzeylerinin temizlenmesi önerilmektedir. Temizleme işleminde, temizleme çalışmalarının taşa doğrudan veya dolaylı olarak zarar vermemesine, temizleme sırasında patinanın düzgün olarak korunabilmesine ve temizleme hızının kontrol altında tutulabilmesine dikkat edilmelidir. Tuzlar, çözünmez ve yarı çözünür kabuklar, toz, kurum, is, metal lekeleri, mikro flora bitkiler ve hayvan pisliklerinin temizlenmesini içeren temizleme çalışmaları, temizlenecek kirin cinsine ve temizlenecek yüzeylerin niteliklerine göre farklılık göstermektedir. Genel olarak yapılan uygulamalar; su esaslı temizleme, mekanik temizleme, kimyasal temizleme ve ısı esaslı temizleme olmak üzere özetlenebilir. Temizleme işleminde kullanılacak olan yöntem ve malzeme laboratuarda yapılacak olan testler sonucunda belirlenmelidir.

Cephedeki taş örgü sisteminde yer yer taş ve tuğla bozulmaları, kırılmaları ve ayrılmaları gözlenmiştir. Bu sorunların gözleendiği yerlerde taşların tamamlanması, ve tamamlanmanın yeterli olamadığı yerlerde taşların çürütme işlemiyle çıkartılması ve yerlerine aslına uygun yeni taşların yerleştirilmesi önerilmiştir. Aynı şekilde moloz taş duvarın arasında yer alan 2 sıra tuğla hatıl örgü sistemindeki tuğlaların yer yer bozulmuş olduğu gözlenmiştir. Bu bozulmaların gözleendiği yerdeki tuğlaların tamamlanması ve tamamlama işleminin yetersiz kaldığı bölümlerde bozulmuş olan tuğlaların çürütme işlemiyle yerlerinden çıkartılarak aslına uygun olarak hazırlanmış olan yeni tuğlaların yerleştirilmesi, önerilmektedir.

(1) O. Aslanapa , a.g.e - s. 105- 118

(2) N. Y. Uluengin , a.g.e – s. 26, 28

Bina cephelerine gelen suyun engellenmesi için cephe hizasından kazılarak drenaj yapılması önerilmiştir.

Giriş cephesinin tam ortasında bulunan, medreseye girişi sağlayan büyük kemerin kapısı günümüzde mevcut değildir. Bu kapının Gökdere Medresesi ile aynı dönemde inşa edilmiş olan medrese yapıları üzerinde yapılan araştırmalar ve daha önce açıklanmış olan kaynaklar temel alınarak aslına uygun olarak yeniden yapılması önerilmiştir.

Daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi Gökdere Medresesi ilk inşa edildiğinde üzeri açık bırakılan avlu, medresenin daha sonra geçirdiği onarımlar sırasında kapatılmıştır. Tuğla ayakların ve üzerine oturtulmuş olan çatının açılarak avlunun eski haline dönüştürülmesi önerilmiştir. Gökdere Medresesi için seçilmiş olan “Geleneksel Türk El Sanatları Merkezi” işlevi, medresenin bulunduğu bölgenin atmosferik koşulları göz önünde bulundurulduğunda bu atmosferik koşullardan yalıtılmış bir dolaşım alanına ihtiyaç duymaktadır. Böyle bir mekan sağlayabilmek amacıyla medresenin revaklarının veya avlusunun üzerinin kapatılması düşüncesi gündeme gelmiştir. Fakat her iki müdehalenin de medrese yapısının plan örgüsündeki açık, yarı açık ve kapalı mekan geçişlerini bozacağı düşünülmüştür. Bu nedenle restorasyon önerisinde medresenin avlusunun üzerinin aslına uygun olarak açık bırakılması önerilmiştir. Yeni önerilmiş olan işlevin ihtiyaç duyduğu kapalı dolaşım mekanının sağlanması amacıyla avluya açılan revak kemerlerinin aralarının istendiğinde tamamen açılabilir sürgülü camlarla kapatılmasının daha az değişikliğe neden olacağı düşünülmüştür. Yeni restorasyon önerisi için yapıya mümkün olduğunca az zarar verecek sürgülü bir cam sistemi seçilmesi ve monte edilmesi önerilmiştir. Revak kemerlerinin arasındaki ahşap gergilerin çoğu yok olmuştur, sadece birkaç tanesi mevcut durumdadır. Yok olmuş olan ahşap gergilerin taş örgü içerisindeki yuvaları gözlenmektedir. Kemerlerin arasında bulunan gergi yuvalarına aslından farklı olarak ahşap yerine çelik gergi yerleştirilmesi önerilmiştir. Bu malzeme farklılığının nedeni yeni yapılacak olan gergilerin aynı zamanda üzerlerine yerleştirilecek olan cam sistemini de desteklemesidir. Revaklar ile hücre duvarları arasında revaklara dik olarak konumlanmış olan gergilerin aslına uygun olarak yeniden yapılması önerilmiştir. Avlunun etrafında bulunan revakların üzerindeki sıvaların büyük bölümü dökülmüştür, taş örgüsü görünmektedir. Moloz taş örgünün daha çok tuğla bölümleri yıpranmıştır. Tuğlaların kırılmış olan bölümlerinin aslına uygun olarak tamamlanması, daha fazla yıpranmış olan tuğlaların çürütülerek çıkartılması ve yerlerine aslına uygun olarak üretilmiş yeni tuğlanın yerleştirilmesi önerilmiştir.

Osmangazi Belediyesi'nin yaptığı temizleme çalışmaları sırasında revaklardaki bütün taş yüzeyleri ortaya çıkartılmıştır. Ayrıca bu çalışmalar sonucunda medresenin çatısından gelen suları toplayan çörten yerleri de ortaya çıkmıştır. Avlunun kuzey tarafında kalan çörten izleri revakların her iki köşesinde yer alırken, avlunun batı ve doğu taraflarında kalan revaklarda çörten izleri tam ortada bulunan ikinci ve üçüncü kemerlerin ortasında yer almaktadır. Bu çörtenlerin aslına uygun olarak yeniden yapılması önerilmiştir. Revakların üst birimlerindeki kirpi saçak sırasında yer yer bozulmalar ve kırılmalar gözlenmiştir. Bu bölümlerin aslına uygun olarak tamamlanması önerilmiştir.

Medrese hücrelerinde bulunan ocaklar yıkılarak genişletilmiş ve medresenin odalarını birbirine bağlayan kapılar olarak kullanılmıştır. Restorasyon projesinde bu ocaklardan işlevleri aynı olan iki oda arasında kalmış olan iki tanesinin kapı olarak açık kalması, diğerlerinin kapatılarak aslına uygun olarak yeniden yapılması önerilmiştir. Medrese hücrelerinin duvar örgüsünde yer yer yıpranmış olan taşların belediyenin onarım çalışmaları sırasında çimento harçla doldurulmuş olması hatalı bir restorasyon örneğidir. Çimento gibi malzemelerle yapılan müdahaleler tarihi yapılarda bozulmayı arttıran faktörlerdir. Bu nedenle çimento harçla doldurulmuş olan kısımların altındaki taş ve tuğla malzemeye zarar verilmeden kaldırılması önerilmiştir. Bu bölgelerdeki çimento harcın temizlenmesinden sonra yıpranmış olan taşların onarımında horasan harcının kullanılması önerilmiştir. Horasan harcının tuğla kırığı ve kireç kullanılarak hazırlanması gerekmektedir. Medrese hücrelerinin revaklara açılan kapılarındaki ahşap lento yer yer bozulmuş, yer yer de tamamen ortadan kalkmıştır. Lento ile kemer arasındaki tuğla örgü bazı kapılarda yıkılmıştır. Ahşap lentonun aslına uygun olarak yenilenmesi ve lento ile kemer arasındaki yıkılmış olan tuğla örgünün aslına uygun olarak tamamlanması önerilmiştir. Hücrelerin kapı doğramalarının aslına uygun olarak yapılarak yerine yerleştirilmesi, pencere doğramalarının ise medresenin ilk inşa edildiği dönemde bulunmaması ve bunun yerine kapaklı bir sistem bulunması nedeniyle yeni pencere doğramalarının buraya yerleştirilmesi önerilmiştir. Daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi medresenin giriş cephesine ve arka cepheye bakan odaları hariç bütün hücrelerinde cepheden pencere gibi bir açıklık gözlenmemiştir. Fakat bu hücrelerin üzerindeki tonoz örtüsünde tepe pencereleri bulunmaktadır. Tonozun üzerinde bulunan bu tepe pencerelerinin sabit camlarla kapatılması önerilmiştir.

Derslik duvarları moloz taş tuğla ile örülmüş ve ahşap hatıl kullanılmıştır. Ahşap hatıl zamanla yer yer yok olmuştur. Hatılların yerleştirildiği boşluklar Osmangazi Belediyesi'nin onarım çalışmaları sırasında çimento harçla kapatılmıştır. Çimento gibi bir malzemeye yapılan müdahaleler tarihi yapılarda bozulmayı arttırmaktadır. Bu kısımlarda çimento harcın altındaki taş ve tuğla malzemeye zarar vermeden kaldırılması ve temizlenmesi önerilmiştir. Çimento harç kaldırıldıktan sonra gereken yerlerde horasan harcının kullanılması önerilmiştir. Dersliğin üzerini örten kubbe yıkılmış durumdadır. Albert Gabriel medresenin çizimlerini yapmıştır (resim. 2.19). Bu çizimlerden ve derslikteki izlerden kubbe ile pandantifler arasında kasnak bulunmadığı anlaşılmıştır. Kemerlerin arasında kalan pandantiflerin kemerlerin tepe notalarına kadar uzanmakta olduğu ve bu noktada kubbe oluşumunun başladığı gözlenmiştir. Günümüzde dersliğin üzerini kapatan kırma çatının kaldırılması ve kubbenin aslına uygun olarak yeniden yapılması önerilmiştir. Kubbenin üzerine oturduğu kemerlerde ve pencerelerinde çatlaklar gözlenmektedir, bu çatlakların oluşum sebebi olarak da kemerin üzerindeki kubbenin yıkılmış olması nedeniyle kemerin taşıdığı yük sisteminin bozulmuş olması düşünülmektedir. Gözlenmiş olan strüktürel çatlakların kapatılarak dersliğin sağlamlaştırılması önerilmiştir. Sütürüktürel çatlakların kapatılarak yapının sağlamlaştırılmasında seçilecek olan yöntem ve kullanılacak olan malzemeler laboratuarda yapılacak olan testler ışığında belirlenmelidir.

Gökdere Medresesi'nin odalarının ve revaklarının üzeri tonozla, dersliğinin üzeri ise kubbeyle örtülmüştür. Medresenin giriş bölümünün üzerinde odaların üzerini örten tonozlardan daha yüksek sekizgen bir kubbe bulunmaktadır. Bu bölümün biraz ilerisinde revaklarla aynı hizada ilk sekizgen kubbeden daha küçük ve alçak olan altıgen bir kubbe bulunmaktadır. Gökdere Medresesi'nin üzeri beşik çatıyla örtülmüş olduğu gözlenmiştir, fakat bu çatı Osmangazi Belediyesi'nin restorasyon çalışmaları sırasında kaldırılmıştır. Çatı üzerinde bulunmuş olan izlerden ve Gökdere Medresesi ile aynı dönemde inşa edilmiş olan medrese örneklerinden (1) (2), yapının ilk yapıldığı dönemde üzerinin tonoz ve kubbelerle kapatılmış olduğu, beşik çatının daha sonraki dönemlerde medresenin geçirmiş olduğu onarımlar sırasında inşa edilmiş olduğu anlaşılmıştır.

(1) E. H. Ayverdi - a.g.e - III. Cilt - s. 854- 855

(2) O. Aslanapa - a.g.e - s. 105- 118

Medresenin ön ve arka cephelerinde bulunan üstlük pencerelerinin üzerleri birer küçük tonozla kapatılmıştır. Bu küçük tonozlar oda içlerinden hiç hissedilmezken dışarıdan odaların üzerini örten büyük tonozlarla birleştikleri gözlenebilmektedir. Bu yapı detayının Fatih Sultan Mehmet devrinde farklı şehirlerde inşa edilmiş yapılarda uygulanmış örnekleri gözlemlenmiştir. Üsküdar'da bulunan Rum Mehmet Paşa Camisi'nde ve Sofya'da bulunan Mahmut Paşa Camisi'nde aynı detayla uygulanmış olan üstlük pencereler gözlenmiştir. (1) (2) Bu camilerin her ikisinin üzeri de tonoz ve kurşunla kapatılmıştır. Böylece küçük tonozla büyük tonozların birleştiği bölümde bir sorun oluşmamıştır.

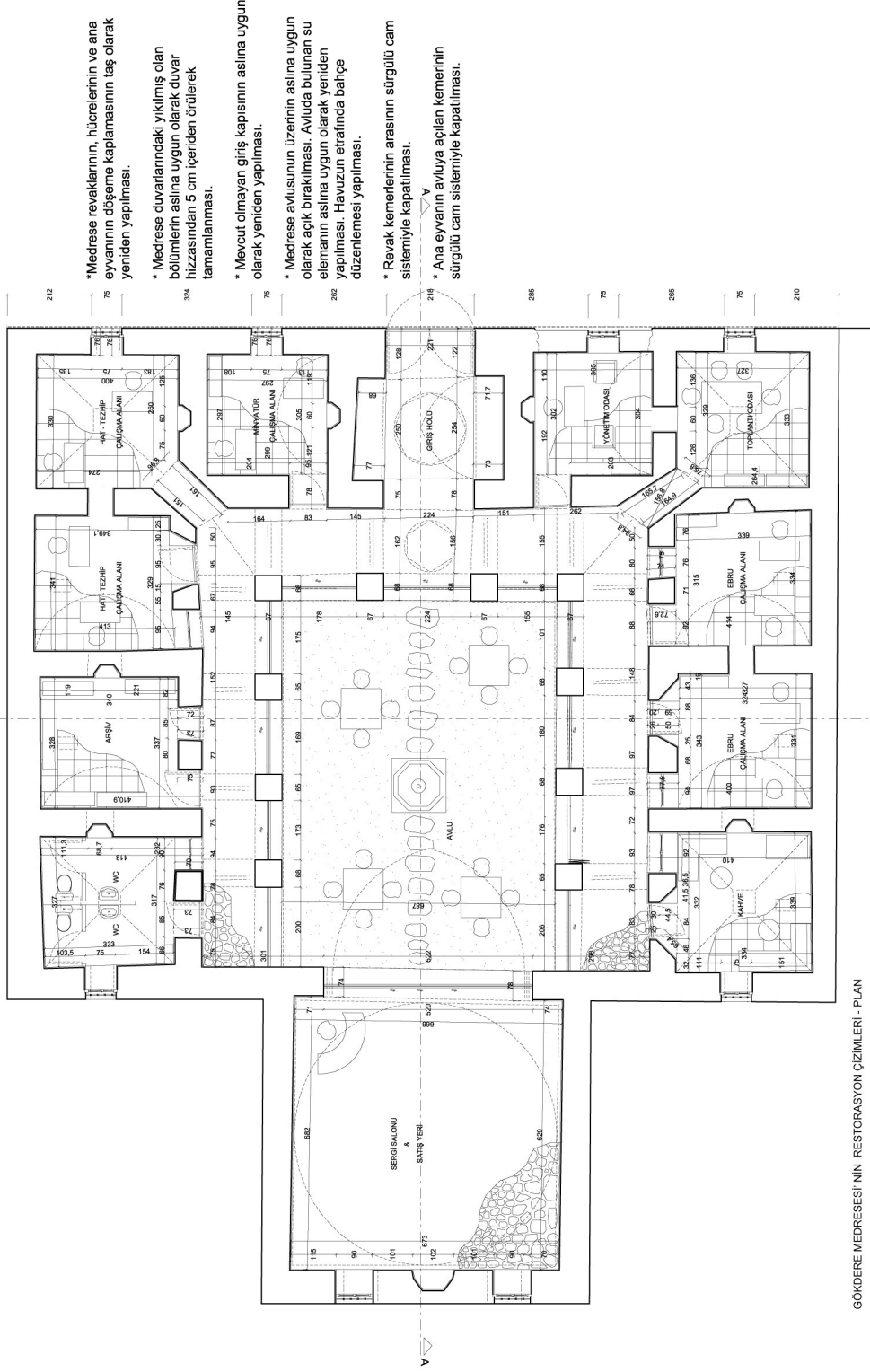
Gökdere Medresesi'nin inşa edilmiş olduğu dönemde inşa edilmiş olan medreselerin ve mescitlerin çatı örtüleri hakkında araştırma yapılmış ve bu dönemde çatı örtü kaplaması olarak genellikle kurşun kullanılmıştır. Ayrıca kurşun dışında alaturka kiremit ve Bursa ve İznik çevresinde yoğunlukla kullanılmış olduğu görülen Bursa tipi oluklu kiremit kullanılmış olduğu görülmektedir. Raif Kaplanoğlu'nun Bursa ve Anıtları adlı eserinde, Gökdere Medresesi'nin çatı kaplamasıyla ilgili yapmış olduğu açıklamalar sayesinde medresenin çatı örtüsünün bu bölgede yoğunlukla kullanılmış olan Bursa tipi oluklu kiremit olduğu anlaşılmıştır.

Medrese hücrelerinde bulunan ocakların bacaları tuğla ile örülmüştür ve üzerlerinde piramidal külahlar bulunmaktadır. Bu bacalardan bazılarının yıkılmış olduğu, bazılarının ise külahlarının ortadan kalkmış olduğu gözlenmiştir. Bacalarda yıkılmış olan tuğlaların aslına uygun olarak yeniden yapılması ve gereken yerlerde piramidal külahların yeniden yapılması önerilmiştir.

(1) E. H. Ayverdi - a.g.e- III. Cilt - s. 854- 855

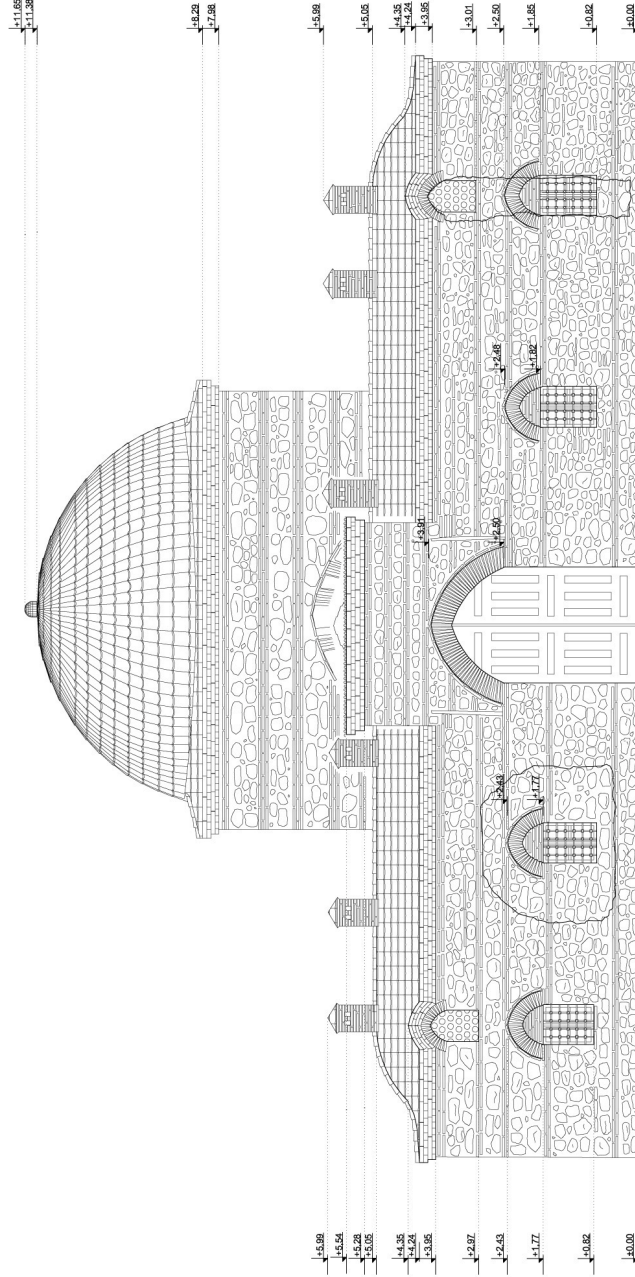
(2) O. Aslanapa - a.g.e - s. 105- 118

147



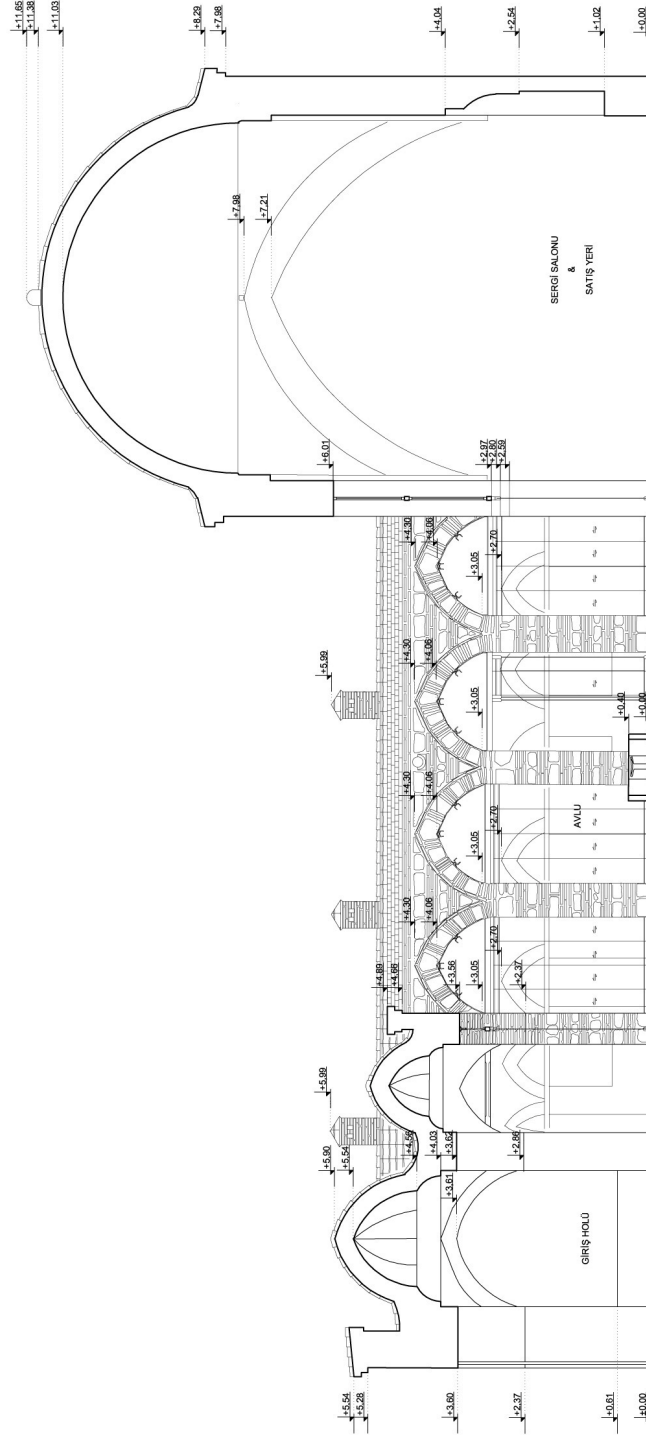
GÖKDERE MEDRESESİ NİN RESTORASYON ÇİZİMLERİ - PLAN

- * Medrese duvarlarındaki yıkılmış olan bölümlerin aslına uygun olarak duvar hizzasından 5 cm içeriden örülerek tamamlanması.
- * Medresenin üzerini örten beşik çatının tamamen kaldırılması ve tonoz çatının Bursa tipi kiremit ile kaplanması.
- * Yıkılmış olan bacaların aslına uygun olarak tamamlanması.
- * Pencereilerin yıkılmış olan bölümlerinin ve demir lokmalarının aslına uygun olarak tamamlanması.
- * Cephe de renk değişimleri gözlemlenmiş olan yerlerde temizleme çalışmasının yapılması.



GÖKDERE MEDRESESİ'NİN RESTORASYON ÇİZİMLERİ - GİRİŞ CEPHESİ

- * Medresenin üzerini örten beşik çatının tamamen kaldırılması ve tonoz çatının Bursa tipi kiremiti ile kaplanması.
- * Yıkılmış olan bacaların aslına uygun olarak tamamlanması.
- * Mevcut olmayan giriş kapısının aslına uygun olarak yeniden yapılması.
- * Medrese avlusunun üzerinin aslına uygun olarak açık bırakılması. Avluda bulunan su elemanın aslına uygun olarak yeniden yapılması. Havuzun etrafında bahçe düzenlenmesi yapılması.
- * Revak kemerlerinin arasının sürgülü cam sistemiyle kapatılması.
- * Ana eyvanın avluya açılan kemerinin sürgülü cam sistemiyle kapatılması.
- * Duvar örgüsünde renk değişimleri gözlemlenmiş olan yerlerde temizleme çalışmasının yapılması.



GÖKDERRE MEDRESESİ NİN RESTORASYON ÇİZİMLERİ – KESİT A-A

ÖZGEÇMİŞ

Adı, soyadı: Deniz İldız

Doğum tarihi: 6 Mart 1981

Doğum yeri: Diyarbakır

Adresi: Kükütlü Caddesi. Esenler Apartmanı. Kat.4 Daire.12 Bursa Türkiye

Telefon Numarası: 0224 2338586

0505 7685083

email adresi: denizildiz@hotmail.com

Okuduğu okullar: 1987-1991 Dumlupınar İlkokulu (Eskişehir)

1991-1992 Setbaşı İlkokulu (Bursa)

1992-1995 İhsan Çizakça Ortaokulu (Bursa)

1995-1999 İhsan Çizakça Lisesi (Bursa)

1999-2004 Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık

Bölümü (Magosa, KKTC)

2004-2006 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Restorasyon

Yenileme ve Koruma Yüksek Lisans Programı (İstanbul)

İş deneyimleri: 1998 Dis Hekimleri Kongresi, İngilizce tercüme (Bursa)

2000 yaz stajı Bursa Ray, idare binası şantiyesi (Bursa)

2002 yaz stajı Duman Kaya, inşaat şantiyesi (İstanbul)

2002 yaz stajı Mavi Mimarlık, röle ve iç tasarım (Altınoluk)

2004 buro stajı Mimarlık 2000

2004 Dora Mimarlık, iç tasarım (Bursa)

2005 A.T.B Mimarlık, röle ve restorasyon (Bursa)

2006 Bursa Nilüfer Belediyesi, İmar müdürlüğü, mimari tetkik (Bursa)

Katıldığı aktiviteler: 1998 Lions Klup öğrenci değişim programı (Indiana, ABD)

1999 Ronessans Sanat Atolyesi, resim kursu (İstanbul)

2000 Linguaviva, dil kursu (Floransa, İtalya)

2003 Lions Klup öğrenci değişim programı, Kamp görevlisi (Erdek)

2004 Yerel gündem 21 müzik çalışma gurubu ile 'çalıcı okulu' projesinin

hazırlanması ve sunumu (Bursa)

Bildiği yabancı diller: İngilizce (iyi derecede)

İtalyanca (başlangıç derecesinde)

Kullandığı bilgisayar programları: Microsoft Word

Autocad 2000, 2004

Adobe photoshop 7.0

Archicad 8.1, 9

Art lantis

KAYNAKLAR:

1. AHUNBAY. Z. (Nisan1996), Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon, YEM yayınları, İstanbul
2. ALTINOLUK. Ü. (Kasım 1998), Binaların Yeniden Kullanımı, YEM yayınları, İstanbul
3. AKKULUÇ. Y. (1987), Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni, Yıldırım Belediyesi Yayınları, Bursa
4. ASLANAPA. O. (1986), Osmanlı Devri mimarisi, İnkilap yayınları, Ankara
5. AŞKUN. İ. Y. (1980), Medrese Yapıları Ve Koruma İlkeleri Doğrultusunda Çağdaş Yaşam İçindeki İşlevleri, Yayınlanmamış doktora tezi, MSÜ, İstanbul
6. AYDIN. S. Taş ve ahşap mimari anıtların bozulma nedenleri ve onarım teknikleri, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, MSÜ, İstanbul
7. AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin İlk Devri- Cilt I, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul
8. AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinin Çelebi ve Sultan Murad Devri- Cilt II, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul
9. AYVERDİ. E. H. Osmanlı Mi'marisinde Fatih Devri- Cilt III, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul
10. BALTACI. C. XV.- XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri
11. BÖKE. H. Ve AKKURT. S. Ve İPEKOĞLU. B. "*Tarihi Yapılarda Horasan Harcı Ve Sivasının Özellikleri*"
12. CEYLAN. O. "*Teşvikiye Camii Onarımı*"
13. DEMİRALP. Y. Erken dönem Osmanlı Medreselerinde dersane mekanının yeri ve özellikleri
14. FARUK. M., Osmanlı Tarihi, "*Medreseler*", www.de/otarih35.htm
15. GABRIEL. A. (1958), Une Capitale Turque Brousse – Bursa
16. GOODWIN. G. (1971), A History of Ottoman Architecture, Thames & Hudson LTD, Londra
17. HIZLI. M. (1998), Osmanlı Kalasik Döneminde Bursa Medreseleri, İz yayıncılık, İstanbul
18. İNALCIK. H. Ve RENDA. G. (2002), Osmanlı Uygarlığı I. Cilt, Ankara Kültür Bakanlığı, Ankara
19. KAPLANOĞLU. R. (1994), Bursa Anıtlar Ansiklopedisi, Bursa Hakimiyet Gazetesi Matbası, Bursa
20. KARADAĞ. F. (2003), Davut Paşa Medresesi Örneğinde 15. yy İstanbul Medreseleri koruma sorunları ve önerileri, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, MSÜ, İstanbul
21. KUBAN. D. (Kasım 2000), Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Kuram Ve Uygulama, YEM yayınları, İstanbul
22. KUBAN. D. (Nisan 2004), Çağlar boyunca Türkiye sanatının anahatları, YKY yayınları, İstanbul
23. KURAN. A., Anadolu Medreseleri
24. KURAN. A. (1997), "*Osmanlı*", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi- Cilt III., İstanbul
25. MOCAN. İ. A. (1983), "*Kagir yapı restorasyonu*", Rölöve Ve Restorasyon Dergisi, sayı:5
26. ÖDEKAN. A. (Haziran 2004), Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ yayın evi, İstanbul
27. ULUENGİN N.Y. (Aralık 1998), Osmanlı-Türk Sivil Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi, YEM yayınları, İstanbul
28. ULUENGİN. F. Ve ULUENGİN. B. Ve ULUENGİN. M.B., Osmanlı Anıt Mimarisinde Klasik Yapı Detayları (Classic constuction details of Ottoman monumental achitecture), YEM yayınları, İstanbul

29. WEAVER. M. E. (1997), *Conserving Buildings- A Manual Of Techniques and materials*, Jhon Wilon & Sons Inc., Newyourk
- 30- Historic Richmond Foundation web site
- 31- *"The Cleaning and Waterproof Coating Of Masonary Buildings"*- Old House Journal, Preservation Briefs I